

Јован Скерлић са родитељима и сестрама

Издавач:

Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“, Београд

Главни и одговорни уредник:

Богољуб Мазих

Приредили:

Даница Филиповић
др Никола Марковић

Рецензенти:

Миодраг Матицки
Станиша Војиновић

Прелом:

Дејан Стојиљковић

Штампа:

КИЗ Центар, Београд

Тираж:

500 примерака

Књига се објављује захваљујући подршци
Секретаријата за културу Града Београда

Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“

ЈОВАН СКЕРЛИЋ

Архивска збирка Јована Скерлића
у Универзитетској библиотеци

приредили

Даница Филиповић
Никола Марковић

Београд

2007

„Има тренутака када човек има да се бори са источњачком индоленцијом, са млаком неотпорношћу, пасивним духом нашега света, са људима зле воље који мрзе сваки рад за опште добро, са духовном и моралном фукаром која нигде више нема маха но у Србији, и тада је склон да поверује да је збиља донкихотски исправљати криву Дрину, испрсити се пред прљавом бујицом која носи благо у себи и шљам на себи, да је најпаметније измаћи се из тога врзиног кола, као Волтер, ‘обделавати свој врт’ и чекати боље и паметније доба и поколења. Али, те малодушне мисли долазе само онда када човек нема осећање да му је дужност остати на своме месту као **солдат истине**, када заборавља да ниједан, и најмањи напор никад није изгубљен, да здрав разум мора најзад победити, и да би такво дезертирање значило пуну победу трулежи и рђавштине.“

Јован Скерлић, *Одјек*, 12. новембар 1905.

ПРЕДГОВОР

Јован Скерлић се родио 8. августа 1877. година, од оца Милоша, Шумадинца, пореклом из Црне Горе, из околине Никшића, чији су се преци, после сеобе, крајем XVIII века зауставили у селу Липовцу, код Тополе, и мајке Персиде, рођене Мирковић, из Пивница, јужно од Пеште, за чију породицу се претпоставља да води порекло из Далмације.

Основну школу и гимназију завршио је у Београду у периоду од 1887. до 1895. године. На Велику школу, лингвистичко-литерарни одсек Филозофског факултета уписао се 1895. Дипломирао је 1899. са главним предметом - француски језик с књижевношћу и теорија књижевности. Од 1899. до 1901. студирао је у Лозани и Паризу. Докторирао је 12. јула 1901. у Лозани, одбранивши тезу *L' opinion publique en France d' après la poésie politique et sociale de 1830 à 1848.*¹

Још у новембру 1899. био је постављен за професора приправника Гимназије Краља Александра I у Београду. Отпуштен је из државне службе у априлу 1900., да би у јулу исте године поново примљен на то место. У септембру 1901. изабран је, а у новембру је овај избор и потврђен, за доцента Велике школе за француски језик с књижевношћу и историју књижевности. Августа 1902. разрешен је дужности и постављен за суплента Гимназије у Зајечару, због чега је, крајем августа дао оставку на државну службу. У октобру 1902. поново је изабран, а у новембру враћен на своје старо место у Великој школи. Школске 1903/04 био је на једногодишњем одсуству, ради усавршавања, у Минхену и Паризу. У јануару 1905. постао је ванредни професор теорије књижевности на Великој школи, а у марту 1905. професор историје српске књижевности на Универзитету. За дописног члана Српске краљевске академије изабран је 1910. Као члан Српске радикалне странке, био је, од 1912. посланик у Народној скупштини. Умро је 15. маја 1914. године у 37. години живота.

Заоставштину Јована Скерлића откупила је Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ од његове удовице Кларе Скерлић 1950. године. Иако релативно мала, има 125 јединица, ова збирка илуструје читав Скерлићев живот. Ту се налази преписка његових родитеља, неколико месеци по рођењу сина, када отац Милош поручује из рата, јануара 1878., својој жени Персиди, „чувајте ми и негујете малог Јову“, затим Скерлићева писма вереници, а касније супрузи, Клари Шмидлин „Klara, draga doucho моја“, преписка са сестрама Јованком и Јеленом Скерлић-Торовић. Највећи број писама упућивали су Скерлићу, уреднику *Српског књижевног гласника*, сиромашни књижевници и студенти на школовању у иностранству, тражећи материјалну помоћ и многа друга лица која су се обраћала Скерлићу као особи од ауторитета или као посланику, тражећи неку услугу: „зато ако Вам је Бог дао, пошљите ми коју десетину динара, и то *што пре*, а ја ћу их Вама поштено одрадити“, „али како

¹ Јавно мњење у Француској према политичкој и социјалној поезији од 1830. до 1848.

сам сада без пара, израчунајте шта ће ово изнети па реците да ми се пошље“, „лијепо Вас молим, пошто се налазим у оскудици, да наредите да ми се хонорар за одштампану ствар *одмах* пошаље“, „молим Вас да ми се јавите и пошаљете хонорар“, „него реци вјера ти тамо у администрацији, да ми пошљу хонорар за лањску годину“, „учини, молим те да ми се пошље исти дан, исти час, јер ћу бити у неприлици“, „молио бих Вас лепо за ову услугу“, „овим се обраћам на Вас да ми јавите кому морам драму послат“, „молим те пусти то међу белешке још у наредни број“, „ако ме Задруга не подупре, савршено сам руина“, „уложите Вашу ријеч, која тамо много важи“, „молио бих те да наредиш послати ми обадве свеске“, „молим те поради још одмах, чим добијеш ово писмо, да ми се одобри одсуство“, „ја Вам остављам меницу и молим Вас најлепше, будите тако добри и регулишите ово плаћање“, „дакле, драги Бато, потпиши [меницу] и пошљи ми је по доносиоцу“, „молим Вас за дејство код Г. Министра Војног да и ја могу добити задовољење“. Писма су слали Јован Дучић, Бранко Лазаревић, Герасим Ивезић, Алекса Шантић, глумац Илија Станојевић, Светислав Петровић, Милутин Јовановић, Вељко Петровић, Божо Ловрић, Јосип Косор, Милан Беговић, Иво Ћипико и други.

Политичка делатност Јована Скерлића такође се одсликава у писмима његових истомишљеника Косте Јовановића, Љубомира Јовчића и Милорада Поповића, који су, заједно са њим, искључени 1904. године из Српске социјалдемократске странке због непоштовања партијске дисциплине. У овим писмима се може наћи и опис неких делова Србије тог времена, политичких прилика.

Писма Франа Илеша и Ватрослава Јагића донекле показују како су поборници југословенства замишљали приближавање српског, хрватског и словеначког народа. „Територијалност наших универза мора престати. То је у интересу свеучилишта самих, а и народа, њих упознавање и мјешање (тек мјешање елемената роди плодом)“. „Ако наши репрезентанти научног рада не смогну пребацити мост преко те двије струје те их ближе саставе – тко ће моћи? Политика никако. Та је пошљедња на реду. Али ми као да не умијемо ићи стрпљиво редом. Једанпут бисмо се исклали, други пут хтјели одмах да смо чак политички уједињени, док нас примјер Италије и Њемачке учи о противном“.

Скерлићев изванредни педагошки дар описали су његови студенти, а рукописи његових предавања на Универзитету 1906/1907, 1907/1908 и 1908/1909 остају у овој збирци да покушају да словом дочарају „његову сјајну и сугестивну речитост са катедре“²

Богато књижевно стваралаштва заступљено је са неколико Скерлићевих рукописа: Научни морал, Београдска романса бр. 2, О Риму, О стоицима, Некролог др Ђорђу Ђорђевићу, неколико листова рукописа дела о Светозару Марковићу. Notes et extraits, белешке и изводи, настали у Лозани 1900. и Паризу имају четири исцепана дела, која немају одговарајући наставак, свој пар. Уопште, цела ова збирка је у веома лошем стању, исцепаних листова, изгужвана, са исеченим поштанским маркама. Мидхат Бегвић пише: „У каквим новчаним тешкоћама је Скерлић живео, упркос своме огромном делу, види се

² Катарина Богдановић, Јован Скерлић, *Српски књижевни гласник* (у даљем тексту СКГ), књ. XII, бр. 2, 16. мај 1924, стр. 94

по томе што и његова жена и он продају српске марке у иностранству да би скуцкали цепарац³ [1908. год. прим.приређ.], и да приликом боравка у Женеви 1910. Скерлић „једва успева да плати трошкове пансиона [...] продајом марака крпи своје финансије“⁴.

Постоји још један разлог за лоше стање ове збирке. Аустријска окупаторска власт запленила је сва писма из куће Јована Скерлића „и нека од тих писама су 1916. године послата у Беч да буду докуменат кривице српских власти за рат и расуло монархије“⁵.

И Скерлићева ћерка Љиљана сећа се, у интервјуу „*Политици*“ 1963. године да су читава богата библиотека и друге драгоцености из њихове куће биле опљачкане у Првом светском рату. Када су се она и мајка вратиле из околине Београда, нашле су само једну Скерлићеву изгужвану фотографију, једну дописницу и њен вез на коме је отац својеручно написао „први ручни рад Љиљанин“⁶.

„Од све те заплењене грађе, рукописа и преписке, сачувано је, наводно, само оно што се нашло у корпи за отпатке у немачкој командатури (данас досије Ј. Скерлића у рукописној збирци у Универзитетској библиотеци у Београду)“⁷.

Ова претпоставка у потпуности објашњава стање писама и рукописа у збирци Јована Скерлића.

Да је нешто књига из Скерлићеве библиотеке враћено, потврђује податак да је Клара Скерлић поклонила француском семинару у Београду један део књига из библиотеке свога супруга⁸. У истом чланку се наводи да су неке личне Скерлићеве књиге, које се налазе у француском семинару, куповане после 1914. у Шварцовој антикварници у Београду.

Али пропадање Скерлићеве заоставштине није се овим завршило.

Према Урошу Џонићу,⁹ Клара Скерлић је после смрти свога мужа, из Скерлићевог кабинета однела његове рукописе, писма и неколико књига. Оно што је остало на факултету, страдало је у бомбардовању у Првом светском рату. Бомбардовање у Другом светског рату је потпуно уништило мало преостале, спасене грађе, из претходног разарања.

Писма и документа су, приликом приређивања, распоређена у четири целине: писма Јована Скерлића, писма упућена Скерлићу, породична писма и документи делатности (Скерлићеви рукописи и документа). Писма су дата у интегралном облику, док је за рукописе назначен само садржај. Унутар група, писма су поређана азбучно по презимену адресанта, док су писма адресанта,

³ Мидхат Бегић, *Јован Скерлић, човек и дело*, Београд, 1966, стр.182-183

⁴ исто, стр.193

⁵ Буро Шурмин, Моја сећања о двадесетогодишњици смрти Јована Скерлића, СКГ, књ. XLII, бр.2, 16. мај 1934., стр.146

⁶ М.Матицки, Сусрет са ћерком Јована Скерлића, *Политика*, 23. јул 1963, стр.10

⁷ М.Бегић, нав.дело, стр.20

⁸ Љубица Поповић, Скерлићеве књиге у француском семинару, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор*, 1956, књ.22. св.3-4, стр. 359-363 и 1957, књ. 23, св.1-2, стр.178-180

⁹ Урош Џонић, Наставнички рад др Јована Скерлића 1905-1914, стр.36-56 у: *Јовану Скерлићу у спомен 1914-1964*, Београд, 1969

уколико их има више, сређена хронолошки. Писма непознатих аутора су стављена иза писама сређених по азбучном реду.

Приређивачи захваљују колегама из Универзитетске библиотеке који су помогли при дешифровању рукописа и преводу писама, др Стели Филипи Матутиновић, Бранислави Грбић, Наташи Васиљевић, мр Селману Тртовцу, Цвети Костов, колегиници из Народне библиотеке Србије Љупки Васиљев, као и колеги Хенрику Хоферу из Библиотеке Хумболт Универзитета у Берлину. Такође захваљујемо госпођи Јелени Шајковић и господи Живомиру Младеновићу, Ненаду Љубинковићу, Петру Павићу и Станиши Војиновићу.

Посебну захвалност изражавамо госпођи Ани Гренда Масон (Anne Grinda Masson), праунуци Јована Скерлића.

Јован Скерлић као свршени матурант

FOREWORD

Jovan Skerlić was born on August 8th 1877 to the father Miloš, originally from surroundings of Nikšić, Montenegro, who lived in Šumadija region, and whose ancestors settled in village Lipovica near Topola after migrating in 18th century, and to the mother Persida, born Mirković, of Pivnica village south to Pest, whose family is presumably of Dalmatian origins.

He attended elementary and high school in Belgrade between 1887 and 1895. He enrolled lingo-literary department of philosophy college at "Velika Škola" University. He graduated in 1899, his major being French language with literature and literary theory. He studied in Lausanne and Paris between 1899 and 1901. He was awarded his doctorate in Lausanne on July 12th 1901, for his thesis "L'opinion publique en France d' après la poésie politique et sociale de 1830 à 1848".¹⁰

He was appointed professor apprentice at King Aleksandar I gymnasium in November 1899. He lost his state employment in April 1900, but he got his old post back that same year in July. He was selected docent for French language with literature and literary theory at "Velika Škola" University in September 1901, which was conformed in November. In August 1902 he was discharged and appointed assisting teacher in gymnasium in Zaječar, because of which he left state employment at the end of August. In October 1902 he was selected for, and then in November he was appointed his old post at "Velika Škola" University. He took a one year leave to improve his knowledge at Munich and Paris during school year 1903/1904. He became associate professor of literary theory at "Velika Škola" University in January 1905, and professor of history of Serbian literature at University in March 1905. He was appointed associate member of Serbian Royal Academy in 1910. As a Serbian radical party member he was a MP of Serbian parliament from 1912. He died May 15th 1914 at the age of 37.

University library "Svetozar Marković" purchased personal library of Jovan Skerlić from his widow Klara Skerlić in 1950. Although relatively small, containing 125 units, this collection illustrates the whole life of Skerlić. It contains correspondence of his parents, dating several month after their son was born, in which father Miloš, who fought in a war in January 1878, wrote to his wife Persida "look after and cherish my little Jova", it also contains the letters Skerlic wrote to Klara Smidlin, his fiance at the time, who later became his wife "Klara, my dear ducho", and his correspondence with his sitters Jovanka and Jelena Skerlic-Đorović. Most letters were written by poor writers or students who studied abroad and who addressed Skerlić as an editor of "The Serbian Literary Herald" asking for financial support and many others who addressed him as an important person or a PM asking for a favor: "so if God gave you, send me tens of dinars, and as soon as possible, and I will repay you with honest work", "but because I'm being penniless now calculate how much is it and tell them to send it to me", "I ask you politely, since I am in

¹⁰ Public opinion in France according to political and social poetry between 1830 and 1848.

misfortune, to order that my fee for printed materials is sent immediately", "please contact me and send my fee", "for God's sake tell people in administration to send me last year's fee", "please make it happen, so that it is sent to me that same day, same hour, for I'll be in trouble", "I ask you nicely for this favor", "I address you so please tell me whom to send the play", "please include this in notices for the next issue", "if cooperative does not back me up on this I am ruined", "commit your word, which is highly valued there", "please order them to send me both tome", "as soon as you get this letter please work on it so that the leave of absence is granted to me", "I leave you the bond and ask of you to be so kind and cover this payment", "so, my dear Bata, sign it (the bond) and send it to me by the courier", "please act on my behalf with Minister of defense so that I can get my redress". The letters were sent by Jovan Dučić, Branko Lazarević, Gerasim Ivezić, Aleksa Šantić, Ilija Stanojević the actor, Svetislav Petrović, Milutin Jovanović, Veljko Petrović, Božo Lovrić, Josip Kosor, Milan Begović, Ivo Ćipiko, and others.

Political activity of Jovan Skerlić is also illustrated by the letters of his like-minded party colleagues Kosta Jovanović, Ljubomir Jovčić and Milorad Popović who were expelled with him from Serbian social democratic party for breach of party discipline in 1904. Descriptions of some parts of Serbia and its political circumstances of that time can also be found in these letters.

Letters written by Fran Ilešić and Vatroslav Jagić partly show how supporters of Yugoslavianism imagined the mutual approaching of Serbian, Croat and Slovenian people. "Territorialism of our universities must stop. It is in the best interest of universities, but also of the people, for only by knowing each other better and mixing will they bear useful fruits". "If representatives of our scientific achievements can not bridge these two currents and bring them closer together – who will be able to do this? Politics will not for sure. It is the last in the line. But it seems that we don't know how to patiently and orderly do things. For once we would slaughter each other and in next occasion we want to be even politically united in spite of Italian and German example showing otherwise. "

Extraordinary pedagogical talent of Skerlić is described by his students, and his lecture notes for university teaching in 1906/1907, 1907/1908 and 1908/1909 remain in this collection in an attempt to describe by handwritten words his "magnificent and suggestive eloquence when teaching"¹¹.

Abundant literary work is represented by several writings by Skerlić: Scientific morale, Belgrade romance no. 2, On Rome, On stoics, Obituary for dr Đorđe Đorđević, several sheets from work on Svetozar Marković, Notes et extraits, notes and excerpts consisting of four torn pieces that have no corresponding continuation or pair and were written in Lausanne in 1900 and Paris. In general this collection is in very bad condition, containing torn sheets, squeezed, with postmarks cut out. Midhat Begić wrote: "The financial difficulty Skerlić experienced, in spite of his abundant work, is illustrated by the fact that he and his wife sell Serbian postmarks abroad in order to eke out pocket money"¹² (1908; author comment), and that during his stay in

¹¹ Katarina Bogdanović, Jovan Skerlić, *The Serbian Literary Herald*, 12/2, May 1924, p.94

¹² Midhat Begić, *Jovan Skerlić, čovek i delo*, Belgrade, 1966, pp. 182-183

Geneva in 1910 Skerlić "barely has the money to pay his hotel bill...by selling postmarks he patches his finances."¹³

There is another reason for bad condition of this collection. Austrian occupational authorities confiscated all the letters from home of Jovan Skerlić "and some of these letters were sent to Vienna in 1916 to document the guilt of Serbian authorities for the war and disorder in the monarchy."¹⁴

Skerlić's daughter Ljiljana recollects, in an interview given to the Politika newspaper in 1963, that entire plentiful library and other valuables were robbed from their house during the First World War. When she and her mother returned from vicinity of Belgrade, they have found just one crumpled photograph of Skerlić, one postcard and her embroidery with text written by the hand of her father "Ljiljana's first needlework".¹⁵

"Out of entire collection and papers and correspondence that was confiscated only the things found in the wastebasket of German headquarters allegedly survived (which is today a dossier on J. Skerlić in manuscript collection of University library in Belgrade)"¹⁶.

This assumption explains completely the state of letters and papers that comprise Jovan Skerlić collection.

The fact that Klara Skerlic donated one part of the books from her husband's library to the French department of University in Belgrade confirms that some books from Skerlić's library were in fact returned.¹⁷ It is stated in the same article that some of the personal books of Skerlić that are in the French department of University were bought in Švarc's antique shop after 1914.

But the deterioration of the Skerlic's heritage did not stop at this. According to Uroš Džonić¹⁸, after the death of her husband, Klara Skerlić took his papers, letters and some books from his study. What was left at the faculty was destroyed in the bombing during the First World War. Small collection that was saved from previous destruction was completely destroyed in the bombing during the Second World War.

During the process of editing the letters and documents were divided into four groups: letters written by Jovan Skerlić, letters written to Jovan Skerlić, family letters and activity documents (Skerlić's papers and documents). Letters are presented in full text, while for papers content is described. Within each group letters are listed alphabetically according to addresser's surname, and if there is more than one letter of the same addresser they are listed chronologically. Letters of unknown authors are listed after the alphabetically listed letters.

Editors wish to extend their gratitude to their colleagues who helped with interpretation of documents' text and translation of letters D.Sc. Stela Filipi

¹³ Midhat Begić, Jovan Skerlić, čovek i delo, Belgrade, 1966, p.193

¹⁴ Đuro Surmin, Moja sećanja o dvadesetogodisnjici smrti Jovana Skerlića, SKG, 42/2, May 16th 1934, p.146

¹⁵ Matički M., Susret sa ćerkom Jovana Skerlića, Politika, July 23rd 1963

¹⁶ Midhat Begić, Jovan Skerlić, čovek i delo, Belgrade, 1966, p.20

¹⁷ Ljubica Popović, Skerlićeve knjige u francuskom seminaru, Prilozi za jezik, istoriju i folklor, 1956, 22/3-4, pp. 359-363, and 23/1-2, pp.178-180

¹⁸ Uroš Džonić, Nastavnički rad dr Jovana Skerlića 1905-1914, in Jovanu Skerliću u spomen 1914-1964, Belgrade, 1969, pp. 36-56

Matutinović, Mrs. Branislava Grbić, Mrs. Nataša Vasiljević, MFA Selman Trtovac, Mrs. Cveta Kostov, Mrs. Ljupka Vasiljev of National Library of Serbia and Mr. Henrik Hofer of Humboldt University of Berlin's library. We also wish to thank Ms. Jelena Šajković and Mr. Živomir Mladenović, Mr. Nenad Ljubinković, Mr. Petar Pavić and Mr. Staniša Vojinović.

We are especially thankful to Ms. Anne Grinda Masson, great-granddaughter of Jovan Skerlić.

ПИСМА ЈОВАНА СКЕРЛИЋА

Ибр. 3362

Јован Скерлић Јованки Скерлић¹⁹

пола дописнице, печат 15. VI 99 примљ. у Београду, вел. 9 x око 7 см
Un saluto da Fiume

Јутрос смо нас петоро дошли у Ријеку (Фијуму) а после подне у Абацију. У Загребу нас дочекали јајима. И војска је имала посла²⁰. Поздрав свима. Ваш Јова

Ибр. 3362

Јован Скерлић Јованки Скерлић

дописница, вел. 9 x 14 см
Адресовано: Јованки Скерлић Добрачина ул. 29 Belgrade (Serbie)
Lago Maggiore Pallanza – La Piazza

Паланца, 13 јула 1902

У Интри смо отишли и пешке, кроз рајски предео дошли у Паланцу. Сада лађом на Боромејска острва, на Светог Ђела! Поздрав Ваш Јова

Ибр. 3363

Јован Скерлић Клари Шмидлин

писмо, недостаје горња половина, 4 исписана листа, вел. 8,5 x 13,5 см

J'attends votre seconde photographie promise, celle en toilette claire, claire comme le joli et noble nom que vous portez. Un de mes amis, peintre de métier, l'agrandira, et elle ornara ma chambre. Je veux mettre un peu de jeunesse, de beauté, et de joie au milieu de ces graves et sombres figures de Darwin, Voltaire, Tolstoï, Marx, Hugo et Tourgueneff!

Vous n'avez pas l'idée quel grand bien me fîtes par cet envoi! Décidément, la vie n'est pas gaie; pour vivre il faut avoir une âme bien endurcie. Je n'avais jamais beaucoup d'illusions, je n'attendais trop de la vie, mais la lutte est plus difficile que je ne le pensais. Je ne dis rien pour la lutte purement politique: mes amis et moi ne sommes... croire qu'il y a deux espèces d'hommes: des hommes supérieurs, et la

¹⁹ Јованка (1885-1907), Скерлићева сестра

²⁰ Прослава Змајевог педесетогодишњице рада била је 12. 13. и 14. јуна у Загребу. Змај је 13. јуна 1899. написао прву песму. Пошто је тада живео у Загребу, тамо је и одржана прослава. Том приликом је било инцидентно. *Нова искра*, бр. 13 и 14 (1899) 1. и 16. јули, стр.238-239 пише да је излет на Плитивичка језера предвиђен за 14. осујећен ружним временом и забраном владином. *Бранково коло* је донело notiцу о прослави и навело да ће донети опширнији извештај који се није појавио. Сам Скерлић је о овом догађају писао у *Звезди* за 1899. год, бр. 62 (стр.495-496) и бр. 63 (стр.500-502)

foule, le troupeau moral et intellectuel. Les gens supérieurs ont non seulement le droit mais le devoir de mépriser souverainement le *vulgus*, la race inférieure et basse. Vous voyez, ma chère Klara, je ne suis pas aujourd' hui dans la sérénité d' un philosophe. La lutte est âpre, et on sent quelquefois les blessures et les piqûres qu' on vous a portées. Dans les petits pays qui sont absurdes, du reste, c' est toujours comme ça, si vous avez trop de qualités, trop de talents, vous prenez... Je suis trop inégal, j' ai des crises de désespoir et de prosternation, il faut que vous m' aidiez, mon ange. Je possède une âme trop vibrante, je suis trop impressionnable, j' ai besoin de la femme aimée à côté de moi, pour m' apaiser et pour me guider. Ah! comme vous êtes loin! Et comme c' est absurde de se sentir si proches par le coeur, et être séparés par l' espace. Heureusement non par le temps. Nous nous verrons, bientôt. Nos coeurs batteront à l' unisson, nous nous ferons un foyer heureux, qui ne rayonnera seulement pour nous deux, mais qui signifiera quelque chose de plus... Vous verrez un jour, nous deux, nous irons loin...faut que nous arrangerons tout, puisque dans un mois – pas davantage! – nous serons ensemble. Donc, écrivez-moi tout de suite, faites-moi connaître vos projets. Il le faut – pour que je me prépare déjà.

Maintenant, ma chérie, j' aurai bien des choses à vous dire! Mais le temps promis s' approche, et deux pauvres amoureux qui languissent loin l' un de l' autre pourront se dire toutes leurs espérances, toutes leurs douleurs, de vider toute le contenu de leurs coeurs débordants. Ma chère Klara, à bientôt, à bientôt, aimez-moi toujours, attendez-moi, et écrivez! Dans un mois je vous ferai voir tout mon amour qui est sans bornes. A bientôt, ma Klara.

Bien à vous Jean

(према М. Бегичу, писано пред лето 1902.)

... Tu sais, une des mes préférences littéraires ce sont les mémoires et les autobiographes. J' en suis gorgé et partout j' y trouve que les gens vraiment supérieures, les hommes de valeur, des Darwin, des Pasteur, de Stuart Mill, ont été bien modestes, condescendants, compatissants et dévoués à la religion de l' humanité. Je ne crois que ce...

Je suis sûr que nous nous accordons très bien, et que, dans notre vie commune, cela ira encore mieux. A Lugano, nous avons tombé d' accord, tu t' en rappelles? Tu as des qualités d' esprit supérieures, tu possèdes en excellent coeur, et ton individualisme est naturellement et nécessairement social; étant un disciple de Guyau, ayant une personnalité très prononcée, je suis logiquement...

Oui, je veux bien oublier cette affaire, et je te prie de faire disparaître de mes lettres les explications sur ce sujet. C' est par ma faute, mais je trouve que cela occupe trop de place dans notre correspondance. Donc, c' est fini. A la bonne heure: je respire librement!

Voilà la lettre qui devait être courte et rapide. C' est plus fort que la fatigue et le sommeil, que moi-même.

Ah! Je sais bien, ce sont des choses qu' on ne mette pas sur le papier, mais je te dis que mon désir équivaut ma tendresse, que tous les deux se complètent. Klara, *draga doucho moja*, un baiser, de ceux longs et envirants baiser de Lugano, qui font cesser le battement de mon coeur, et puis une étreinte folle et brisante qui fait oublier

toutes les futilités des mots et des vanités des gens, et nous donne le bonheur immense, dans l' infini du temps. Oh! Que tu es belle, Klara, que tu es belle!
Jova²¹

Очекујем вашу другу фотографију коју сте му обећали, ону у белој хаљини, светлу²² као лепо и племенито име које носите. Један мој пријатељ, сликар, увећаће је и она ће красити моју собу. Хоћу да унесем мало младости, лепоте и радости међу ове озбиљне и мрачне ликове Дарвина, Волтера, Толстоја, Маркса, Игоа и Тургењева.

Не можете ни да замислите колико ће ми пријати ова ваша пошиљка. Живот стварно није радостан; треба, да би се живело, имати окорелу душу. Нисам имао много илузија, нисам много очекивао од живота, али борба је тежа него што сам мислио. Не кажем ништа за чисто политичку борбу: моји пријатељи и ја²³ ... да верујемо да постоје две врсте људи: виши људи и гомила, морално и интелектуално стадо. Супериорни људи имају, не само право, него и дужност да крајње презиру vulgus, инфериорну и нижу расу. Видите, драга моја Кларо, да данас немам ведрину неког филозофа. Борба је жестока и човек понекад осећа ране и увреде које су му нанете. Уосталом, у малим земљама које су апсурдне увек је тако ако поседујете сувише добрих особина, сувише талента... Ја сам сувише колебљив, имам кризе очајања и колонулости, ви треба да ми помогнете, анђеле мој. Моја душа је претерано осетљива, сувише сам подложен утисцима, потребно ми је да имам вољену жену поред себе, да би ме смирила и водила. Ах, како сте далеко! И како је бесмислено осећати да смо тако близу, ако је по срцу, а раздвојени смо простором. Срећом, не задуго. Ускоро ћемо се видети. Наша срца ће куцати сложено, ми ћемо себи створити срећан дом који неће сијати само за нас двоје, већ ће значити и нешто више. Видећете, једног дана, нас двоје ћемо отићи далеко. Треба све да уредимо, јер за месец дана-не више, бићемо заједно. Зато, одмах ми пишите, упознајте ме са својим плановима, то је потребно да бих се већ припремио.

Сада, драга моја, имаћу много ствари да вам кажем. Али обећани тренутак се ближи, и два сирота заљубљена бића која чезну из даљине једно за другим, моћи ће да кажу једно другом сва своја надања, све своје муке, да дају одушка својим препуним срцима. Моја драга Кларо, до скорог виђења, до скорог виђења, волите ме непрестано, чекајте ме и пишите. За месец дана показаћу вам своју безграничну љубав. До скорог виђења, моја Кларо. Ваш Жан

Знаш, у књижевности највише волим мемоаре и аутобиографије. Гутам их и у њима стално налазим стварно супериорне људе, људе од вредности, Дарвине, Пастере, Стјуарта Мила, који су били веома скромни, попустљиви, сажалјиви, посвећени човечанству. Не верујем... Сигуран сам да се ми добро слажемо, и да ће, у нашем заједничком животу, то слагање бити још боље. У Лугану смо се сложили, сећаш ли се? Ти имаш супериорне квалитете духа, ти

²¹ Писма са француског превела Даница Филиповић

²² clarus (лат.), светао, јасан

²³ три тачке у писмима означавају да су следећа реч или део реченице исцепани

поседујеш изврсно срце, а твој индивидуализам је природно и нужно социјалан. Пошто сам Гијоов²⁴ ученик, са израженом личношћу, ја сам...

Да, хоћу да заборавим тај догађај, и молим те да избациш из мојих писама објашњења о томе. Ја сам крив, али сматрам да то заузима превише места у нашој кореспонденцији. Значи, готово је с тим. У добар час: поново слободно дишем!

Ево писма које је требало да буде кратко и брзо написано. То је јаче од умора, од спавања, јаче од мене самог.

Ах. Знам добро да су ово ствари које се не стављају на хартију, али кажем ти да је моја жеља иста као и моја нежност, да се обе допуњују. Кларо, драга душо моја, један пољубац, од оних дугих и опојних пољубаца из Лугана, од којих ми срце престаје да куца, и један луди и сламајући загрљај у коме се заборављају све празне речи и људска таштина, и који нам пружа неизмерну срећу, заувек. О, како си лепа, Кларо, како си лепа.

Ибр. 3363

Јован Скерлић Клари Шмидлин

дописна карта-разгледница, оштећено, недостаје део са марком, вел. 9 x 14 см
адресовано Mademoiselle Klara Schmidlin Postbureau Zürich-Enge Suisse

Arangelovatz, le 29 juin 1902 Mon dernier salut d' ici. J' ai eu l' intention de partir aujourd' hui, dimanche. Mais, ayant fait une course à cheval, hier, je suis brisé de fatigue, et puis, il faut rendre des visites à tous les oncles et à toutes les tantes imaginables, et je ne pars que demain, lundi matin. Cela ne retardera nullement le jour de mon arrivée à L. Je me sens très bien, et je vais être heureux. Mon Dieu que courte bête, la carte postale! Mille salutations cordiales. Votre J.

Аранђеловац, 29. јуни 1902. Мој последњи поздрав одавде. Намеравао сам да отпутујем данас, у недељу. Али, пошто сам јуче јахао, сломљен сам од умора, а затим, треба посетити све могуће стричеве и стрине, тако да полазим тек сутра, у понедељак ујутру. Али то неће нимало одложити дан мог доласка у Л. Осећам се веома добро и бићу срећан. Мој Боже, дописница је тако кратка будала! Хиљаду срдачних поздрава. Ваш Ј.

Ибр. 3363

Јован Скерлић Клари Шмидлин

разгледница (Canal grande Venezia), само део, вел. око 8,5 x 9 см,
печат Zurich 5. VII 02
адресовано (оно што се види) Mademoiselle Clara Schmidlin (Poste restante) Zurich

Trieste, vendredi soir.- Je comptais d' arriver à Venise cet après-midi, et je n' arriverai que vers le minuit. C' était bête de ma part de ne pas aller par Zürich. Par ici

²⁴ Жан Мари Гијо (Jean Marie Guyau, 1854-1888), француски писац, филозоф, учио да је развитац живота циљ природе

la ligne est plus courte, mais les correspondances entre les trains manquent complètement. Demain matin je serai à Milan (c' est très probable) et le soir à L. Mais c' est atroce, ce retard. Et puis, c' est infiniment triste de voyager...j' ai le courage et l' espoir du ... marchait vers la terre promise et dimanche... Salutations cordiales Votre J.

Трст, петак вече.- Рачунао сам да ћу стићи у Венецију поподне, али сам стигао тек око поноћи. Било је глупо, с моје стране, што нисам ишао преко Цириха. Пут је овуда краћи, али су везе између возова лоше.

Сутра ујутру ћу бити у Милану (то је веома извесно) а увече у Л. Како је свирепо то закашњење. А затим, бескрајно је тужно путовати... имам храбрости и наде ...корачао према обећаној земљи... и у недељу... Срдачни поздрави Ваш J.

Ибр. 3363

Јован Скерлић Клари Скерлић

дописница-разгледница, оштећено, текст сачуван, вел. 9 x 14 см.
адресовано Клара ЈСкерлић Јованова ул. 34 Belgrade (Serbie)

Saint André, le 20 juin 1909 (прецртано па написано 3 juillet) поштански жиг Београда 21.6.09.

Nous sommes ariv. ici hier dans l' après-midi. Nous restons ici aujourd' hui et le soir nous cernons encore la tournée dans les villages. Très intéressant et très émouvant! Demain, par Budapest, nous irons dans les villages au sud. De suite nous partirons le lundi à 2 h. d'après midi, de sorte que nous serons le soir à Belgrade. Je me sens bien portant. Saluts cordiaux à toutes les deux. Jean

Поздрав А.Белић Тих. Остојић²⁵ С поштовањем Тих. В. Ђорђевић²⁶

Сентандреја, 20 јуни 1909

Овде смо стигли јуче поподне. Данас ту остајемо а увече заокружујемо обилазак поново у селима. Веома занимљиво и узбудљиво! Сутра, преко Будимпеште, идемо у села на југу. Без задржавања полазимо у понедељак у 2 сата поподне, тако да ћемо бити увече у Београду. Добро се осећам. Срдачни поздрави обема. Јован

²⁵ Тихомир Остојић (1865-1921), књижевник и историчар књижевности, завршио је гимназију у Новом Саду, студирао је словенску филологију у Пешти и Бечу, 1907. г промовисан за доктора филозофије, секретар Матице српске од 1907. Изабран 1920. за професора југословенске књижевности на Филозофском факултету у Скопљу и за првог декана тог факултета.

²⁶ Тихомир Ђорђевић (1868-1944), један од најзначајнијих српских етнолога и фолклориста, основну школу и гимназију учио је у Алексинцу и Нишу, студирао је историјско-филолошки одсек Велике школе, наставио у Бечу и Минхену где је 1902 г. промовисан за доктора, професор Филозофског факултета у Београду, академик.

ПИСМА УПУЋЕНА СКЕРЛИЋУ

Ибр. 3317

Анка Анђелковић Јовану Скерлићу

писмо, 4 исписана листа, поцепано, вел. 21,8 x 14 см

Анка Анђелковић [Нинковић] (1855-1923), наставница, социјалисткиња, као и њена сестра Милица Нинковић. Предавала у Вишој женској школи у Крагујевцу. Говорила течно немачки, француски и руски.

Berlin, W. Mobussr. 17 Goth. I I.

Поштовани господине,

Надам се да ми нећете замерити што и без нарочитог позива прилажем још неколико реминисценција из минулих дана, које по моме схватању могу бити од интереса по читаоце, ако се подвргну темељној обради вашег уметничког пера.

Вашим лепим делом оживели сте у мени и пробудили најмилије и најважније успомене мога живота, које, ма да нису потонуле у заборав, ипак су брижљиво умотане велом пијетета почивале, као нека светиња, у дубини душе моје. Читањем вашег прекрасног списка обновљене су те светле успомене и изазвана читава поворка мисли, које су у каузалној вези са њима. Прилажем их дакле онако како су ми се јављале, а ваша је ствар хоћете ли их употребити или не.

За мене је врло утешан факт што сте и ви учили еминентан значај Светозареве личности и што сте онако рељефно истакли кардиналне тачке његових начела и погледа, које ја и данас сматрам да су од непролазне вредности, а то исто тврди модерна наука о духу, коју ја сад под старост с младалачким заносом изучавам, јер у њој налазим опширно и темељно разрађено све оно, што ме је одушевљавало још у најранијој младости.

Узвишене истине не губе од своје вредности никада, ма да се њихова примена развија према добу и приликама за које има да се употреби, те тако и данас важе као основа етичке културе: 1. Усавршење индивидуе до најширих могућих граница и подчињавање уских личних интереса општем друштвеном напретку. 2. Поштовање свачије личности без разлике пола и развијање снажне воље и самопоуздања 3. Закон о еволуцији човечијег рода потврђује да сваки народ може правилно да се развија само у границама, које му стављају спољне и унутрашње особине његова племена, те с тога би ваљало да сви прваци и политичари, који управљају судбом једног народа пре свега темељно да изуче ове законе. Од недогледно штетних последица је у овом погледу слепо подражавање у свачему туђинским установама, без обзира на месне прилике и племенске одлике.

То су неколико мојих утисака, које вас молим да не цените по спољашњој обради него по садржини.

С најодличнијим поштовањем
Анка Анђелковићка

N.B. Мислим да би било од општег интереса згодном приликом описати и прву српску “комуну” чији скромни администратор и чувар је била моја маленкост. Разуме се да је мени као заинтересованој личности немогућно детаљно износити главне одлике те установе, али с поносом се сећам да је то био гостољубив кров за све политичке страдалнике оног доба и да се заједничким напорима ту свило гнездо у коме су 6-8 начелних другова скромно али угодно живели за ширење својих начела и да је цео кућевни трошак износио између 200-300 *гроша месечно*. И сад се чудим како сам умела да изведем тај уникум финансијске женијалности. Разуме се то је било 1875-77 г. када су у Крагујевцу све намирнице биле још баснословно јефтине. Сада, ма да сам у току дугогодишњег газдовања стекла много практичког искуства, не бих се смела подухватити тако што да покушам.

Ибр. 3316

Прилози биографији пок. Свет. Марковића

Прилог уз писмо Анке Анђелковић, 8 исписаних страна, вел. 22 x 14 см

Ибр. 3349

Љ. Атанасијевић Јовану Скерлићу

дописница, оштећено, вел. 8,7 x 13,7 см

адресовано: Dr Jean Skerlitch professeur de l' Université de la Serbie

Genève, rue Février 7 I Et.

Хотел Паце

Поштов[ани] Господине професоре,

После великих напора и умора стигосмо у Милано. Много Вам благодаримо на доброту и предусретљивости. Матић здрав и жив, али од јучерашњег ручка до данашње вечере ништа није окусио – надајући се, да ће и овде наћи према Вашој препоруци – одличан квалитет – и нисмо се преварили. Све је одлично. Срдачно Вас поздравља Љ. Атанасијевић адв.

Ибр. 3385

Данило Атанасковић Јовану Скерлићу

писмо, 1 исписани лист, вел. 27,7 x 20,6 цм

фабрички мајстор из Крагујевца

Господину Dr Јовану Скерлићу професору универзитета Београд

Узех слободу да Вам преставим једну неправду по оригиналу копије Управника завода који ме предлаже за помоћника надзорника ковачнице са 1800 дин. годишње плате, Министар Војни одговара да за сада нема буџетске могућности а истога дана без предлога Управника завода поставља Светозара Кнежевића бравара са годишњом платом од 2400 дин.

Мени је Г. Скерлићу учињена неправда због тога што сам ја већ 4 године пословођа одељења чаурнице а дотични Кнежевић после свршетка школе отишо

у иностранство и тек после свршенога рата и после избегнуте војске долази у Србију и на предлог попа Минића добива за надзорника вој. тех. завода.

И моје предлагање од Управника завода неправедно је због тога што моји другови добили су годишње плате 2040 и 2400 дин.

Молим Вас за дејство код Г. Министра Војног да и ја могу добити задовољење.

Учествовао сам у оба рата као резервни арт. поручник.

8 октомбра 1913.г.
Крагујевац

С' поштовањем
Данило Атанасковић
мајстор-фабрички

Управа војно технич. Завода
Бр. 909

Копија (вел. 34,3 x 20,8)

Господину Министру војном, предњу молбу Данила Атанацковића мајстора ковача, - част ми је спровести с молбом на увиђај и решење.

Овоме мајстору није ми могуће да по молби учиним, јер нема места, да би га упутио у комисију по чл. 82, јер тамо нема радова за његов стручни преглед.

Пошто је овај мајстор иначе и резервни официр, то молим да се ако зато има буџетске могућности постави за помоћника надзорника ковачнице са годишњом платом од 1800 д.

19 ог Августа 1913 г.
Крагујевац

Заступа управника
Потпуковник Вој. Радосављевић

Министар војни 2218/1913 г.
Артил.тех.оделење
АТН° 726

Управнику војно тех. завода; нема буџетске могућности да би се молилац Атанацковић поставио за мајстора са сталном месечном платом. Но како према молиоцу треба имати призрења за време док се од болести потпуно не опорави и за рад буде потпуно способан, то нека управник према могућностима постави га да ради за време на таком месту, које не би штетно утицало на његово здравље.

28 ог Августа 1913 г.
Београд

Министар војни
Почасни Ађутант Њ.В. Краља
Генерал Мил. Божановић

Ибр. 3336

Хенрик **Барић Јовану Скерлићу**
писмо, 2 исписана листа, вел. 17,3 x 10,9 см
Хенрик Барић (1888-1957), лингвиста, професор упоредне граматике индоевропских

језика на Филозофском факултету у Сарајеву, директор Балканолошког института, истакнути албаноолог.

Много поштовани Г. Професоре,

најлепше Вам захваљујем на пажњи. Врло ћу радо написати оцену Учелинијева²⁷ превода, тим више што је ово први подпуни превод на нашем језику, који су већ имали и више пута и - Мађари - а Срби не.

Имам у рукама још неиздани, али већ штампани *Časopis za narodopisje*²⁸ посвећен Станку Вразу²⁹ са интересантним прилозима свих бољих словеначких писаца и првим делом библиографије Вразове (из пера Др. Кидрича³⁰). Ако мислите да би информативан чланак о томе (за “Белешке”) могао имати места у Вашој ревији, написао бих га радо.

Затим ћу Вас замолити у кратко време за једну љубав. Излази ли још “Наставник”³¹ (наш га слав[енски] семинар нема) и би ли могао евентуално ту изаћи мој рад (издвајак) о смештају старороманског говора у Далмацији.

Захваљујем Вам најсрдачније у напрво

са особитим поштовањем

Х. Барић

Грац, 20 / IX 1910

Ибр. 3335

Милан **Беговић Јовану Скерлићу**

писмо, мало оштећено, вел. 28,5 x 12,5 и 11,5 см

адресовано Gosp. Prof. Universiteta Jovan Skerlić Beograd Srbija

Милан Беговић (1876-1948), књижевник, водећи песник хрватске Модерне, значајни драмски писац. Објављивао новеле и романе, есеје и путописе. Бавио се и превођењем.

...štovani Gospodine,

...hvala na honoraru i na brizi ... radi mene. Primio sam novac u redu – samo svezke =Glasnika= dolaze mi neredovito. One dvije u kojima je “V[enus] victrix” prispjele su u redu, ali druge nijesu. Tako nemam sv. od 1. oktobra i od 15. Novembra. Pošto ste mi obećali stalno slati kao saradniku Vaš lijepi list, žao mi je u velike što ga nemam potpuno. Za to budite tako dobri pa izvolite urediti da mi uprava pošalje ta dva zaostala svezka kao i buduće. Vama i g. Pavloviću haran sam i radi

²⁷ Фрањо-Тице Учелини (Uccellini), (1847-1937), которски бискуп, књижевник и национални радник, превео Дантеову *Божанствену комедију*.

²⁸ *Časopis za zgodovino in narodopisje*, Maribor, 1904

²⁹ Станко Враз (1810-1851), илирски песник, дугогодишњи секретар Матице илирске у Загребу, један од Словенаца који су пришли илирском покрету, творац хрватске књижевне критике.

³⁰ Франце др Кидрич (1880- 1950), професор Универзитета у Љубљани. Највише изучавао словеначку књижевност

³¹ *Наставник*, педагошки и научни часопис, орган Српског професорског друштва у Београду, излазио од 1890. до 1914; после Првог светског рата изашле су само 2 свеске, а затим је почео да излази *Гласник професорског друштва*.

načina kojim primiste moju “V. victrix” i radi skrupulozne tačnosti pri publikaciji iste. Honorar je srednji, pa mislim, da ste ga odredili prema vrijednosti djela. Bolje djelo valjda će biti i bolje nagradjeno. Pozorište je honorisalo – ako misli to učiniti, kako Vi velite - vrlo slabo. Od zagrebačkog sam dobio 100 Kruna. Žao mi je što sada nemam a ma baš ništa, pa da Vam pošaljem za list. Radim na ovećoj drami, koju ću tek do koji mjesec dovršiti. Napišem li šta boljega, rado ću Vam poslati. Medjutim možete me uračunati medju stalne saradnike “Srp[skog] Knj[iževnog] Glasnika”.

Izvolite izručiti g. Pavloviću moje srdačne pozdrave i primite izraze osobitog poštovanja od odanog Vam

Begovića

U Spljetu 11. 12. 905.

Ибр. 3384/1

Жорж Велерс Јовану Скерлићу
писмо, исцепано на пола, вел. 9 x 12 см
Жорж Велерс (Georges Weulersse, 1874-1950),
Сестрић Жоржа Ренара, професор

Paris, 20, rue de la terasse 17e
20 juin 1904

Cher Monsieur et ami,

Nous avons été depuis un mois fort occupés de divers côtés; nous avons notamment fait un voyage à Orleans et à Blois: et nous vous avons très négligés! Maintenant mon Oncle nous annonce que Vous ne serez plus bien longtemps à Paris. Nous ne voudrions pas que Vous partez sans que nous nous soyons revus au moins une fois. Vous nous ferez grand plaisir en acceptant de venir prendre le thé chez nous dans la plus stricte intimité et dans la moindre cérémonie – à 5 heures, soit mercredi – soit vendredi prochain, à Votre choix.

Dites-nous seulement d’un mot quel est le jour que vous préférez des deux: nous comptons sur vous pour l’un ou pour l’autre.

Nous espérons que vous êtes tous deux en parfaite santé. En attendant le plaisir de vous revoir, nous vous renouvelons l’expression de nos meilleurs amitiés.

Georges Weulersse

Драги господине и пријатељу,

Били смо јако заузети месец дана на разним странама, путовали смо у Орлеан и у Блоа: и потпуно смо вас занемарили! Мој ујак ми сада јавља да нећете бити још дуго у Паризу. Не бисмо желели да одете а да се поново не видимо бар још једном. Учинили бисте ми велико задовољство прихватајући да дођете на чај код нас у најстрожој интимности и уз најмању церемонију, у 5 сати, било у следећу среду или у петак, по вашем избору. Јавите нам само једном речју који дан вам више одговара: рачунамо на вас за један или за други. Надамо се да сте обоје одличног здравља. Очекујући са задовољством поновно виђење, ми вам наново изражавамо своје најбоље пријатељство.

Ибр. 3342

Немања **Вукићевић Јовану Скерлићу**
дописница, поцепано напола, вел. 9 x 14см
адресовано: Госп. Др Јовану Скерлићу проф., уредн. “С.К.Г.” Београд Serbie
Немања Вукићевић, студент, касније доктор социологије

Женева, 14 – IV - 1908

Поштовани госп[одине] професоре!

Жао ми је што сам у опште био толико немаран да допустим да ме опомињете за дуг. Али, свему овоме је крив г. Митковић...

Зато вас лепо молим да се, по могућству, стрпите бар још десетину дана, у коме року ћу вам сигурно новац послати. Остале су још 4 књиге али не мислим да вам их шаљем пошто сам сигуран да ћу их продати; зато ћу вам до назначеног времена свих 20 динара послати.

Срдачно вас поздравља и поштује
Немања Вукићевић студ.

N. Voukitchévitch
étudiant en sciences sociales
Genève Suiss

Ибр. 3342/1

Немања **Вукићевић Јовану Скерлићу**
парче писма, вел. 4 x 9 см

...вам могао послати неколико осталих приказа (Bouglé³², Zévaès,³³ Herzen³⁴ etc.) које сам чувао за “Републику”³⁵ верујући да ће бити боља него она пређашња. Али она увек звечи својом шупљином и неучтивим испадима достојним “Правде”³⁶, што јако жалим јер сам имао бољих нада у овај покрет који би могао ужички социјализам ставити на место које му припада... Него, дакле, лепо вас молим, госп. професоре, да ме известите шта је са оним рукописом да бих знао шта ћу са овима.

С дубоким поштовањем
Немања Вукићевић
студ. соц. наук.

³² Селестин Бугле (Célestin Bouglé, 1870-1940), филозоф, професор социологије на Сорбони. Приказ Буглеове књиге *Syndicalisme et démocratie*, Paris 1908 објављен је у СКГ, 1909, књ. XXII, бр. 11, стр. 866-868.

³³ Александар Зеваес (Alexandre Zévaès, 1873-1953), адвокат, политичар, социјалиста, писац и историчар. Приказ књиге *Alexandre Zévaès, La socialisme en France depuis 1871*, Paris 1908 објављен је у СКГ, 1909, књ. XXIII, стр. 66-69 и стр. 143-148.

³⁴ Александар Иванович Херцен (Александр Иванович Герцен, Alexander Herzen, 1812-1870) руски књижевник, филозоф и револуционар

³⁵ *Република*, недељни политички лист; излазио у Београду 1907-1909, обновљен јануара 1920., и излазио до 1928. као орган Југословенске републиканске странке. Уређивали су га Љ. Стојановић, Ј. Продановић и други.

³⁶ *Правда*, дневни лист, Београд, 1904-41, са краћим прекидом 1915-16. Убрзо после покретања постао је лист напредњака. Оснивач листа је био Павле Маринковић.

Михалаки Георгијев Јовану Скерлићу

писмо, 3 исписана листа, мало оштећено, вел.20,7 x 13,4 см

Михалаки Георгијев (1854-1916). Управник царинарнице у Видину,
ревизор бугарских царинарница, редактор часописа *Балканска трибуна* од 1900.
године, аутор првог бугарског уџбеника за средње школе из ботанике, дипломатски
представник Бугарске у Бечу и Београду. Писао је огледе, приче и хумореске.

Софија, 7, август, 1906.

Многоуважаемий господинъ Скерличъ,

Ви отговори на почитаемото Ви писмо което ста получихъ, дързамъ да Ви одговоря.

1. Новоинарското сърбско дружество не е могло да бъде пак него другојаче, освенъ като гостъ, въ предстоящуй конгресъ.

2. Това дружество като е исказвано съзнание да бъде прието въ съюза на югословенските писатели и публицисти, што е прието, като е могло да бъде прието безъ предворитаеното споразумение на съюзните дружества, при кошто почитаемото Сърбско Книжевничко дружество е едно отъ основателите на тоя съюзъ.

3. Господинъ Бобчевъ и Госп. Николовъ съ направили само това, за което съ говорили што съ Васъ и съ Вашите почитаеми другари и повече отъ това за което Ви сте предупрѣдели прѣдварштемко що друго не допуштамъ ъе цте могли да одговаратъ благополучно на почитаемото новинарско дружество като гости, на конгресъ.

При това положение на работата, велико, което съ писали или което може да пишятъ поединачни новини, остава само за тяхна сичко сметра това което ангаксира съюзатъ съ какво и да е задлъжение, што шиѣнява условията, уговорени мѣжду Васъ и Вашите почитаеми другари отъ дана страна, като представители на Книжовничкото дружество и отъ друга страна на г.г. Бобъевъ и Николовъ, като предстовители на Българското Публистическо дружество. като излагамъ всичко това азъ вервамъ, почитаеми господинъ Скерличъ, че както Вие, така също и почитаеимите Ваши другари, ище по съ надлѣисната всичко.....

Съ дълбоко уважение и искрено поздравление къмъ Васъ и къмъ всички уважаеми Ваши другари, оставаа ъ въ надѣнсоод до скорашко свинедане.

прѣдания Ваша

М. Георгиевъ³⁷

Многопоштовани господине Скерлићу,

Журим да одговорим на Ваше уважено писмо које сам сада примио.

³⁷ Писма са бугарског језика превела Љупка Васиљев

1. Српско новинарско удружење није могло да буде присутно на предстојећем конгресу другачије, већ само као гост.³⁸

2. Као што се видело, то Удружење је могло да буде примљено у Удружење југословенских писаца и публициста - а то је прихваћено онако како је могло да буде прихваћено, без претходног споразума са Савезним удружењем при чему је поштовано српско књижевно удружење као један од оснивача овог Савеза.

3. Господин Бопчев³⁹ и господин Николов су учинили да сте могли, о чему су говорили лично са Вама и Вашим цењеним пријатељима, а више од тога сте Ви претходно предупредили: ”да друго не допуштам” – да одговорите позитивно на позив поштованог новинарског друштва да буде у својству госта на Конгресу. При томе, што се тиче радова, сви који су писали или који могу да пишу појединачне нове теме, то чине само својом личном проценом, а оно што организује Удружење, било какво да је задужење, мења услове уговорене међу Вама и Вашим цењеним пријатељима са једне стране, а са друге са господом Бобчевом и Николовом, као представницима Бугарског публицистичког друштва,

Док излажем све ово верујем, поштовани господине Скерлићу да, како Вас, тако и Ваше цењене пријатеље...

Са дубоким поштовањем и искреним поздравима Вама и свим Вашим уваженим пријатељима, остајем у нади до скорог виђења

Вама одан М. Георгијев

Милан Грол Јовану Скерлићу

доња половина писма, [1902.год.], 4 исписана листа, вел. 11 x 14 см
Милан Грол (1876-1952), позоришни и књижевни критичар, есејиста, публициста и политичар, дугогодишњи драматург и управник Народног позоришта у Београду, близак сарадник Скерлићев. Био је шеф Демократске странке. За време Другог светског рата министар Југословенске владе у емиграцији у Лондону. Вратио се у Београд 1945. и једно време био потпредседник владе.

...о војсци, постављењу, испиту – стотине историјских ствари.

³⁸ У Софији је 13. и 14. августа 1906. године одржан Други конгрес југословенских књижевника и публициста на коме је основан Савез југословенских књижевника и публициста. На Конгресу су учествовали представници српске, хрватске, словеначке и бугарске књижевности. У припремама за Конгрес Ј. Скерлић је у име Српског књижевничког друштва, организатора са српске стране, инсистирао да се Српско новинарско удружење због шовинистичких изјава не позове на Конгрес. На Конгресу није прихваћен предлог да се међу осниваче Савеза уврсти и Српско новинарско друштво. У осниваче је уврштено Српско књижевничко друштво које су на Конгресу представљали његов секретар Јован Скерлић, Петар Кочић, Павле Поповић, Момчило Иванић, Ристо Одавић, Јован Максимовић, Драгомир Јоксимовић и Драгомир Јанковић. Вид, *Viator /Павле Поповић/, Други Конгрес југословенских књижевника и публициста у Софији*, СКГ, 1906, XVII, стр. 382-389. и Живомир Младеновић, *Јован Скерлић и Бугари у* : Живомир Младеновић, *Живот и дело Јована Скерлића*, Београд 1998, стр. 253-302.

³⁹ Стефан Бопчев (1853-1940) професор универзитета, председник Друштва бугарских публициста, уредник часописа *Бугарска збирка*, министар просвете 1911-1912., бугарски посланик у Петрограду 1913. године. председавао је на Конгресу.

Да сам бар ова последња 2-3 месеца на путу добро провео, као што ми ти пишеш у писму “да имам за чим да зажалим”. Али и то је прошло прилично кресо и штуро.

Видео сам нешто позоришта, видео сам добрих галерија слика, с немачким – савесно речено – нисам ништа урадио, напатио сам се доста материјално, и нарочито, с таквим најкиселијим крајем странствовања враћам се...

државно “надлештво”, једно резервно место прекобројним секретарима, недовољно награђеним беолетерима, или синекура књижевницима без професије. Да уђем у њега као помоћник ваљда Ристе Одавића⁴⁰ или Владе Спасојевића,⁴¹ или да почнем комичну кампању Јанковићеву⁴², критичара и кандидата, с целом том масом интрига, котерија и идиотства коју за за Н...кога је она и одвећ дуго поднела у своме животу.

..., говора о многим стварима имаћемо ваздан и како ће то ваљда врло скоро бити немам потребе да ти овде пишем о ситнијим стварима. Чим добијем плату од Миленка – надам се још ове недеље – крећем се одмах. У том случају састали бисмо се у Београду пре твог одласка...Прошли број ваљда ћу добити са овим од првог јуна!

Пајин⁴³ *Лист* прилично гура. Њему такође треба да се одужим. – Шта је са Урошем, болестан? У новинама опет видим твој чланак у *Покрету*⁴⁴, о *Школовању на страни*.

Ибр. 3318

Милан Грол Јовану Скерлићу
парче разгледнице, вел. 8,8 x 6,5 см

Цирих, 12 / VI 09

Поздрав из твог другог фатерланда⁴⁵ Клари и теби од Љубице и Милана

Ибр. 3349

Мирко Дамњановић Јовану Скерлићу
разгледница, отцепљен горњи угао са марком, вел. 8,6 x 13,6 см

⁴⁰ Ристо Одавић (1870-1932), књижевник и драматург, основну школу, гимназију и историско-филолошки одсек Велике Школе завршио је у Београду, наставник Треће београдске гимназије, драматург Народног позоришта, управник Државне штампарије 1920. г., управник Државне архиве у Београду од 1924. г., власник и уредник књижевног листа *Нова Искра* и уредник часописа *Дело*.

⁴¹ Владимир Спасојевић, секретар у Министарству просвете.

⁴² Драгомир Јанковић (1867-1944), драматург, политичар, дипломата и преводилац са франуског језика, драматург Народног позоришта 1898-1900. и управник од 1903. до 1906 г.

⁴³ Павле Ранковић (1874-1940), новинар, Скерлићев добар пријатељ. Мисли се на “Дневни лист”.

⁴⁴ *Покрет*, Београд, уређив. одбор Милан М. Димовић, Мирослав С. Јанковић, Раша Здравковић, Сима Пандуровић

⁴⁵ отаџбина (нем.)

8 – IX – 1910 Genève

Уважени Господине Професоре,

После бање, која ме је спречила да дођем раније, ево ме већ две недеље у Женеви. Тако сам закаснио за *cours des vacances*⁴⁶. Овде ћу остати ради конверзације неколико месеци.

Захваљује на обавештењима и поздравља Вас
Ваш поштовалац Мирко Дамњановић студ. књиж.
rue de l' Ecole de Médecine 6/IV

Ибр.3266

Мита Димитријевић Јовану Скерлићу

писмо, недатирано, 2 исписана листа, расцепано уздуж, вел. 17,5 x 11,3 см
Димитрије - Мита Димитријевић (1879-1952). Основну школу и гимназију завршио у Крагујевцу, Велику школу у Београду, Правни факултет у Паризу. Наставник гимназије у Београду, чиновник Министарства спољних послова, службовао по конзулатима у Отоманској империји до 1912., а од 1912. до 1915. у Софији. Саветник посланства у Петрограду, па у Софији.

Драги Скерлићу,

Жао би ми било да на нашем позоришту синоћни комад не успе бар онолико колико је то, у нашем свету могуће, и да свет не оде са ње са оним особитим утиском који она треба да оставља. Тога ради написао сам ово неколико реди која би томе могла у неколико припомоћи. Нека се то, ако се хоће, оштампа у "Дневном Листу"⁴⁷. По обећању твоме, ја се могу надати, ако П. Маринковић⁴⁸ не испуни своју дужност давши објашњење у своме листу на који се начин могле оне моје тако давнашње ствари, да ја то сам у Дн[евном] Листу, исправим. Пре него пођем у Македонију могао бих ако би ти хтео, поразговорити с тобом.

Поздравља те много Мита

Ибр. 3267

Мита Димитријевић Јовану Скерлићу

писмо, недатирано, 4 исписана листа, расцепљено по средини, вел. 25,8 x 17,8 см

Драги Скерлићу,

⁴⁶ летњи течај (фр.)

⁴⁷ *Дневни лист*, Београд 1887-1914. Од 1899. до 1902. звао се *Нови Дневни лист*. Власник и одговорни уредник био је Св. Николић. Почео је да излази као радикалски, а кад су се самосталци одвојили од радикала, постао је њихов орган. Често је забрањиван. Сарадници су били Јован Скерлић, Милан Грол, Милутин Бојић, Радоје Домановић ...

⁴⁸ Павле Маринковић (1866-1925), новинар, политичар, дипломата, свршио права у Паризу, министар просвете, у млађим годинама доста писао у политичким и књижевним листовима, био познат по позоришним критикама. Мисли се на лист *Правда*.

Шаљем ти овај чланак. Он је јако интересантан. То је најзначајније питање које у опште постоји. Арбанаси постају fleau⁴⁹ за Балкан. Мислио сам мало опширније да напишем о томе за “Гласник”⁵⁰, али потребно би било да се о томе претходно разговорим с тобом. Овако написан може да уђе у Днев[ни] Лист. Могао би изаћи у два броја. Црвеним плајвазом пресекао сам где треба прекинути у једном броју. Али боље би било да изађе у целини. Нареди да се учини кад ти мислиш да је боље.

Молим те да ми чланак буде и потписан. Није то толико амбиција, колико је потреба да у борби са Шајковићем⁵¹ ит.д. добијем једно извесно оружје који они немају. Јер на крају не може се анонимно дати уверење о раду и памети кад се то с њине стране сузбија ћутањем о свему што је твоје. Исто тако ја се нећу женити с “тастом”⁵² као миразем који ће помоћи да моји кораци буду олакшани. Ја морам себе сам да преставим.

Ово сам ти рекао овде и молим те не смеј ми се много.

Ако моји чланци изиђу с потписом, слаћу вам их. У њима неће бити ништа што би ми као консулар[ном] чиновнику сметало да потпишем. То ће бити студије о приликама.

Поздравља те много Мита.

Душан⁵³ ти је обећао да пише. Али кад ће то бити?

Ибр. 3268

Мита **Димитријевић Јовану Скерлићу**

део дописнице, недатирано, пола исцепано, сачуван део текста, према поштанском жигу послато из Париза 13. 7. 1906.

адресовано Јовану Скерлићу, професору Универзитета, Соко Бања

Драги Скерлићу,

Изпослат ти је последњи број (3) *Revue Slave*⁵⁴, тако исто и гг. Богдану Поповићу⁵⁵, Јаши Продановић⁵⁶ и Павлу Поповићу⁵⁷. Овај свет у редакцији не познаје људе из Београда, којима би требало слати редовно лист, разуме се, не тражећи претплате од њих. У Београду... примати... Намеран сам превести неке делове из Гор[ског] Вијенца ...једну опсежнију интродукцију.

Поздравља те Мита.

⁴⁹ несрећа, напаст (фр.)

⁵⁰ *Српски књижевни гласник*, Београд, 1901-41, са прекидима од јула 1914. до септембра 1920. Књижевни часопис, излазио петнаестодневно. Оснивач часописа Богдан Поповић, и уредник до 1905., затим Павле Поповић до 1906., па Скерлић до своје смрти 1914. Био водећи часопис свога времена. Даље у тексту *СКГ*.

⁵¹ Иван Шајковић (1876-1948), доктор славистике, писац, дипломата, сликар

⁵² Алузија на Шајковићев брак, од 1904., са Лидијом, ћерком познатог руског сликара Ивана Ивановича Шишкина

⁵³ Вероватно Душан Протић

⁵⁴ Часопис *Revue slave* : publication périodique politique, littéraire et artistique. – Vol.1(1906) - Paris, 1906

⁵⁵ Богдан Поповић (1863-1944), књижевник, естетичар, књижевни и уметнички критичар, професор Универзитета у Београду, академик, један од оснивача *Српског књижевног гласника*

⁵⁶ Јаша Продановић (1867-1948), политичар и публицист, народни посланик, академик

⁵⁷ Павле Поповић (1868-1939), књижевни историчар и критичар, професор Универзитета у Београду, академик

Ибр. 3388

Мих. Дојчиновић Јовану Скерлићу
писмо, оштећено, вел. 13,9 x 21,8 см
(заглавље Адвокат Дојчиновић и на француском)

Крушевац 13. октобра 1913 год.

Уважени Господине Скерлићу,
Примио сам Ваш телеграм и упутницу. По Вашој жељи заменио сам Вас данас на крштењу детета Г. Савелјића и кумић Вам је добио име Александар. Извештавајући Вас о томе пријатељски Вас поздрављам и остајем

Ваш поштовалац
Мих. Дојчиновић адв.

Ибр. 3269

Јован Дучић Јовану Скерлићу
писмо, 4 исписана листа, расцепљено уздуж, вел. 21,4 x 13,5 см
Јован Дучић (1871-1943), писац, дипломата, академик, завршио права у Паризу 1906. године

16 okt. 905
Rue de Cardoke, 36

Мили мој Скерлићу,

се да твоје ћутање не буде речит и оправдан протест против цинизма једног опасног пријатеља. Међутим ти не знаш извесно, мили Јошко, колико ме стаје то што ти досађујем мојим мукама као да немаш одвише и својих, и с каквим болом узимам сваки пут перо да поновим своју нову тужну ламантацију. Једино то што сада моје муке постају толико преке, изгледа ми да им нисам ја узрок, да има нека несрећа која ме прати устопице и фатално, и то ме правда и предамном и пред другим.

Нећу да ти овај пут ништа говорим о себи, осим то да ми треба сада много наивности, или религије и веровања у снове и чини, па да верујем да нећу потонути и доћи до потпуне катастрофе. Моја последња два месеца у постељи требала су да дођу и да поравне потпуно.

Зато се једино надам још у Задругу⁵⁸, која је чинила и горима од мене. Ако ме она напусти, онда мој Јоване и пријатељу, мој је друм за отаџбину попанула трава, и ја треба да гледам на остале три стране света. Мени се није могуће вратити без свршених испита. Доста што сам као писац постао спрдња свих књижевних листова него да и као грађанин будем то за остали свет, и то овај пут с више права. Молим те као старог и свагдањег друга да ми верујеш да није ни мало моја кривица што сад нисам у Београду, по лањском обећању. Ја нисам могао бити оно што нисам и моја воља није могла донде докле је ишла

⁵⁸ Српска књижевна задруга

моја жеља и савест. Стид ме, уверавам те, и нико не зна како ми је. Ја ћу почети најзад да постим и да се молим.

Али и овај пут морам рећи: не могу се вратити ни сада ни икада без свршених студија па ма шта било и ма како свршио. Ја се надам да све неће бити друкчије него како би требало. Задруга ми може учинити услугу која је много више него што мисли и него што је можда икоме учинила.

Братски те молим одговори ми с две речи на карти или прими мој новац.
И опрости, преклињем те.

Твој свагдањи Дучић

P.S. Чим се придигнем потпуно, три дана жртвујем на један велик и леп чланак о Ередији⁵⁹. Да није ко од вас у намери да ме претекне.

Жељно чекам твој одговор. За Гласник би послао нешто песама али још нисам довршио.

Поздрави много наше пријатеље и не говори им, молим те, да нисам најсрећнији човек.

P.S. Душан⁶⁰ је у Лозани. Здоговорисмо се да се састанемо пре његовог повратка у Париз, било овде или онамо, као некад ми, грдне ране, у добре дане Ема.

Nessun maggior dolore - - -⁶¹

Ибр. 3270

Јован Дучић Јовану Скерлићу

део писма, недатирано, 2 исписана листа, недостаје крај, мало поцепано,
вел. 20,6 x 15

Здраво драги мој Јошко,

Данас ти долазим врло непристојан: шаљем ти читаву гомилу стихова за Гласник. Чиним то преко тебе јер сада нема тамо ни Уредника ни Грола⁶² на које сам обично слао. Наш бледи и добри пријатељ Грол јавља ми се картом из Неготина и зачудило ме само да ми се не јавља из Солуна из које улице близу Отоманске Банке. Ја сам му послао пре неколико дана један рукопис за Гласник (мало прозе), признаницу за моју стипендију, уз писмо. Из карте неготинске не видим да је тај пакет дошао у његове руке што ми је неразумљиво.

Једна молба драги Јошко.

Овде је у прилогу моја признаница. Братски те молим да је предаш, као што ми данас препоручује Шишко⁶³ администратору Гласника који ће бити добар и примити мој новац од Г. Божовића. Учини молим те да ми се пошље

⁵⁹ Жозе Мари де Ередија (José Maria de Heredia 1842-1905), француски песник

⁶⁰ Душан Протић. Према Бегичу, нав.дело стр.314. , Скерлић је у писму из Париза 1904. молио Б. Поповића да некако помогне Протићу који студира у Паризу са 100 дин.

⁶¹ Италијанска изрека: Nessun maggior dolore che ricordarsi del tempo felice nella miseria – највећи је бол сећати се срећних дана у несрећи

⁶² Милан Грол, опширније на страни 18

⁶³ Светолик Ст. Јовановић Шишко, секретар Министарства правде

исти дан, исти час, јер ћу бити у неприлици. С Гролом ћу се здоговорити за у будуће. Овај пут учини ми то ти, лепо те молим.

Друга молба.

За Гласник сам послао, као што горе поменух, прозе. То су такозв[ане] Плаве Легенде, или како у нас зову песме у прози. Молим те учини да дођеш до њих и подај да се *обе штампашу у истом броју* а не одвојене. Ово свакако.

Данас ти шаљем још ове стихове. А ево шта желим: да *Антички митови* (3 песме) изађу све три заједно у *истом броју*, а никако одвојене. Има ту још две песме симболистичне: Јабланови и Под снегом. И овде понављам исту молбу: нек опет оне изиђу *обе заједно* а никако одвојене. *То* је дакле материјал за три свеске Гласника.

Ово је мало каприц, али те драги мој Скерлићу лепо молим, запамти га и учини ми по вољи. Ми и тако не тражимо други какав хонорар него добру импресију оних који нас читају. Ако се ове песме одвоје једна од друге и изађу помешане, онда оне губе ефекат као што сам осетио више пута кад ми Гласник није учинио по вољи.

Учини молим те да изађу најпре оне две прозне Легенде, а после њих Антички мотиви, и онда оне две симв. песмице. За четврти број послаћу две-три Дубровачке Поеме у жанру мадригала.

Ибр.3271

Јован Дучић Шишку

део писма, недатиран, вел. 14 x 12 см

...Ви извесно не држите до те предрасуде да у сваком броју покажете нова имена, као *Коло*⁶⁴ (је ли збиља, јоште у животу?) Ви ћете видети, Ви који тако много видите у поезији, да у овим песмама и ако нема оне ширине која вам се свиђа у Зал. сунца, да има једна дубока и мрачна сензација, која је у нашој књиж[евности] више непозната него ишта друго. Ово је најмодернија поезија, најређа, она најтеже успева, и по мом нескромном мишљењу, треба имати прилично много талента и израђених чула да се у њој рекне нешто лепо и ништа ново. Немојте, драги Шишко, да не волите овај жанр који ... има фриволног.. Чујем да се Слободану⁶⁵ нису свиделе оне 2 прве. Реците ми што о томе.

Ја ћу овде где имам много времена, урадити надам се више. У Паризу ћу још мало да нагледам и да се надишем, и да дотеравши мало “побуржоиран” укус да вам пошљем и нових ствари.

Као што видите, хиљаду обећања. Све, све, осим драме које се сад апсолутно нећу да лаћам.

Имате ли времена и спремате ли што за Гласник. Све се чудим зашто се ви не огледате у причи или роману. У нас је – на страну ви – сад постала амбиција да свако постане критичар. Зашто то и откуда да је баш критика

⁶⁴ *Коло*, књижевни и научни лист, Београд, 1901-03, одг. ур. Данило А. Живаљевић

⁶⁵ Слободан Јовановић

постала тако ... ствар Белешку о преводима послаћу за... се прексутра
Легендама.

Ибр. 3272

Јован Жујовић Јовану Скерлићу

писмо, 1 исписан лист, оловка, мало поцепано, вел.20,8 x 16,8 см
Јован Жујовић (1856-1939), геолог и петрограф, професор Београдског
универзитета, председник САНУ, министар просвете и спољних послова у
Србији, научник светског гласа, оснивач српске геолошке науке

Драги г. Скерлићу,

Сад дознадох да 1ог Нов[мбра] у 5 ч. по подне морам бити у Сенату.
Зовите, дакле, седницу у 6 ½ или 7 или после вечере или у суботу пре подне.

Сећате ли се још да сам Вам дао програм оних предавања раденицима у
геол[ошкој] екскурзији? Ако оне листиће нисте затурили или уништили,
донесите ми их заједно с писмом г.Лапчевића⁶⁶, које треба да ми покажете.

Ваш свагдашњи пријатељ ЈМЖујовић
30-X-902

Ибр. 3273

Г. П. Ивезић Јовану Скерлићу

писмо, недатирано, оштећено, сачуван један део текста, вел. 17,4 x 11 см
Герасим Ивезић (1876-1915), лекар. Гимназију завршио у Крагујевцу, медицину у
Бечу (1908). Учествовао у ратовима 1912-1915. Сарађивао у *Српском књижевном
Гласнику, Искри, Колу*.

Wien XV

Драги

ових ћу ти дана ... четврти “Зборник” ... који је ових дана изашао из
штампе и садржи пуно одличних ствари (међу њима и неке необјављене Вукове
ствари: *Erotische und skatologische Sprichwörter und Redensarten der Serben*).
Данас ти шаљем приложени – *Voranzeige*⁶⁷ и молим те пусти то међу белешке
још у наредни број 163 (XIX,9). И по натпису ћеш видети да ће то бити ...
Краус⁶⁸ сâм ... се тај као кртица, - бојкотује! Ако ...једну страну...за нас
Србе..сваке пажње... смо помагали...Запада, да нас, док је у вези са Диспоз.
Фондом, хвали, а Краусу, човеку од Науке, не указујемо ни моралне потпоре!
Ето, нека ти његов побратим Тића проф. др Тих[омир] Р. Ђорђевић) каже и коју
више о свему – ако мислиш да га ја нарочито волим и хвалим. Мени ће лично
бити мило да овај (!) *Vog*...Молио бих те да наредиш послати ми *обадве* свеске
твојег дела “Писци и Књиге”: ја ћу новац послати заједно са оним за

⁶⁶ Драгиша Лапчевић (1864-1939), новинар и један од оснивача Српске социјалдемократске странке

⁶⁷ преднајава (нем.)

⁶⁸ Фридрих С. Краус (Friedrich Salomo Krauss, 1859-1938), аустријски фолклориста и етнолог, преводилац великог броја јужнословенских народних приповедака и предања

П.Поповића “Преглед Српске Књижевности” – чим га добијем и сазнам му утврђену цену. Дотле ми – веруј!...

... још пред последњи испитом.
Здраво! Твој стари Г.П.Ивезић

Ибр.3274

Фран Илешкић Јовану Скерлићу

писмо, 3 исписана листа, оштећено вел. 22,6 x 14,5 см.

Заглавље Slovenska matica v Ljubljani

Фран Илешкић (1871-1942), књижевни историчар и публициста, лектор, а затим професор словеначког језика и књижевности на Свеучилишту у Загребу (од 1919.) Бавио се проучавањем књижевних веза између југословенских народа. Сарађивао у организовању културних веза између Словенаца, Срба и Хрвата.

v Ljubljani, dne 15./ II. 1911.

Velepoštovani Gospodine profesore,

Smotre jugoslav[enskih] kulturnih “društava” primila je sigurno Knjiž[evna] Zadruga. Na koncu knjige stoji, da će biti naredni kongres o Dositejevим svečanostima u Beogradu.

Ne znam, kad će biti ove svečanosti, a usudjujem se pitati, kako bi trebalo sad dalje raditi, t.j. *program* za други састанак саставити. *Prvo bi bilo*: мој извештај о извршењу закључака 1. Конгреса. *Drugo*: како је био покрет праћен у јавности код појединих народа? *Treće*: Како би требало *programe (opće)* таčke 1. извести у *sitni* рад? Четврто?

Molim, da bi mi Knj[iževna] Zadruga što prije nakazala 100 K за Smotru, да поравнам штампу.

Čuo sam да misli Dr Niko Županić⁶⁹ на habilitaciju у Beogradu. Ne radi osobe коју са зnanstvenoga рада не познајем тако добро, već radi *principa* želio bih ја живо, да postane Županić професором на Vašoj univerzi. Teritorijalnost naših univerza mora prestati. То је у интересу свеучилишта samih, а i народа njih nepoznavanje i mješanje (tek *mješanje* elemenata rodi plodom).

Zabrinut за наш napredak, zato preporučujem Županića. (nečitko) Vam odani Dr Fr. Ilesić

Ибр. 3275

Ватрослав Јагић Јовану Скерлићу

писмо, недатирано, 2 исписана листа, вел. 9 x 11,5 см

Ватрослав Јагић (1838-1923), слависта, професор универзитета у Одеси, Берлину, Петрограду, и најзад, у Бечу. Издавао, од 1876. до 1920. часопис *Archiv für slavische Philologie*. Више од 50 година централна личност славистике. Био је

⁶⁹ Нико Жупанић (1876-1961), етнолог, антрополог и историчар, у Првом светском рату учествовао као добровољац у српској војсци, појртвовано радио на југословенском јединству, професор Универзитета у Љубљани, дописни члан САНУ, оснивач и први директор Етнографског музеја у Љубљани.

један од најбољих издавача старих споменика - јеванђеља, минеја, псалтира.

Многопоштовани господине професоре,

Врло ме је обрадовала Ваша студија о омладинцима⁷⁰. На жалост нисам још дошао до тога, да је помно прочитам. Почео сам али и прекинуо, сувише сам забављен око издања псалтира⁷¹, који напоскон иде крају. Надам се, да ћете као млад човјек с пуно енергије, до скороа захватити нешто из западне половине наше литературе. Већ као *homo novus*⁷² моћи ћете самосталније судити о књижевним појавама новије илирске и хрватске литературе него ли домаћи људи. Ако наши репрезентанти научног рада не смогну пребацити мост преко те двије струје те их ближе саставимо – тко ће моћи? Политика никако. Та је пошљедња на реду. Али ми као да не умијемо ићи стрпљиво редом. Једанпут бисмо се исклали, други пут хтјели одмах да смо чак политички уједињени, док нас примјер Италије и Њемачке учи о противноме.

Кад књигу прочитам, јавићу се опет. Ваш ВЈагић

Ибр. 3276

Војислав Јовановић –Марамбо Јовану Скерлићу

писмо, 6 исписаних листова, мало оштећено, вел. 20,5 x 12,5 см

Војислав Јовановић (1884-1968), књижевник, велики познавалац народне књижевности, ванредни професор Универзитета, начелник Историјског одељења Министарства иностраних послова, истраживач у Институту за проучавање књижевности САНУ. Студирао књижевност у Швајцарској, Француској и Енглеској. У Греноблу одбранио 1911. докторску дисертацију *La Guzla de Prosper Mérimée*.

34, Brunswick Square
London; W.C.
недеља 13 септ. 1908

Поштовани Г. Скерлићу,

Ваше писмо примих пре неколико дана са великим задовољством и великом благодарношћу за послате податке. Нисам вам одговорио одмах јер ми је недеља једини слободан дан. Седим ево у Хајд-Парку, око мене пролазе унедељени калфе у цилидрима, испеглани и избријани, у новим рукавицама и задигнутим панталонама испод којих се шарене неке невероватне – за мене !– оригиналне чарапе. Они звекећу јуче у суботу примљеним шилинзима, а бога ми и фунтама штерлинга, и вуку под руку растегнуто-дуге ексцентричне Енглескиње с којима проводе недељну љубав. Ја седим на једној клупи и пишем вам на колену ово писмо а мало даље се разлеже страховито лајање неког тариф-реформера.

Дакле, велика вам хвала за послате податке.

⁷⁰ *Омладина и њена књижевност* (1848-1871): изучавања о националном и књижевном романтизму код Срба. – Београд, 1906

⁷¹ *Psalterim Bononiense = Slovenskaja psaltir*. – Vinodobonae, 1907

⁷² овде у буквалном значењу

*

Ви знате да је Ранке⁷³ писао своју *Српску Револуцију* по подацима добијеним од Вука, али како је Вук био у Србији, ако се не варам, 1827-8, то се Ранке преварио, и говорећи о српској поезији служио се Герхардовом⁷⁴ *Вилом*, па и он пао у клопку и веровао да су Меримеове⁷⁵ баладе аутентичне. По Герхардовом преводу он цитира на једном месту *Побратиме*, (и ако не помиње име) то је она историја о побратимима који су убили Туркињу коју су обадвоје волели. Овај мали факат наводи ме на двојачко једно истраживање које је немогуће овде вршити:

(1) Ако се не варам, Ранкеа је превео на српски језик Стојан Новаковић⁷⁶. Да ли је и он превео то место где се говори о побратимству и где се цитира “народна” песма о том предмету? Ако јест, која страна српског издања, које године штампано, итд. Мислим да ће те бити добри и потражити, посао није велики, јер постоји преглед садржине. То је, мислим, у другој глави, у уводу. Је ли Новаковић пропратио каквом примедбом и може ли се рећи да је и *illustre savant serbe*⁷⁷ мистификован?

(2) Вук је морао познавати *Гуслу* из Герхардовог превода. Овде још нема његове кореспонденције, хоћете ли бити добри да ми кажете има ли што у досад објављеној преписци о томе. Онај Џон Бауринг⁷⁸ чим је сазнао да је *Гусла* мистификација, пише пријатељима у Чешку и подсмева се Герхарду. (Писма објављена у 1904 у Прагу, чешка краљ. академија). Морао је и Вук што писати Копитару⁷⁹ о томе.

*

Молим вас да ми пошљете, макар на послугу, *Летонис*⁸⁰ кад изиђе ваш

⁷³ Леополд Ранке (Leopold Ranke, 1795-1886), познати немачки историчар

⁷⁴ Вилхелм Герхард (Wilhelm Gerhard, 1780-1858) трговац из Лајпцига, пријатељ Гетеа, учио је српски језик од Симе Милутиновића, преводио је српске народне песме на немачки језик. Прво издање песама објављено је под насловом *Wila, serbische Volkslieder und Heldenmärchen*, Leipzig 1828. Друго издање објављено је после његове смрти под насловом *Wilhelm Gerhards Gesänge der Serben*, Leipzig 1877.

⁷⁵ Проспер Мериме (Prosper Mérimée, 1803-1870), француски књижевник, написао и збирку тобожњих илирских тј. српских песама под насловом *Гусле* (1827)

⁷⁶ Стојан Новаковић (1842-1915), научник и државник, један од оснивача Напредне странке (1880), министар просвете, бавио се филологијом, књижевном историјом.

⁷⁷ славни српски научник (фр.)

⁷⁸ Џон Бауринг (John Bowring, 1792-1872), енглески преводилац српских народних песама

⁷⁹ Јернеј Бартол Копитар (1780-1844), цензор за словенске и грчке књиге код бечке владе, један од оснивача славистике, учитељ, помагач и заштитник В.С.Караџића

⁸⁰ Приказ студије Т. Матића, Prosper Mérimée's Mystification Kroatisher Volkslieder, *Archiv für slavische Philologie*, 1906-1907, XVII-XIX Band, штампан је, не у *Летонису*, већ у *СКГ*-у, 1908, XXI, стр.375-380. Јован Скерлић је пребазио хрватском филологу Томи Матићу да је у својој студији о збирци народних песама које је објавио Проспер Мериме само опширно препричао и проширио податке које је Скерлић већ раније објавио у своје три чланка, а такође и да песме које је Мериме мистификовао није смео назвати искључиво хрватским, “без ичега српскога, јер то не одговара истини” и да је од њега “далеко свака шовенска искључивост, али то тврђење не може се пустити без протеста”.

приказ Матића⁸¹. Ако се ваша књига штампа код Кисића⁸², можете ли му писати да ми шаље табакe? Ја ћу овде бити још најмање месец дана, јер ми истраживање по француским листовима из 1827 однеше доста времена. Нашао сам неколико приказа и један издавачев оглас из децембра 1827 у коме он сам признаје да можда не треба ићи сувише далеко па пронаћи правог писца.

*

Гусла има, колико ми је до сад познато, осам издања до 1885.

*

Да ли знате да је Бајрон⁸³ морао знати за српске нар[одне] песме? Он спомиње “босанску песму” у “*The Bride of Abydos*”, canto II, стих 701.

*

Мериме је имао један рукописни наставак *Гусле* који је пропао 1871 у пожару његове куће. (Cf. *Lettres à une inconnue*, I, 26)

*

Ви сте негде, знам, писали о српско-балканцима у француској књижевности (Паскала Ивановић, принчевско васпитање итд). Можете ли бацити на комад хартије листу ових књига?

Ирис не могу овде да нађем.⁸⁴ Шта се вели то у *Летон[ису]* 1828, књ. 13, стр. 136-139⁸⁵?

*

Што се тиче Доситеја, бојим се да нисам у прошлом писму био сувише хвалисав. Ево како стоји ствар:

(1) Ушао сам у траг наследницима Др. Фордајсовим.⁸⁶

⁸¹ др Томо Матић је у *Бранковом колу* за 1908, бр. 40 и 41 одговорио на Скерлићеве оптужбе да је у својој расправи *Merimée's Mystifikation kroatischer Volkslieder*, објављеној у *Archiv für slavische Philologie* само проширио Скерлићеве чланке тиме да је он свој рад довршио и предао нешто пре него што је у децембру 1901. објављен први Скерлићев чланак.

⁸² Штампарско-умјетнички завод Пахера и Кисића у Мостару. Објавили 1908. два Скерлићева рада: *Француски романтичари и српска народна поезија. Шарл Нодје и Проспер Мериме и његова мистификација српских народних пјесама.*

⁸³ Бајрон Џорџ Гордон, лорд Вугон George Gordon 1788-1824), енглески песник, романтичар. Његове источњачке песме - Ђаур, Гусар и др. рано се преводе код Југословена.

⁸⁴ Вероватно се ради о часопису *Iris of Attica* који је у периоду 1903-1905. објавио преводе на грчки језик 12 српских народних лирских песама. Вид. Jovanka Đorđević-Jovanović, Serbian folk lyrical poems in “Attikh IriΣ”, *Balkanica*, 2003, стр. 313-339.

⁸⁵ О преводу српских песама на енглески и француски и погрешном тумачењу појма илирски

(2) Утврдио сам метод којим би се дошло до адресе наследника “Ливијевих”⁸⁷ и “Турнбула”⁸⁸. Овом последњем је Доситеј писао; то изрично каже. Дакле *ако* су писма сачувана, могао би их наћи. Требало би много времена; преписка би се растезала месецима на свих пет континената.

(3) Кад се вратим у Београд и будем имао времена, описаћу “Хермитеч” где је Доситеј ручао у “Чајна Хаусу”. Ову кућу нисам нашао, али сам нашао “Чајна Шип Паблик Хаус” (“кафана код кинеске лађе.”) Цела ова ствар је врло карактеристична.

*

Ја мислим да правим *само doctorat de l’ université*. За посао на који мислим да се бацим, мислим да ми лисанс неће бити потребан.

С поздравом и поштовањем
Ваш Вој. М. Јовановић

Ибр. 3277

[Јован М.] **Јовановић Јовану Скерлићу**

разгледница, оштећена, текст сачуван, вел. 8,8 x 13,7 см

пошт. жиг мај 1909

Јован М. Јовановић (1869-1939), политичар и писац, народни посланик, професор на Великој школи, министар иностраних послова Србије у Бечу и Лондону, вођа Земљорадничке странке

Драги г. Скерлићу, немојте рачунати на обећани рад за 18 мај – послови нови и неочекивани мучно ће ми допустити да будем готов за свеску од 1 јуна⁸⁹ – ако ли могаднем онда ћу послати на време, али пре рачунајте да неће бити.

Много вас поздравља ваш Јовановић

За 1909. годину нека Сима⁹⁰ наплати претплату за “Гласник” од благајника.

Да ли вам је Јанковић⁹¹ предао неке белешке?

Ибр.3278

Коста **Јовановић Јовану Скерлићу**

писмо, 8 исписаних листова, поцепано по средини, текст очуван, вел. 18 x 11,5 см

Коста Јовановић (1875-1930), политичар и економиста, један од вођа српске социјалдемократије, затим самосталац. Био потпредседник Београдске

⁸⁶ Вилијам Фордајс (William Fordyce, 1742-1792), британски лекар, пријатељ Доситеја Обрадовића

⁸⁷ Џон Ливи (John Livi), тровац порцуланом, станодавац Доситеју Обрадовићу за време боравка у Лондону, Доситеј је са њим учио енглески језик.

⁸⁸ Хенри Турнбол (Henry Turnbull), Доситејев познаник из Лондона

⁸⁹ Рад је ипак објављен 1. јуна 1909, *СКГ*, књ. XXII, бр. 11, стр. 864-866. Реч је о приказу књиге кнеза Алберта Гике, *Албанија и Источно Питање*

⁹⁰ Сима, “послужитељ” у *СКГ*

⁹¹ Милорад Ст. Јанковић, администратор *СКГ*

Драги Јово,

Ја сам већ неколико дана овде, и у овој бањској тишини премишљао о београдским стварима. И што више премишљао о њима, све више стичем убеђење да је потребна извесна промена у њима. Најновији догађаји само појачавају у томе уверењу. Ја сам одавно престао да верујем да је Србија демократска земља, јер тим високим идеалима нити одговарају наше јавне институције нити наш политички живот. Ма како да ми то правдамо изданцима демократизма на страни – не можемо га оправдати. Јавни живот у Србији је једна смеша цезаризма и анархије; ова друга влада неограничено, у колико прва не стиже да прогута сву слободу личности и иницијативе и да прикупи у своје руке сву власт. Нечег средњег – оних благотворних установа и политичких обичаја који посредују између централне власти и народа који су смисао демократије – у Србији нема. Нема ни демократског политичког васпитања. Људи су с тога – од највиших до најнижих – наклоњени да се крећу у крајностима: док се налазе у гомили, највеће су демократе, кад се издигну, онда постају олигарси. Маса пак, поводљива у првом случају, постаје потпуно индолентна у другом.

Ми смо сложни у томе, да ову мутну атмосферу може да рашчисти само један систематски рад на израђивању демократских гледишта и навика у нашем народу, и да то треба отпочети васпитањем интелигенције. Сложни смо и у томе, да ту улогу не може вршити ни један дневни журнал и да само један повремен лист може да укаже дубљи утицај на развиће духова. Стога сам ја одавно помишљао на покретање једнога демократског часописа, а ти си створио Друштво Слободне Мисли, и предложио да преко њега остваримо ове наше планове. Ја сам о томе пројекту размишљао и дошао до закључка да би наша акција била у неколико ограничена, једнострана, ако би пошли тим путем. Покрет Слободне Мисли, и ако веома симпатичан и способан да у себе прими све слободоумне елементе, нема ипак потпуно демократско обележје. Он је поникао као протест противу свемоћи цркве, и увек има у себи нечега што борбу преноси са политичког терена на духовни терен. Он може да буде јавна трибуна за људе различних политичких убеђења, који се само у једноме слажу – да оборе превласт цркве. Ја мислим да је поред таквог једног покрета нама потребан и један специфично политички-демократски покрет, који ће да буде израз не само наших назора о духовном животу но и наших политичких убеђења. Покрет политички изгледа ми много реалнији – прва етапа за духовне покрете у широкој маси. Социјализам, нпр., може да привуче масе само за то, што су његови крајњи циљеви само платформа на којој се издиже читав један практичан политички програм.

Најбоље би, дакле, по мом мишљењу било да одатле почнемо. Ја не мислим да треба стварати нову партију, али треба стварати нову, демократску атмосферу. Буде ли се самостална радикална странка прилагодила тој новој атмосфери, кад је будемо створили – добро, не буде ли то могла- за одвајање

никад није доцкан. Главно је да се ми јасније обележимо – да изађемо из ове гомиле у којој има елемената најразличнијих погледа и амбиција, да створимо центар око кога ће се прикупљати чисти, идеални демократски елементи, још неначети практичном политиком, да формирају своје мишљење и постепено дифузирају њиме цео демократски покрет.

Али овај рад никако не искључује да ми свесрдно дејствујемо у Друштву Слободне Мисли. Напротив, то ће бити организација преко које ћемо ми живом речју да проповедамо идеје које би иначе писмено проповедали. Наш би рад, дакле, требао да буде једна комбинација делатности на политичком и духовном пољу. Друштво Слободне Мисли био би наш демократски клуб.

Практички, ове би се идеје дале извести ако би покренули један часопис, не под фирмом Друштва С[лободне] М[исли] но независно од њега као слободно предузеће неколико демократа, часопис који би ми покренули у наслону на наше партијске пријатеље и који би рефлектирао на интелигенцију наше партије, али који би био потпуно независан од утицаја званичних партијских кругова. Часопис би, као изразити представник демократије, отворено стао уз покрет Слободне Мисли и раме уз раме са њом ратовао за духовни преображај нашег народа.

Ја се надам да би такав часопис успео ако би га свесрдно покренули неколико озбиљних људи. Једну малу листу тих људи ја сам саставио, ти ћеш је свакако још боље формирати. Али пре него што почнемо преговоре са њима, потребно је да нас двоје будемо у потпуној сагласности.

Лист би за сада могао излазити месечно, у свескама од два табака, да буде јевтин - 6 дин. годишње, - и да се бави мало опширнијим проучавањем крупнијих дневних питања, посматрајући их са извесном теоријском примесом, али не теоретишући сувише много. За чисто дневну борбу Д[невни] Л[ист] нам је довољан, а он ће сада, ако пређемо у опозицију, ваљда моћи опстати. Ако би за овакав часопис ангажовали само 5-6 озбиљних и усрдних сарадника он би могао бити дорастао своме задатку, а ако би му нашли само 300 претплатника он би материјално био осигуран, - а сигурно је да ће их још одмах у почетку толико бити.

Промисли, дакле, о свему овоме, па ми твоје мишљење одмах саопшти. Ја ти о овоме пишем, и молим те да и ти мени одмах одговориш, што мислим да би требали све припремити да часопис отпочне излазити 1 септембра или најдаље октобра.

Ја ћу овде остати још 10-12 дана, па се враћам у Београд. Пиши ми најбоље на Београд.

Поздравља те најсрдније Твој Коста

N.V.Моје поштовање Госпођи и поздрав гђици ћерки.

Ибр. 3278/1

Коста Јовановић Јовану Скерлићу
писмо, 4 исписана листа, поцепано уздуж, вел.17,6 x 11,3 см

Драги Скерлићу,

Извини што ти до сада не одговорих, можеш мислити у каквом се вртлогу налазимо, кад морам за 4 семестра да свршим оно, што Немци сами уче 5-6 семестара.

Добио сам новине које ми је Бујошевић послао, као и његова писма. Молим те да му предаш мој поздрав и захвалност. Јовчићево⁹² писмо учинило је на мене дубок утисак, из више разлога. Он је исказао оно што ми је већ давно на срцу лежало и што сам и ја мислио да искажем првом приликом. Али ми је оно у исто време и доказало, да су моји погледи и моје слутње правилни; код наше незреле масе демагози ће увек, или бар још за дуго, имати превагу над људима од науке. То наравно не искључује да ми идемо својим путем и да радимо за своје идеале макар и у мањем кругу који ће нас разумети. Јер ја сам уверен, да ће та наша делатност, иако неће бити поздрављена усклицима него грдњама, ипак имати утицаја на развитак нашега покрета, који ће се све више ослобађати демагогије и фразе. Ја горим од нестрпљења да коло људи, који не приклањају главе пред оним шпекулантом, повећам, ма да нисам на чисто у колико ћу и њихов практичан рад помагати, јер преда мноме стоје још многа питања отворена.

На ваша многобројна питања кад ћу се вратити ја сâм не могу да одговорим. На јесен - у Новембру - полагаћу испите на Академији - да ли ћу их положити не знам, а тако исто не знам да ли ћу се одмах после тога вратити, јер тиме моје школовање није завршено, могуће да ћу остати до идућег лета.

Самосталци дакле одоше под ћуп! Право да ти речем, они су ми много симпатичнији у опозицији него на влади. То не искључује да рад неколико њихових људи веома ценим, нпр. Тодоровића⁹³, који је за ово кратко време учинио више, но сви досадањи Министри Грађевине за 20 година. Такође и Драшковић⁹⁴ ми је веома симпатичан јер му не оскудева енергија. Али је за њих све боље да се као опозиција још мало рутинирају. Мене необично интересују предстојећи избори, јер ће они по свој прилици послужити као мерило наше зрелости за парламентаризам, који је досада био врло јалов. Ја с болом у души гледам, како нас та јалова борба, вођена без икакве спреме, и без икаквих скрупула, растрже, а још теже ми је кад посмислим, да династично питање још увек не силази с дневног реда.

Срдачно поздравље Паји и свима осталим пријатељима, а теби понајвише.

Твој Коста

⁹² Љуба Јовчић, професор, Јовановићев и Скерлићев партијски друг

⁹³ Владимир Тодоровић, министар грађевине, Државни календар за 1906. стр.211

⁹⁴ Милорад Драшковић (1873-1921), политичар, један од вођа Самосталне радикалне странке, 1905. г. министар пољопривреде, од 1914. до 1917. члан коалиционе владе, министар унутрашњих дела од 1920. , убијен 1921. од стране комуниста.

Коста **Јовановић Јовану Скерлићу**
дописница, поцепана по дужини, текст очуван, вел. 9 x 14 см
Адресовано Скерлићу у Париз, Rue Mobilion 18

Бон, 9/ V 1904

Kirschner Allee 10/I Poppelsdorf

Драги Скерлићу,

Ја сам већ три дана овде. У Б. сам завршио посао и одмах пожурио овамо. Па и шта ћу тамо. Гледао сам колико могу да утишам духове, али ми то није потпуно за руком испало. Ти си без сумње извештен од других о току конгреса. Као што сам ти већ јавио, тебе су нападали само стога што се ниси јавио управи при поласку. Нису ти прикачили, као мени, епитет “продан”. Ја сам тражио изборни суд и позвао господу да ме оптуже; али они извијају и не пристају већ хоће да преко листа расправљамо. Најзад ће мени и то бити право: нека бар изађе свачији прљав веш. – Сигурно већ знаш, да је “Свест”⁹⁵ на моје наваливање престала. То је био један неозбиљан покушај, који је само улио уља у ватру против нас. Нас су са тим покушајем идентифицирали и многи су стога растрезени. План о поновном покретању Н.В.⁹⁶ такође је одложен и због уређивања и мат[еријалних] средстава. Ја ћу привремено обратити пажњу само на моје ствари, јер морам много да радим, а кад се који од нас врати у Б., онда се можемо о даљем раду разговарати. Настојаћу за сада само на томе да господу истерам из бусије на суд части. Иначе овде прилично живим. Како ти тамо и кад се мислиш враћати? Срдачно поздравље гђи и теби од Ценка и твог К.

Ибр. 3349

Милан **Павлов Јовановић Јовану Скерлићу**
дописница, поцепано, вел. 9 x 14 см
адресовано: Monsieur Jovan Skerlitsch, docteur en scien. lettres, professeur à l' Université, redacteur au Srpski Kniž. Glasnik Belgrade, Serbie Србија-Београд
МПЈ(1849-1915), доктор права из Вуковара, био је члан међународних академија и института за компаративно право у Бриселу, Риму и Паризу, правне и историјске расправе објављивао је на немачком и француском језику

Вуковар (Сријем) О Св. Сави 08

Господине Јоцо,

Послао сам био на Уредништво вашег “Ср[пског] Књ[ижевног] Г[ласника]” два моја прилога, оцјене 1) о календару Србобран за г. 08 и 2) о слици бој пјетлова. Не знам јесте ли их у листу донели, молим вас изволите ме извјестити, па ми листа вашег редовно и точно ове 1908. г. шилјите, за то ћу вас ја којим радом помоћи.

Да сте ми здраво!

⁹⁵ *Свест*, социјалдемократски лист, Београд, 6 – III до 10. IV 1904. Вл. и уредн. Радивоје Ст. Радуловић. Излазио је суботом. Изашло је 6 бројева. Лист групе око Ј.Скерлића и К. Јовановића

⁹⁶ *Ново време* је обновљено октобра 1904.

Ваш Милан П. Јовановић Вуковар
Печат на дописници: Милан Павлов Јовановић витез-академик Вуковар-
Сријем 9/1 08

Ибр.3282

Милутин **Јовановић Јовану Скерлићу**

писмо, 2 исписана листа, поцепано уздуж, текст сачуван, вел. 20,7 x 13,9 см

Милутин Јовановић (1881-1935), књижевник, официр, завршио Војну академију 1901.

Учествовао у свим ратовима Србије 1912-18. Писао родољубиве песме и приповетке из војничког живота.

Ћуприја, 21. феб[руар] 1907. г.

Драги господ[ине] Скерлићу,

Данас сам добио Ваше писмо, и хоћу одмах да Вам одговорим. И сâм сам мислио да сам врло слабу пажњу поклонио обради оне приче коју сам Вам послао, и ако би од ње могло марљивом обрадом да се од ње створи добра приповетка. Зато Вас лепо молим да будете љубазни и да ми рукопис вратите у ком циљу Вам шаљем марку за поштарину, јер сматрам да Ви нисте дужни због моје непажње бацати новац на марке. Покушаћу да ствар дотерам, а ако не буде могло ништа да се уради, послаћу ту причу Кашиковићу⁹⁷ за његову “Бос[анску] Вилу”, јер он ми и иначе непрестано тражи какву приповетку.

Прексиноћ сам послао Задрузи сређену збирку мојих песама. Незнам шта ће урадити они у одбору.

Шаљем Вам и признаницу од 20 динара и молим Вас да будете добри и да ми новац одмах пошљете, јер сам данас имао плаћање овде у штедионици, и аконто тога примања из редакције “Гласника” ја сам узајмио од нашег секретара г. Милутиновића новац за меницу.

Молим Вас не заборавите да ми пошљете рукопис.

Поздрављајући Вас срдечно остајем Ваш одани,

Милут[ин] Јовановић

Ибр. 3283

Милутин **Јовановић Јовану Скерлићу**

писмо, 2 исписана листа, мало исцепано, текст сачуван, вел. 21 x 17 см

Поштовани Господ[ине] Скерлићу,

Кад сам отишао у завод да регулишем меницу, већ је било доцкан, јер су тражили забрану. Да бих регулисао плаћање требало ми је око 40 дин[ара] а ја сам међутим имао само 17. дин[ара], колико сам свега био спремио. Трчао сам као луд по Београду и богорадио, али нигде не могадох да нађем новца.

⁹⁷ Никола Кашиковић (1861-1927), књижевник из Сарајева, уредник *Босанске виле* од 1887-1914, радио на сакупљању народних умотворина, песама и приповедака, прогањан од аустроугарских власти.

Међутим вечерас морам да идем на дужност. Ја Вам остављам меницу и молим Вас најлепше, будите тако добри и регулишите ово плаћање. Ја ћу Вам 1.ог септембра, чим примим плату *депешом послати новац*, колико Ви будете сад дали.

Не учиним ли ово, ја Вам одобравам да учините оно што сте раније хтели.

Молим Вас само за сад немојте ме излагати неприлици, да будем изложен непријатностима, услед чега бих могао изгубити службу.

Као што Вам рекох, ја ћу Вам првог идућег послати новац, колико Ви сад будете издали.

20/ VIII - 908
Б.

Ваш,
Милут[ин] Јовановић

Ибр. 3333

Слободан **Јовановић Јовану Скерлићу**

писмо, неки делови исцепани, трошно, датирано, вел. 28,8 x 22,6 см.

Заглавље на писму **Српски књижевни гласник, Београд**

Слободан Јовановић (1869-1958), правник и историчар, професор и ректор Београдског универзитета, члан и председник САНУ. У Влади генерала Симовића био је потпредседник. У априлу 1941. избегао у Лондон са осталим члановима Владе. Био председник Краљевске владе у избеглиштву до 1943. године.

17 јул 1901 Београд

Драги Господине,

Допустите, молим Вас, да Вас подсетим (и ако је то без сумње непотребно), да би било добро кад бисте ми доставили Ваш рад о Гијоу до 21 о. м. ... Г. Вјетровић Вам је, јамачно, саопштио моју молбу, да, према ... које сте, чини ми се, дали г. Богдану Поповићу, спремите белешку из француске књижевности (а ако хоћете, и из које друге) за овај број. Ако желите, можемо се о њима и усмено споразумети: ја сам у редакцији обично до 10 ½ до 11 ½ пре подне, сваког дана. Свакојачко, ја бих волео да Ваше белешке имам у рукама већ до 25 о. м.

С пријатељским поздравом и ... Ваш
Слободан

Господин Др Јовану Скерлићу

Ибр. 3334

Слободан **Јовановић Јовану Скерлићу**

писмо са ковертом, недатирано, вел. 18,3 x 14,2 см

Београд
-Недеља-

Драги Господине,

Молим вас да извините што сутра не могу доћи на састанак. Али стојим вам на расположењу прекосутра, у 11 сах. Ја тога дана имам испит и бићу зацело у школи.

Ваш искрени
Слободан Јовановић

Ибр. 3284

Љубо **Јовчић Јовану Скерлићу**

писмо, 4 исписана листа, мало расцепљено, вел. 17,6 x 11,3 см

заглавље Поздрав из Врњачке-Бање

Љубомир Јовчић, професор, студирао на Великој школи,

Скерлићев партијски друг

28. јануара, 1906

Драги Јово,

Добих јутрос твоју карту и она ме за тренут отрже из учмалости у којој живим. И ја имам још пријатеља који ме се сећају! Ево два месеца како не добијам никакво писмо, старе пријатељске везе сувише су ослабиле, а последњих година ја нисам живео међу људима који могу бити пријатељи, ја сам живео међу буђавим чиновништвом, које презирем из дубине душе. И гле чуда, оно пријатеља што сам стекао као голобради ђак данас су ми једини и биће ми ваљда за навек једини пријатељи! А њих је мало, време их је сатрло, живот је код многих прекинуо ону душевну заједницу која нас је некад спајала. Њих је мало, али у толико су ми дражи.

Моја је болест чудне природе. Уосталом, то је позната ствар, колико је јектичавих на овоме свету, толико је различитих облика те страшне болести. Ја сам се у лицу знатно поправио, сви ми кажу да по спољашности ни мало не изгледам на болесна човека. Међутим ја много кашљем и избацујем у великој количини густог шлајма. Уз то не могу да се крећем, петнајест минути лаганог хода доста је па да се заморим и да не могу продужити ход без доброг одмора. Кад је лепо време и које како, али кад је облачно не могу готово никако да изађем напоље. Иначе за сад немам никаквих других рђавих знакова. Овај миран живот и уредна храна учинили су све што се може. Црева сам залечио, пролив ми се није јавио има више од месец дана, али и ту као да није најбоље, по многим знацима болест се стишала, али је ту и чека само згодну прилику да се појави. Тако је за сад, пролеће ће показати своје, или ће ми донети бар толико побољшање да ми живот буде сношљив, или ће ме новим компликацијама оборити сасвим.

Много те молим да ми пошљеш бројеве Дневног Листа, у којима си полемисао с Лапчевићем. То ме много интересује. У колико је гнусно држање фузионаша према данашњој влади, у толико је још гнусније Лапчевићево кокетирање с фузионашима и његова блесава опозиција влади. Јер ја рад социјалистичке партије не сматрам друкше него као рад Лапчевића и оно неколико лудака што се врте око њега. А зар тај рад није блесав кад социјалисте сматрају самосталне радикале за највећег непријатеља и кад немају друга посла,

него да иду на њихове политичке зборове и да виком и батинама спречавају људе у раду. Они су чули да социјалисте негде растурају туђе зборове, али растурати партиски збор, то могу само дивљаци.

Нигде ни према мојој партији то социјалисте нису чиниле, а, у толико мање партији која је најближа њима по своме програму. У опште држање партиске управе такво је да би пре човек могао помислити, е је то друштво недораслих гимназиста, а не зрелих људи.

Кад добијем поменуће бројеве Дн[евног] Л[иста] писаћу ти опет.

Поздравље госпођи и теби од твог Љубе Јовчића

Ибр. 3285

Љубо **Јовчић Јовану Скерлићу**

разгледница, недостаје десни угао, вел. 8,7 x 13,7 см

адресовано Господину Јовану Скерлићу професору универзитета

Београд Serbien

18. новембра 906, Дубровник

Поздравље ти.

Поздравље госпођи и малој наследници. Ја сам врло добро, само још јектику да излечим, па сам потпуно здрав!

Твој ЉЈовчић

Ragusa Pasat 3

Ибр. 3285/1

Љубо **Јовчић Јовану Скерлићу**

део дописнице, вел. 9 x 7,5

7. маја 1906. Davos

Драги Јово,

Молим те да ме извиниш код госпође што нисам дошао да је поздравим, и да видим вашу малу кћер. Оног дана кад сам ти обећао да ћу доћи задржао сам се код лекара два и по сата, те сам сасвим закаснио за уговорено време. Сутра дан бејаш се спремио да вас посетим после...

Ибр. 3286

Љубо **Јовчић Јовану Скерлићу**

писмо, 4 исписана листа, расцепљено уздуж, вел. 22 x 13,5 см

11. априла 1907. у Врњачкој бањи

Драги Јово,

Ево већ месец и по дана како сам ушао у Србију и ја честито никако не видех сунца. Киша, киша и вечито киша! Ја истина више година не живим у

Србији и можда сам заборавио како је овде пролеће, али на сваки начин ово је прешло сваку меру. За мене је ово таман како не ваља.

Био сам у Соко Бањи, и на путу до тамо и доведе толико сам се намучио и тако сам осетио зубе наше српске културе да ево и сад не могу да дођем себи од изненађења. Одиста, ствари које човеку у младости и не падају у очи, у толико га више изненађују што види, да је то баш та српска буђ која нам затвара очи да не видимо своје зло.

Путеви тако скандалозан, да се оно само још у Турској може видети. Управо о методу путева којима је, да не идемо даље, снабдевена Босна у Србији се и не зна. Од станице жељезничке до Алексинца, а то је свега 3 км., такав је пут да се морам препастити. Је ли могуће да једна окружна варош не осећа срамоту што нема модерног пута до жељезничке станице? Од Сарајева до Пљеваља, где сам ја служио, води пут од 200км., и то један од спореднијих босанских путева. На целом путу нема ниједне долине, све је то стена и урвина, и на томе путу иду кола са 4000 kgr. у сред зиме. Код нас на најбољим путевима не сме се натоварити више од 1000 kgr. На путу од Алексинца до бање у мало нисам страдао. Пут је на више места тако рђав да је боље терати преко њива и ливада него ићи њиме. Такве путеве сам виђао у Турској и нигде више.

У Алексинцу пред собама у којима спавају путници, и то у хотелу првог реда, у коме се соба плаћа 3 динара и једна шоља чаја кошта 1 динар, ваљају се две угојене свиње, шетају се гуске и кокошке и не можеш кроз двориште да прођеш од коњске мокраће и ђубрета. У Соко Бањи хотел са влажним собама, са полупаним прозорима. И што је најважније, ту су за време сезоне седели неки виши официри, неки начелници министарства за време сезоне као у кургусту⁹⁸ и били су необично задовољни. Пре три године свраћао сам у Ниш и том приликом рекао кочијашу да ме вози у најбољи хотел. Он ме је одвезао у хотел "Европу". Дошла је ноћ и ја сам одмах легао. Преко ноћи сам много кашљао и имао гушења, а изјутра сам видео да је уз сва четири зида моје собе за читав метар високо влага. Собарица ме је водила из собе у собу и видео сам да су све исто такве. А ту одседа све што је најотменије, и не буни се, и не види ништа!

Ово нема ни у Турској.

Од Сталаћа доведе исти јади. Овде сваког дана видим по коју нову нашу срамоту. Пада у очи општа неписменост. (нема краја писма)

Ибр. 3287

Љубо **Јовчић Милораду Поповићу (?)**

један део писма, недатирано, 4 исписана листа, расцепљено по средини,
вел. 21x 16,8 см

...агитује за стварање нових организација по *европским_варошима* (где?)⁹⁹, а наш радник је потпуно индиферентан према неполитичким листовима. Од нашег радника још је доста далеко мисао о синдикалним удружењима, њега интересује политика. Он је *учествовао у политичком животу (?)*¹⁰⁰ који је довео радикале на владу, он је правио галаму по Београду

⁹⁸ бања

⁹⁹ неко подвукао плавом оловком и дописао (где?)

¹⁰⁰ подвучено плавом оловком и стављен знак питања

од које је у више маха страховала и сама војска, он је у очајању због наседања радикалне странке и он осећа потребу да се извуче из демагошког блата (Да ли је то био радник или лумпен пролетер?)¹⁰¹

Ја ти овакво моје мишљење нисам јавио да те не би декуражирао у започетом раду. Ти си ми о листу јавио тек онда кад је ствар била приведена крају. А ти ми у једном писму велиш да си покренуо лист окуражен одлуком париске групе и неким мојим писмом. Ја ти никад нисам писао у корист покретања привредног листа. Ти ме ниси ни питао за мишљење. Ја још нисам ни писао Скерлићу поводом оне одлуке, а у “Вечерњем Гласу”¹⁰² изишла је notiца да се покреће раднички лист.

Жао ми је што сам морао да ти пишем о овој ствари и бојим се да нећеш и мене уврстити у ред оних који вечито критикују, а ништа не раде. Писао сам ти пак што ти морам образложити моје мишљење поводом другог једног питања. То је предлог париске групе да се створи један комитет који ће управљати радом¹⁰³.

Радован ми само напомиње то, јавља ми лица која би ушла у тај комитет, па додаје:”рђава страна овог предлога очигледна је искрено нам казује да су субјективни (Збиља!!?М.Поповић)¹⁰⁴ разлози играли велику улогу”. Разумем шта хоће да каже и чудо ми је докле ће он бити дете и докле ће мислити да ми радимо из неких “субјективних разлога”. Мора да се он нада да буде наш први кандидат за посланика, па се боји да му когод не отме ту славу.

Ја не знам какав би задатак био тог комитета¹⁰⁵, али ми изгледа да он поред листа не може имати никаквог задатка. Да лист излази на страни, он би био потребан, али овако нам је комитет сама редакција листа. Они би могли створити комитет ради агитовања у корист организовања радника на страни, и то је одиста потребно. Ако је пак задатак комитету да припреми организовање партије, онда је то и сувише рано. *Они никако у Паризу не могу да појме наше прилике. Они не знају да се одиста данас не може због политичких прилика да развије рад у смислу сталешке борбе*¹⁰⁶. Ако би ми почели радити у том правцу онда би само тако могло да наш рад добије анархистички карактер. Још постоје они монструозни закони, каквих нема нигде на свету, још ми немамо ни онаквих политичких права каквих имају Руси. То јест имамо их до некле, али су таква, да су за наш рад опаснија од руског деспотизма. А мисле ли они, мислиш ли и ти да ће у скоро поћи на боље? Ако мислите онда се јако варате. Произвоља једног човека данас је већа можда но икад. Видите ли ви да званичне новине доносе ужасну крађу новца, лопови се шећу по Београду,

¹⁰¹ последња реченица додата плавом оловком

¹⁰² *Вечерњи глас*, дневни лист, Београд, 1899-1900. Политички је био неутралан.

¹⁰³ У јесен 1900. Милорад Поповић и Јован Скерлић су у Паризу радили на томе да се у Београду покрене један лист и изабрали су редакциони одбор, који је у исто време требало да врши функције партијског одбора до оснивања Српске социјалдемократске странке. У Одбор су ушли Милорад Поповић, Јован Скерлић, Коста Јовановић, Мирко Обрадовић, Љубо Јовчић и Драгиша Лапчевић.

¹⁰⁴ текст у загради убачен са стране

¹⁰⁵ подвучено плавом оловком

¹⁰⁶ подвучено плавом оловком

Генчића¹⁰⁷ осуђују за једно ништавно писмо, а о покраденом новцу ни речи? Па нека тајанствена самоубиства, па бегства. “Мали Журнал”¹⁰⁸ пише по наредби одозго о краљу Милану као о скитници, закони то не дозвољавају, полиција забрањује лист, суд га пушта. Има ли ту закона, има ли суда, има ли краја произвољи? Данас ми се не допадају ови: доле са њима, сутра они: доле са њима! А ни *ови* ни *они* не протесвују нити показују и најмање снаге да се одупру. Славна ће бити будућност коју ће нам донети данашња влада и скупштина. Погледај их само: има ли већих наказа на свету? Ми се ничему добром не можемо надати; не надај се да ће “Напред”¹⁰⁹ у скоро постати политички лист, јер је то права утопија.

То је моје мишљење о комитету. И овом приликом ја очекујем глас већине.

Молим те пошљи ово писмо Скерлићу да не би друго писао.

Шта је са Цанком, је ли у Београду? Поздравље њој и свима од ЉЈовчића

Ибр. 3370

Б. Коп **Клари Скерлић**¹¹⁰
дописна карта, исцепано, вел. 7 x 14 см
адресовано Professor Clara Skerlitz Université Belgrad Serbien

Verehrte Frau!

Mit Freuden habe ich vernommen, daß der Himmel Sie mit einem lieben kleinen Klärchen beschenkt hat. Empfangen Sie unsere herzlichsten Glückwünsche zu dem frohen Ereignis; der Himmel erhalte die liebe Kleine gesund und lasse sie froh gedeihen zu Ihren Freude. – Wir aller drei senden Ihnen die freundlichsten Grüße und hoffen, Sie im nächsten Sommer wiederzusehen. Ihr ergebener B. (H?) Kopp, Rektor.

Поштована госпођо,

са радошћу примио сам к знању, да Вас је небо подарило једним драгим малим створењем. Примите наше најсрдачније честитке поводом тог радосног догађаја; нека небо сачува то малено створење здравим и нека весело напредује на Вашу радост.- Све троје нас, шаљемо Вам најпријатељскије поздраве и надамо се да ћемо Вас следећег лета поново видети. Ваш одани Б. или Х. Коп, ректор

¹⁰⁷ Ђорђе Генчић (1861-1938), народни посланик, либерал, 1899. министар унутрашњих дела у кабинету Владана Ђорђевића, велики противник женидбе Александра Обреновића. Осуђен на седмогодишњу робију јер је у приватној преписци вређао нову краљицу, али је после годину дана помилован.

¹⁰⁸ *Мали журнал*, дневни лист, Београд, 1894-1920, са прекидом 1916-19

¹⁰⁹ *Напред*, привредни и књевни раднички лист. Излазио у Београду недељно од септембра 1900. до јануара 1901. Изашло укупно 9 бројева. Власник и одговорни уредник био је Мирко Обрадовић, терзијски радник.

¹¹⁰ Писмо је са готице транскрибовао на немачки Хенрик Хофер из Библиотеке Хумболт Универзитета у Берлину, а превела на српски Бранислава Грбић, библиотекар саветник УБ, уз асистенцију мр Селмана Тртовца.

Ибр. 3348

Мирко **Королија Јовану Скерлићу**
пола писма, исцепано, вел. 17,2 x 7 см
Мирко Королија (1886-1934), песник из Далмације,
лиричар и драмски писац
(исцепано, па текст нема смисла)

Ибр. 3314

Јосип **Косор Јовану Скерлићу**
писмо, 3 исписана листа, мало поцепано, вел. 17,5 x 13 см
Јосип Косор (1879-1961), књижевник, писао приповетке, романе, драме и
путописе у којима приказује живот славонског села. Касније писао о космосу.

Sušak 8/8 1908
Adresa:
Josip Kosor na Sušaku (Hrvatska)
Kačićevo šetalište br.48 Kod gdje Sacchi

Velecijenjeni gospodine uredniče!

Šaljem Vam ovu radnju za “Srpski Književni Glasnik” i lijepo Vas molim, pošto se nalazim u oskudici, da naredite, da mi se honorar za odštampanu stvar “Sitni događaj u atelieru” *odmah* pošalje.¹¹¹

Druga moja molba na Vas, e bi ste se Vi zauzjeli za me kod “Srpske Književne zadruge”. Prije 8 ili 9 mjeseci poslao sam po uputi g. Drž[avnog] sovjetnika i predsjednika “Knjiž[evne] zadruge” Dr Ružića,¹¹² zbirku novela “Crni”¹¹³ i posebnih jedno petnajst priča za “zadrugu”, no do danas nije palo nikakvo riješenje. Uvjeren sam da bi Vaša zagovorna riječ stvar umah izvela na čistac. Po dojavi jednoj ...izgleda da su stvari primljene i to je dosta utješno, nu važno je da dodju slijedeće godine u štampu, a da mogu što prije honorar podići, jer su moje prilike najskučenije od sviju hrvatski književnika. A napokon potrebna mi je i definitivna odluka “Zadruge” koje su radnje primljene, a koje se vraćaju, jer inače sve mi leži kao mrtvi kapital.

Ja sam uvjeren, da će te mi to učiniti i dojaviti.
Sa odličnim počitanjem i kolegijalnim pozdravom

Josip Kosor
Ovdje boravim tek do 1/9.

Ибр. 3313

¹¹¹ Прича Јована Косора *Ситни догађај у атељеу (из монаховског живота)* објављена је у СКГ, 1908, XXI, стр. 1-30.

¹¹² Добросав Ружић, председник СКЗ.

¹¹³ Вероватно се ради о збирци *Crni glasovi* која је у издању писца објављена у Загребу 1905. године.

Јосип **Косор Јовану Скерлићу**
писмо, 2 исписана листа, вел. 20,8 x 16,8 см

Wien V, 4/4 1909
Wiednerhauptstr..... III, I, Th. 14

Velecijenjeni gospodine!

Šaljem Vam crticu za “Glasnik” i slobodan sam, da Vas zamolim, ako je stvar glede moje zbirke novela kod “Srpske Knjiž[evne] zadruge” što dozrela, da mi dojavite, kad se mogu po prilici čemu nadati, a da sam jednom na čistac s time. Za mene je to vrlo važno i prema tome ravnaju se moji planovi, koliko dugo mogu ostati vani na studijama.

Ako “Srpska Knjiž[evna] Zadruga” ne misli stvari uzeti, onda bi bilo naprosto za mene šteta da stvari i nadalje mrtvo leže, dok ih mogu izdati u Hrvatskoj i unovčiti. Moguće, da moje žurkanje nije umjestno, no uzroci su u mome materijalnom stanju, ta ja Vam živim od danas do sutra.

Budite mi tako naklonjeni pa pospješite riješenje – ako je vrijeme za to i ako “Zadruga” uopće radi poslije ove političke i ratne groznice.

Ako je “Glasniku” pritekao koji dinar, to ću, da se ponadam - nu velim, ako je!

Molio bih lijepo za brojeve, u kojima je što moga izišlo.

Ako me “Zadruga” ne podupre – savršeno sam ruina.

Uložite Vašu riječ, koja tamo mnogo važi.

Molim za odgovor.

Sa srdačnim pozdravom i poštovanjem
Vaš odani Josip Kosor

Ибр. 3347

Драгутин **Костић Јовану Скерлићу**

пола писма по дужини, вел. 20,7 x око 6,5-8,8 см

Драгутин Костић (1873-1945), завршио Велику школу, историјско-филолошке студије. Био предавач Гимназије у Врању, а од 1898. до 1910. проф. латинског и српског у Другој београдској гимназији. Кратко време драматург Народног позоришта у Бгд. У Богословију Свети Сава у Бгд прелази 1911. и остаје до 1920- предаје српски, латински и старословенски, као и историју и књижевност српског народа. Од 1912-1915 чиновник Ратног пресбириа Врховне команде српске војске. Прешао Албанију. У Француској подучавао српске ђаке. Од 1920. до 1930., када се пензионисао, редовни професор историје на Војној академији.

Београд, 24 јан. 1907

Јово,

...извештај са два састанка...Нисам имао кад...и дотерујем...
учинити...Бранку нисам могао...али га се нисам ни...

...реци г. Дучићу да...рукопис својих песама... рече да је у г. Богдана

...замерао је Књижевном ... не води бригу о примље... и не чува их у...

Поздрав обома од ДрагК.

Ибр. 3389

Петар **Кочић Јовану Скерлићу**¹¹⁴
део писма, оштећено, вел. 8,7 x 13,5 см
Петар Кочић (1873-1916), познати књижевник
и национални радник

Бања Лука, 11. I 1910

Драги и врлопошт. Госп. Скерлићу,
држим да сте већ добили наш и сувише скроман “Развитак”¹¹⁵. Мој
друг др. Глушац¹¹⁶ написао је и једну биљешку о Вама поводом памфлета г. В.
Илића-Млађег¹¹⁷. Др.Глушац је велики поштовалац Вашег рада, па моје
одговарање да Вама не треба адвоката, није могло ништа помоћи. Он је ону
биљешку написао из великог поштовања према Вашем огромном и ...

Били Ви нама хтјели написати штогод о пок. В. Пелагићу¹¹⁸? То би нам
врло добро дошло за лист, који излази у овом крају, гдје је некад пуном снагом
развио Пелагић своју корисну дјелатност и рад. Поред све његове потоње
настраности, он има овдје много поштовалаца. Чак и међу сељачким свијетом
има их који га сјећају са великим поштовањем.

Али што нам год пошаљете, бићемо Вам захвални.

Ваш искрени поштовалац и

Ибр. 3390

Петар **Кочић Јовану Скерлићу**
парче писма, само почетак, вел. 8,5 x 13,5 см

Бања Лука, 17. I 1910

Многопошт[овани] и драги пријатељу,
Примио сам одломак из Аутобиографије Пелагићеве и Ваш увод,
писмо, на чему Вам се срдечно захваљујем. Чудновато је да сте ...
погодили моју мисао; поуздано према првом.... Скромног “Развитка”! ... једва
да ћу Вам моћи

Ибр. 3312

¹¹⁴ За оба Кочићева писма је стајало да их је послало непознато лице. Према садржају,
упоређивањем рукописа и уз помоћ Кочићевог потомка Петра Павића, утврђено да су писма
Кочићева

¹¹⁵ *Развитак*, часопис за просвету и књижевност, Бања лука, 1910, власник и издавач Петар
Кочић, одг.уред. Коста Мајкић. Изашло је свега 6 бројева.

¹¹⁶ Васо Глушац (1879-1955), професор и књижевник, учествовао у националној борби
босанско-херцеговачких Срба, због чега је био прогањан и затваран. Његова белешка је
објављена у бр. 1, стр.27-28

¹¹⁷ Дело је “Најновија књига Јована Скерлића, професора Универзитета и швајцарског доктора
књижевности”, објављ. 1909, и критика је на *Лисце и књиге*, књига IV, 1909

¹¹⁸ Васа Пелагић, видети стр. 65

Недељко **Кошанин Јовану Скерлићу**

писмо, 1 исписани лист, мало поцепано, вел. 14 x 11,7см

Недељко Кошанин (1874-1934), биолог и публициста, професор ботанике на Београдском универзитету, члан САНУ, од 1905-34 управник Ботаничке баште и завода. Од својих студентских дана учествовао у радничком покрету. Члан, а касније и председник Српске социјалдемократске партије.

Драги Јоване,

Ако можеш да се нађемо вечерас око 7 часова у Кнез Михајловој улици. Ја ћу прекосутра на пут, са кога ћу се вратити тек крајем распуста, а имао бих да ти саопштим једну ствар, која ће те интересовати. Кад ти она не би дошла с друге стране и у другом облику не би од своје интересантности изгубила ништа, па и да је после годину дана сазнаш. Како се још посредно и мене тиче, потребно је, да ти саопштим своје гледиште.

11. I 1908.
Београд

Поздравља те твој Н. Кошанин

Ибр.3292

Крсто **Крстев Јовану Скерлићу**

писмо, недатирано, 3 исписана листа, поцепано уздуж, вел. 20,9 x 13,4 см

Крсто Крстев (Пирот 1866-Софија 1919), први професионални књижевни критичар у Бугарској. Завршио је класичну гимназију у Софији. Студирао је филозофију у Лајпцигу где је 1888. и докторирао. Оснивач најзначајнијег бугарског часописа *Мисао*. Професор на Софијском универзитету од 1908. године.

Софија. 21. II. 1910.

Драгий и уважаемий колега,

Благодаря Ви за Вашата любезна покана. Само не знамъ, да ли ще мога да Ви пратя нѣщо такова, което да одговара на Вашето желание. Напълно подходящо за сега нямамъ друго, освенъ едно *essai* за Пенчо Славейковъ, писано на руски за "Slov-Přehled" и ако обетоятелството, че то е било вече публикувано тамъ (въ края на мин. год.) не важи, азъ мога да Ви го пратя тие дни още. А по нататакъ бихъ могаль да Ви дамъ единъ очеркъ за новата българска литература, пакъ на руски, съкращение на статийта, който служатъ да напечататъ въ нѣкой рус. журналъ. Въ случай че прѣтпочитате това по, нѣма нужда да Ви прашамъ статийта за Слов.

Нашия общъ приятель Петко Тодоровъ издаде въ одѣйна книга своята драма (т.1: Зидари, Самодиви, Страхиль), въ значително преработена форма и най много желаемъ да направимъ опитъ, дали неможе една одъ тий драми, Самодива, да се постави на българската сцена. Но, преди всичко, тия е много иѣчна за преводъ и единствения, който би могаль да я преведе одлично – Ибровацъ – е боленъ. Надѣвамъ се че г. Милоевичъ ще може да намери другъ такъвъ добъръ прѣводачъ, но ще ме задлъжите, ако и Вие помогнете. Искрени поздрави од Петко Тодоровъ др
прѣдам и я Вамъ

Дгъ К Кръстевъ

Драги и уважени колега,

Захваљујем Вам на вашем љубазном позиву. Само не знам, да ли ћу моћи да Вам пошаљем нешто што би одговарало Вашим жељама. За сада немам ништа друго што би потпуно одговарало, осим једног омањег есеја о Пенчу Славејковом,¹¹⁹ писаном на руском за “Slav.-Prehled”, и ако податак да је тамо публикуван крајем прошле године не смета, ја могу још ових дана да Вам га пошаљем.

А касније бих могао да Вам дам један преглед нове бугарске литературе, опет на руском, сажети приказ који мислим да објавим у неком руском часопису. У случају да хоћете ово, нема потребе да Вам шаљем чланак за Слов.

Наш заједнички пријатељ Петко Тодоров¹²⁰ издао је као посебну књигу своје драме (т.І. Зидари, Самодива, Страхил), у знатно прерађеној форми и много бисмо желели да покушамо да једну од поменутих драма, Самодива, поставимо на бугарској сцени. Али она је јако тешка за превођење, једини који би могао одлично да је преведе – Ибровац, болестан је. Надамо се да г. Милојевић може да нађе другог, исто такво доброг преводиоца, задужићете ме, ако и Ви помогнете.

Искрене поздраве од Петка Тодорова и друг. преносим и ја Вама Др. К. Крстев¹²¹

Ибр.3315

Емил **Кипфер Јовану Скерлићу**

дописница, недостаје десни угао, вел. 9 x 13,9 см

адресовано Monsieur le Dr Jean Skerlitch

Rue Musy 3 (ou 5) Genève

Le 5 juillet 1910

...cher ami..

...voici dans l'obligation d'ajourner [le dimanche] suivant votre chère visite chez nous, car mon beau-père vient de s'annoncer pour dimanche et jours suivants, où il aura congé à sa petite gare. Comme je ne puis le renvoyer, pour cette raison, c'est vous que je prends la liberté de contremander: vous ne m' en voudrez pas trop, car il m' en coûtera d'atttendre 8 jours de plus avant de vous voir.

Mes meilleurs amitiés mon cher vieux camarade.

Votre E. Kúpfer.

¹¹⁹ Пенчо Славејков (1866-1912), бугарски песник који је прекинуо са романтичарском традицијом и отворио путеве филозофској лирици и модерној поезији.

¹²⁰ Петко Тодоров (1879-1916), учио је гимназију у Трнову, прихвата идеје социјализма, са братом Христом. Године 1896. борави у Тулузу и дружи се са Жан Жоресом. У Бугарску се враћа 1897. И издаје часопис *Законитост*. Студије књижевности у Берлину и Лајпцигу завршава 1904. године. Оснива у Бугарској 1905. године Радикалдемократску партију. На Каприју се 1912. док се лечио од туберкулозе, зближио са Максимом Горким. Умро од туберкулозе 1916. године.

¹²¹ Писма са бугарског превела Љупка Васиљев

Драги пријатељу,
...принуђен сам, ево, да померим вашу драгу посету нашој кући, за следећу недељу, јер се мој таст најавио за недељу и дане који следе после ње, пошто је добио одсуство у својој малој железничкој станици. Како њега не могу да пошаљем назад, узимам слободу да вама откажем: нећете се на мене много љутити, јер ће и мени бити тешко да чекам осам дана дуже да вас видим.

Моје најискреније пријатељство, мој стари драги друже.

Ваш Е.Кипфер

Ибр. 3311

Бранко Лазаревић Јовану Скерлићу

писмо, 2 исписана листа, вел. 19,1 x 17,5 см

Бранко Лазаревић (1883-1986), књижевни критичар, представник импресионистичке критике. Бавио се и естетиком и теоријом књижевности. Скерлић му је био професор на Универзитету.

Минхен, 3 април 1914.

Поштовани Г. Скерлићу,

Шаљем Вам овај рад, јер осећам да је време да нешто пошаљем за *Гласник*. Радим, сада, сем тезе, још четири веће ствари из Естетике и једну кратку из књижевности и, из тих разлога, нисам стигао ништа да урадим за *Гласник*.

Молио бих вас лепо за ову услугу. Ја сам нешто дужан *Гласнику*, и то ћу обилно надокнадити овим стварима које радим. Али, како сам сада без пара, израчунајте шта ће ово изнети, па реците да ми се пошље на: *Ainmillerstr. 31/0l*. Учините ми ово услугу, молим Вас.

Писаћу Вам, ускоро, више.

Поштовање и срдачни поздрави

Бранко Лазаревић

Ибр. 3310

Божо Ловрић Јовану Скерлићу

писмо, 4 исписана листа, мало исцепано вел. 17,7 x 11 см

Божо Ловрић (1881-1952), књижевник, писао песме, новеле, приповетке, романе, драме и есеје.

Charlottenburg (Berlin)

Suarezstrasse N° 15 III Et. luiks

(Gartenhaus)

Dragi gospodine;

Nekidan mi jedan kolega javio iz Zagreba, da se uredništvo "Sr[pskog]. knj[iževnog] Glasnika" srди na mene, što mu podvalih pjesme, koje već u "Savremeniku" otisnuh. Dragi gospodine, ja nisam kriv, ako "Savremenik" na sva moja pisma mukom muč (igrajuć se sfinge) i ne odgovara mi, kad mu izričito poručih,

da mi sve pjesme mora u jedan broj uvrstiti. Uredništvo "Savremenika" nije mi za puna 2 mjeseca ni ričci odgovorilo i onda pjesme poslao vama misleći, da oni ne pristaju na stavljani mi uviet. Još nešto. Ovih dana dovrših dramu "Dugovi" (u 3 čina) u njoj prikazah zagrebačke pol. i umjetničke prilike, istaknuv misao, da u takvom sićušnom ambientu nije moguć razvjetak jednom velikom umjetniku. Ima i drugih još sporednih ideja, koje ćete vi, ako dramu pročitate lahko razabrati. Ovim se obraćam na Vas, da mi javite komu moram dramu poslat da li upravi pozorišta ili direktno dramaturgu. Molim Vas naznačite mi tačnu adresu. Ja bi najradije Vama djelo poslao i onda, da Vi s gospodinom dramaturgom stvar tako uredili, da čim prije dodje na pozornicu. U dramu – medju zaporkama – iznieh Matoša¹²² kao sporednu ličnost, al o tom kasnije, kad bude ustanovljen dan prve predstave. Molim Vas, ujedno javite mi, kolik je honorar i kakve su tantijeme. Čim primim Vaš odgovor poslat ću Vam djelo.

Ja amo učim poviest umjetnosti i filozofiju. Pravo sam već svršio, imam sve državne ispite. Preporukom g. prof. Jagića, nadam se, da će mi abonirati 4 semestra. Još nešto. Molim Vas recite upravi, da mi pošlje one brojeve, gdje je tiskana moja novela "Nemoć"(1909).¹²³

Uz srdačan pozdrav vaš sam odani

Božo Lovrić

Ибр. 3309

Рада Луковић Јовану Скерлићу

писмо, расцепљено на пола, недостаје леви угао, вел. 16,2 x 12,5 см
можда Милан Луковић, брат Стевана Луковића, песника,
Скерлићевог доброг друга

Београд, 7 јула 1907 год.

Драги Г. Скерлићу,

... сам да вам опет досађујем...се сетити због чега. Укази се свршише, Скупштина се закључи, Пашић се спрема на пут, а о оном кредиту за елеле-питомце изгледа да нико и не мисли, или бар ја не знам шта се мисли. Зато бих вас молио, ако вам то не би непријатно било, да једном бањском картом упитате г. Јовановића шта је самном, и да ме не заборави кад дође време бирању. Моји школски другови добише указе у Спољним Пословима а ја ни за дијурнист не могу да добијем.

Благодарећи вам унапред, с поздравом РОЛуковић

Ибр. 3339

¹²² Антун Густав Матош (1873-1914), песник, критичар, приповедач и новинар. Водио оштру полемику са Скерлићем.

¹²³ Новела Боже Ловрића *Немоћ* објављена је у СКГ, 1909, XXII, стр. 241-252, 321-331 и 401-414.

Владимир Љотић Јовану Скерлићу¹²⁴
писмо, оштећено, вел. 18 x 11,5 см
Владимир Љотић (1846-1912), новинар

На имању до Смедерева 1. окт. 1910.

Поштовани Господине

Ваше *expresse* писмо добио сам синоћ и ево да Вам одговорим на њ.

Г. Паја Мијаиловић¹²⁵ казао Вам је истину; али ја сада и поред најбоље воље не бих могао да Вам учиним по жељи. Моје прилике последњега доба нису ми дале да се честито сместим и већином моје ствари стоје још у дењковима и укованим сандуцима у Београду.

Штампајте Ви Ваше дело, дакле, и не изгледајте на мене. Ако будем оран, ја ћу може бити, Ваше дело прочитати, па и проговорити том приликом о њему. А ако Ваше дело узимадне друго издање, онда ћу зар бити у стању да Вам се одазовем.

С поштовањем (нема краја)

Ибр. 3308

Божа Марковић Јовану Скерлићу

писмо, недатирано, 1 исписани лист, мало поцепано, вел. 17,4 x 11 см
Божидар Марковић (1874 -1946), правник, политичар, професор Београдског универзитета, стручњак за кривично право и кривични поступак

Драги Јово,

Ово је “оригинал” Спалајковићевог извештаја, на основу кога се овде врши извиђање.¹²⁶ Додавио сам га и шиљем вам га да га *одмах* у целини објавите у “Д[невном] Л[исту]” како би сви у Србији видели у којој мери је фалсификатор глуп био и колико српски није знао.

Данас је и Решетар¹²⁷ пред судом казао да је ово неписмено написано и да не верује да је то Спалајковић могао писати!

¹²⁴ Писмо се водило на непознато лице. Несумњиво је то Владимир Љотић (1846-Смедерево 1912), који је био школски друг С. Марковића у Цириху. О овоме више видети у књизи Васе Казимировића, *Никола Пашић и његово доба 1845-1926*, књ. 1, Београд 1990, стр. 192.

¹²⁵ Видети страну 54

¹²⁶ Реч је о тзв. Фридјунговом процесу. Професор бечког универзитета др Хајнрих Фридјунг је у листу *Neue Freie Presse* од 25. марта 1909. објавио чланак у коме је изнео тешке оптужбе против чланова Српскохрватске коалиције у хрватском сабору, оптужујући неке од њих да су плаћени од Србије да подривају Монархију. Против листова који су објавили чланак и коментарисали на увредљив начин, вођство Коалиције је поднело тужбу суду. Судска расправа која се водила у децембру 1909. показала је да су документа које је Фридјунг изнео као доказни материјал невестити фалсификати. На суду се, на сопствени захтев, појавио Мирослав Спалајковић, начелник Министарства иностраних дела Краљевине Србије, о коме се у аустроугарској штампи говорило као о једном од главних криваца.

¹²⁷ Милан Решетар (1860-1942), један од највећих филолога, професор словенске филологије на Универзитету у Бечу, а од 1919 до 1927. на Свеучилишту у Загребу.

Сутра стиже извештај из Берлина о мом тамношњем бављењу.¹²⁸
Због тога сам овде и остао. После тога се враћам за Београд, то ће бити прекосутра.

Поздрав свима вама Божа

Ибр. 3341

Никола **Марковић Јовану Скерлићу**

писмо, 2 исписана листа, вел. 28,5 x 22 см

Никола Марковић (1851-1927), новинар и радикалски првак, уређивао *Заставу*, *Српску зору*. Покренуо 1875. *Братство*, један од првих социјалистичких листова у Војводини. Један од сарадника Светозара Марковића. Превео Ласалово дело *Суштина устава*.

Београд, 20. III. 1914.

Поштовани госп. професоре,

Као стари новинар (а сиромас човек) усуђујем се да вас умолим за једанgratis-егземплар ваше “Историје Н. Српске Књижевности”.

Нисам позван за оцењивање вашег дела а ни за жустре критике, које га још засипају, али, према вашим досадашњим радовима те струке, знам да ће оно бити веома корисна лектира мени и моме детету (кћери).

Ко ради, греша - па и ваш рад неће бити без својих, већих или мањих мана, које тек неће бити непоправљиве тако да дело не буде добит, и то велика добит за нашу књижевност. И ако бих, као сваки, ма и најсмернији човек од пера, можда имао и сам да се спотакнем о коју вашу поставку или оцену у том вашем новом раду, - мени је и сем њега довољан и тај мени веома утешан и пријатан факат: што сте ви за србијанску књижевну публику, највећу и најдораслију у Српству, управо пронашли Војводину, њезину културу и књижевност, њезину занесену Омладину, и што сте ви и пред најновијим поколењем не само освежили него му и омилели у истини милу слику Светозара Марковића. Те две ствари – као неки саучесник можда и прецењујем – већ сматрам за тако крупне, да би оне чиниле част и једном животу, који би се сав утрошио на постижење тога литерарног резултата.

Поново вас молим, поштовани господине, да бисте нашли један прекобројни примерак, те да ми га поклоните. Тога ради ја ћу се кроз који дан јавити у уредништву “С[рпског] Књижев[евног] Гласника” и распитати за судбину ове моје молбе, односно да узмем ваш поклон, за који ћу вам бити веома захвалан.

Поздрав и поштовање вам од старог новинара

Николе Марковића

(не Н. М. распоп)

¹²⁸ На појединим записницима *Словенског југа*, који су изнети као доказни материјал, био је потписан као присутан и председник друштва Божидар Марковић. Искази берлинске полиције показали су да Божидар Марковић није могао бити присутан на састанцима јер је у то време боравио у Берлину.

Павле **Мијаиловић Јовану Скерлићу**

писмо, 2 исписана листа, мало исцепано, вел. 17,5 x 11,1 см

Павле Мијаиловић (1845-1915), из Јагодине, школски друг Светозара Марковића, свршио права у Београду, био једно време у Русији. Покретач, са С.Марковићем *Раденика*. Један од оснивача радикалне странке.

Господине Скерлићу,

Данас сам добио вашу карту, којом тражите састанак.

Молим вас, да се стрпите за који дан док прегледам неке моје белешке.

Кад будем готов, ја ћу се јавити и позвати вас.

Овом приликом да вам напоменем, да бисте добро учинили, кад би исписали питања за мене, која вас највише интересују.

То би добро било што бисте ми тим олакшали са одговором на питања.

Баш ових дана био сам у Јагодини ради ове ствари да што више сазнам.

30. VIII 910.

Б.

С поштовањем

П. Д. Мијаиловић

Ибр. 3307/1

Милан Ђ. **Милојевић Јовану Скерлићу**

део дописнице, вел. 9,2 x 7,9 см, поштански жиг Београд 28. VI 07. адресовано

Скерлићу у Соко Бању

Милан Ђ. Милојевић (1874-1969), доктор правних наука, докторирао у Паризу, дипломата од 1905, секретар посланства у Софији од 1907-1911, од 1911. конзул у Приштини, 1917. у Хагу, затим у Будимпешти, Бечу, Бриселу. Избегао са Краљевском владом у Каиро, па у Лондон. У Бгд се враћа 1948. године. Скерлићев кум

... послаше ме у Софију. Само наши Дука и Душко осташе, иначе цео свет звани и незвани одоше без трага са унапређењима.

Mes hommages à Madame

Твој tout dévoué Milan

Ибр. 3307

Милан Ђ. **Милојевић Јовану Скерлићу**

писмо, недатирано, 2 исписана листа, вел. 20,5 x 12,9 см

Поред све добре воље, драги друже, да ти пишем опширније за данас не могу. У прилогу ти шаљем Билгарију у којој те мажистрално брани г. Данев¹²⁹. Овде је твоја изјава изазвала велику буру. Људи који стварно желе рада с нама рекли су ми да се таквих изјава треба чувати, јер оне спутавају рад. Ми се морамо, рекао ми је један врло виђен бугар[ски] радник, устручавати и с резервом говорити о дружби са Србима. Чуди се како се могло с толико поверења разговарати с човеком непознатим. Дотле се иде да ми је речено (што

¹²⁹ Стојан Данев (1858-1949), бугарски политичар, професор међународног приватног права на Универзитету у Софији

сам ја и раније знао) да је тај човек (Харизанов)¹³⁰ у вези са дворским светом, о чему сам ти писао. Но све се брзо преживи. Сад је моменат у пркос свим тешкоћама да се опет потражи пут за рад. Мишљах да и сам напишем у том смислу коју реч у нашем листу (али ето за сад сам у немогућности. А и твоје писање мало онемогућава нагле прелазе. Зашто се не решите да дођете мало до мене. Изменити сада мисли с Бугарима не би било бесцељно.

Теби и свима нашим поздрав ваш

МЈМилојевић

P.S. Један ми је чак рекао да је Харизанов agent provocateur – но то је, мислим, сувише оштро. Он ми се извињавао и рекао да жали што је тако поступио. Колико је његова извина искрена друго је питање.

Ибр. 3305

Риста Митковић Јовану Скерлићу

део дописнице, вел. 8,5 x 5,5 см, поштански жиг 24. 2. 07.

Риста Митковић (1878- ?), доцент на Универзитету у Женеви, студирао медицину у Паризу и Женеви. Од 1910. радио као лекар и новинар у Женеви. Учествовао, као резервни санитетски официр, у балканским и Првом светском рату. Сарађивао је у *Дневном листу*, *Одјеку*, *Пијемонту*, *Словенском југу*.

Драги Скерлићу,

Са необичним задовољством читао сам ваше књижевне критике што сте ми изволели послати. Дубоко хвала. Вероватно да ћемо се, о ускршњим празницима, видети у Србији. Шта ради Дука? Топло поздравље Митковић

Ибр. 3304

Риста Митковић Јовану Скерлићу

писмо, 4 исписана листа, мало поцепано, вел. 21,4 x 13,4 см

Genève, le 27- VIII-1910

(5 heures-)

Драги Јохане,

Сад сам се вратио из библиотеке која је затворена данас у 4 сата за 15 дана. Журио сам да консултирам још неке књиге за моје иногирално предавање јер не бих желео да компромитирам српски престиж, интелектуални, јер за *мануални* се не плашим. Похотљиви Срби неуморно и савесно гоне цујке по Бастиону и енглеској башти. Топузовић, пошто је изгледа завршио своју Д О К Т О Р С К У тезу, узео је на се једну нову улогу: пише љубавна писма Србима који још не поседују довољно француски. Прекјуче је писао и мом брату једно писмо за неку бону из пансиона!----

¹³⁰ Иван Харизанов

Вукићевића¹³¹ је задесио још један несрећни случај: пао с прозора и поломио руку; увек исту, леву, фаталну на којој је изгубио палац у Македонији и коју смо прошле године оперисали од туморе.

Постоји версија да је покушао да побегне из пансиона а да не плати и у моменту када је пролазио кроз прозор, поклизне и падне на кров од дебелог стакла једне еписерије¹³², која се налази испод његове куће, и тако се скра. Све то у 2 сата ноћу. Одмах су га онесвешћена пренели у болницу где су га јуче оперисали и наместили руку. Пресекао је један велики живац (nerf cubital) на лакту и вероватно да ће рука остати дуго слабија од десне, здраве.

Вукићевић побија то тврђење и вели да је хтео да ухвати неког лопова који је ходао по крову и спремао се да уђе у собу и да га покраде или убије!

Ствар је за мене врло јасна: овај је несретник врло нервозан, болестан и ту је нервозу повећао његов сирменаж¹³³ око испита. Лопов је био једна обична визија, халуцинација и он је скочио кроз прозор несвесно. Моје колеге из болнице држе такође да је он болестан ако не још умно а оно живчано. Асистента, који га је лечио и који му је указао прву помоћ, гресијерно, дивљачки га је изгрдио, да је овај одрекао да га лечи. Јучерање душевно стање Вукићевића фризирао¹³⁴ је лудило и ја сам се био озбиљно поплашио. Срећом, данас му је боље и ја мислим да ће се ускоро опоравити. Ипак потребан му је дужи одмор и систематско лечење живаца. Il m'a fait pitié, pauvre diable¹³⁵. И непрестано говори о својим испитима и социјологији! Када се буде повратио, саветоваћу му да одложи испит и да оде на кампању¹³⁶ или у брда да се одмори и лечи.

Опростите, Јоване, што вам пријатно расположење у Луцерну кварим оваквим баналним и болним причама, али шта ћете професија је таква. Voilà le bonheur d'avoir pour ami un médecin, surtout un "ramolli" comme moi?!¹³⁷

Ја сам, Јово, d'une humeur massacrate¹³⁸. У место да примим новац или чек од брата а он ми послао менични бланкет, формулар да га потпишем. На тај начин мораћу још недељу дана провести у кошмару очекујући обећани новац. Вама, Јово, имам да захвалим што је брат Никола пристао да ме и овог пута помогне. Гледаћу да рашчистим своје дугове, да држим своје уводно предавање и онда кидам за Србију да се тамо усрећим и прославим?!

Хвала, Јоване, на амизантној и репозантној¹³⁹ карти. Мило ми је било чути да су ваши здрави и да се и ви лепо проводите у Луцерну и околини. Павловски је добио једну илустровану карту од “ “.

Г. Мило је послао једну карту да се извини што нас није могао видети још једном. Шаљем вам његову адресу и молим вас јавите му се из Луцерна једном картом. Ако останете до 1 септембра, доћи ћу на један дан да се видимо.

¹³¹ Немања Вукићевић, студент социологије

¹³² éписerie, франц. бакалница

¹³³ surmenage, франц. прекомерно замарање

¹³⁴ friser, франц. додирнути

¹³⁵ Жао ми је, сиромашка!

¹³⁶ campagne, франц. село

¹³⁷ ето среће да имате пријатеља лекара, нарочито слабоумника као што сам ја!

¹³⁸ ужасног расположења

¹³⁹ amusant, франц. занимљив, reposant, франц. умирујући

Mes meilleurs compliments à Madame Skerlitch et un gros baiser français à la petite serbe Lili.¹⁴⁰

Tout à vous Митковић

Изашо је мој допис у “Депеши”¹⁴¹, одмах после уводног чланка. Избацила је редакција ону фразу о Рузвелту!? “Peuple suisse” такође је примио један мали чланчић: Sultan rouge de Monténégro.

Ибр. 3349/2

Риста Митковић Јовану Скерлићу

писмо, само горњи део, 4 исписана листа, вел.10,3 x 13,8 см

Clinique générale de Florissant
22, Chemin des Cottages (près Genève)
Genève, le 6 janvier 1912

Mon cher Jean,

Toutes les guignes à la fois! La clinique Colline n’ayant voulu m’accorder, en qualité de médecin, qu’une réduction de... ont été nobles et stoïques et tous les rédacteurs, avec vous en tête, méritent l’éloge et l’admiration. J’aime à croire que vous arrivez prochainement et sans trop de difficultés à couvrir le grand déficit.

Malgré ma pénible situation, je partage tout à fait votre opinion: des circonstances pareilles on ne doit embêter les gens. C’est qui m’afflige, mon cher Jean, c’est votre lettre si laconique et si glaciale!?!...Pas un mot de bonne et intime camaraderie, pas une parole d’...la mort récente de Lavasseur. Il fait son chemin celui-là! Intelligent et opportuniste par excellence. Evidemment, le gouvernement actuel ne lui convient guère mais il espère que le cabinet Caihaux va bientôt tomber, vue sa situation actuelle précaire, chancelante.

Mais il a eu aussi son malheur: le rapporteur général (pour cette place au Collège de France) est Leroy Beaulieu¹⁴², le plus conservateur des économistes français, comme vous le savez. Vous devinez facilement ses grimaces et son.. Madame Skerlitch. Et à vous, mon cher et terrible Jean, une bonne poignée de main de Votre bien dévoué Mitkovitch

Мој драги Јоване!

Све несреће у исти мах! Клиника Колин ми је одобрила, као лекару, смањење од само...су били узвишени и чврсти и сви редактори, са вама на челу, заслужују похвалу и дивљење. Надам се да ћете успети ускоро и без много тешкоћа да покријете велики мањак.

Упркос мојој мучној ситуацији, ја потпуно делим ваше мишљење: сличне околности не треба да досађују људима. Оно што ме растужује, мој драги Јоване, то је ваше тако лаконско и хладно писмо. Ни једне речи доброг и

¹⁴⁰ Поздрави госпођи Скерлић и велики пољубац, на француском, малој Српкињи Љиљани

¹⁴¹ *Депеша* – свакодневни независни и политички лист, Београд 1910-1914.

¹⁴² Pierre Paul Leroy Beaulieu (1843-1916), познати француски економиста

присног другарства, ни једне речи... скоро Левасерова¹⁴³ смрт... Он је успео. Интелигентан и опортуниста, у правом смислу речи. Очигледно, садашња влада му мало одговара, али он се нада да ће Кеоов кабинет ускоро пасти, с обзиром на његов садашњи несигурни и климави положај.

Али имао је такође још једну несрећу: главни извештач (за то место у Колеж д Франсу) је Лероа Болије, најконзервативнији међу француским економистима, као што знате. Лако ћете погодити његове гримасе и ...госпођу Скерлић. А вама, мој драги и ужасни Јоване, чврст стисак руке од вашег оданог Митковића

Ибр. 3306

Риста Митковић Јовану Скерлићу

дописна карта, недостаје десни горњи угао, вел. 8,9 x 13,7 см
адресовано Господину Дг Јов. Скерлићу, нар. посланику, Београд, Господар
Јованова, 42

Niche, 7 – XI – 1913

Драги Јохане,

Што ћутите? Ми једнако очекујемо чланак. Ја кроз десет дана завршујем вежбу и милитарну каријеру. *Mes compliments à Madame*¹⁴⁴.
Bien à vous R.¹⁴⁵

Ибр. 3303

Риста Митковић Јовану Скерлићу

писмо, недатирано, 5 исписаних листова, недостаје горњи десни угао,
вел. 21,2 x 13,8 см
Риста Митковић (1878- ?), доцент на Универзитету у Женеви, студирао
медицину у Паризу и Женеви. Од 1910. радио као лекар и новинар у Женеви.
Учествовао, као резервни санитетски официр, у балканским и Првом светском
рату. Сарађивао је у *Дневном листу*, *Одјеку*, *Пијемонту*, *Словенском југу*.

Женева...

Драги Јово,

Опростите...вам раније не одговорих...од запаљења скрајника (и ће срећа две недеље остао сам у пост...сам први пут устао и радујем се да одговорим на вашу карту која ми је учинила силно задовољство.

1°. Библиотека ће бити затворена свега 14 дана: последње недеље месеца августа и прве недеље мес[еца] септембра. Иначе је стално отворена. Можете радити *dans la salle commune* или са препоруком г. Милоша¹⁴⁶ акордираће вам се специјална карта за *Salle naville* која је искључиво резервисана за професоре

¹⁴³ Pierre Emile Levasseur (1828-1911), француски економиста, предавао на Колеж де Франс

¹⁴⁴ Поздрав госпођи.

¹⁴⁵ Ваш Р.

¹⁴⁶ Милош Богићевић (1876-1937), правник и дипломата, доцент за међународно право на Великој школи, отправник послова у Берлину, тада секретар Посланства у Паризу

и доценте Универзитета. Ја већ две године радим у тој сали и бићу веома задовољан ако вам будем од користи. Ма у којој сали... да позајмите књиге.. консултирате... за време ферија... библи. ... посећена... имаћете све... и биће те са свим... ће јамачно бити овде за ... бављења) Женеве. И ако... на кампању, то је увек кратко време и не далеко од Женеве тако да га можемо лако посетити. *Par contre*¹⁴⁷, г. Плеханов¹⁴⁸ је скоро дезертирао Женеву услед његове болесне гуше (*laryngite chronique*). Он је провео целу зиму у Италији где је његова жена са старијом ћерком – обе докторке – отворила један *dispensaire pour la cure de герос*¹⁴⁹ и где се Плеханов такође лечи и одмара. То ми је рекла пре неколико дана његова млађа кћи која је дошла била из Италије због испита. Можда ће ипак доћи на неколико дана у Женеву јер је лето овде врло пријатно.

3° Специјалн... библиотека... су је пре некол... најпре у Цирих за ... рече да та библиотека... део сачињавају брошур... Енгелса и др. У осталом... можете добити у оvd. руској... књижари. Плеханов има такође... број одабраних руских социјал. дела.

4: Што се хране тиче, драги Јово, то је питање врло деликатно. У опште храна је врло рђава у Женеве како у пансионима тако и у ресторанима. Изузев 2-3 пансиона, сви остали не вреде ништа и врло су опасни за стомаке, па чак и српске! Храна је гресијерна, проста, једнолика а свет у пансионима страховито баналан и досадан.

Pension Courcier, place des Alpes, где је провео неко време г. Цвијић је један од најбољих. Све скупа, за време сезоне,... према соби... Наш ... провео је прошле... са својом госпођом... *en face de jardin anglais*¹⁵⁰... 5-6 дин. дневно. Изглед.. храна чиста и кујна.. Што је најглавније... заједнички... *d' hôtel* не постоји већ одвојени.. као у хотелу; то је згодно да се избегну ступидна познанства са енглеским камилама, егзалтираним Русима и хистеричним Рускињама!---- Можемо заједно јести и резервисати за нас двоје један засебан сто. Ја сам јео 3 месеца у овом пансиону и познајем га добро.

Ја бих вам саветовао да луирате¹⁵¹ једну лепу собу за 40 дин. месечно а да узмете храну у пансиону *Picard* (90-100 frs. ручак и вечера). Тако дође јевтиније и ви сте слободнији. У осталом кад будете дошли, лако ћемо се споразумети.

Да ли је потребно рећи вам, драги Јово, да са грозничавим нестрпљењем и живом радошћу очекујем ваш долазак. За време мог бављења под туђим небом постао сам прилично песимиста за српске ствари и каква ће срећа бити за мене да чујем из уста једног Србина вишег калибра и вредности мишљење о нашој малој и несрећној земљи и њеној мрачној будућности.

Јавите, Јово, дан вашег доласка. Изаћи ћу вам на сусрет до Лозане.

Срдечно поздравље Госпођи и вама од вашег увек вам оданог

Р. Митковића

¹⁴⁷ насупрот томе

¹⁴⁸ Георгиј Валентинович Плеханов (1856-1918), руски филозоф-марксиста, књижевни критичар, естетичар, политичар и социолог

¹⁴⁹ диспанзер за опоравак

¹⁵⁰ преко пута енглеске баште

¹⁵¹ louer, франц. изнајмити

Риста **Митковић Јовану Скерлићу**

само горњи део писма, 4 исписана листа, вел. 10,4 x 13,2 см

за дуго нећете се моћи прилагодити радикализму, нарочито српском, демагошком и примитивном.

Ја сам хтео да прикажем вашу књигу у бечкој *Зори* и повучем паралелу између Слободанове и ваше студије¹⁵². На жалост, након дугог размишљања одустао сам од те идеје јер нећу да се замера Слободану (као што сте се уосталом ви врло вешто, fino извукли!?) кога иначе...веома сам радознао да сазнам Слободаново мишљење о вашој књизи. Саопштите ми га, Јово, молим Вас.

Прочитао сам приказ, оцену Бранка Лазаревића¹⁵³ која је изашла у фељтону *Нов. Времена*. Мора бити да је то ваш ђак јер вас је узео храбро у одбрану развијајући вашу фразу из предговора да ваша књига није реплика на Слободанову књигу о Светозару! И он то назива "европски". Јамачно, још није...остављајући Госпођу до пролећа овамо. Цени, од вашег одласка, никако нисам видео. Елвира је сигурно отпутовала јер је атеље затворен и Роденов пансер се сваког дана шета са једном камилом, дота лепо обученом. А la soutenance¹⁵⁴ г. Ускоковићеве¹⁵⁵ дисертације, спазио сам Лујзу. Сила од жене. Замислите, Јохане, ја је одавно познајем de vue¹⁵⁶ и купио сам у њеној радњи пре две године један reïgnoir за купатило. У последње време... председника. У том случају и ... да се дезистирам¹⁵⁷ у корист симпатичног и заслуженог Свете Симића¹⁵⁸ који се у овај мах бави на Лезену¹⁵⁹ и примићу под-председништво. Ја мислим да ће се Света примити овог почасног положаја. Добио сам неколико бројева *Слоб.Мисли* из Загреба.¹⁶⁰ Обећао сам сарадњу. Хвала, Јохане, на пажњи.Лист је добро уређен и вреди да се помогне и одржи. Како сте се провели у Љубљани? Срдачан вам поздрав од вашег Р. Митковића

Ибр. 3349

Михаиловић Јовану Скерлићу

дописница, оштећено, вел. 9 x 14 см

адресовано: Господину Др Јовану Скерлићу проф.

Универзитета Београд Универзитет

¹⁵² Реч је о делима о Светозару Марковићу

¹⁵³ Бранко Лазаревић (1883-1968) књижевни критичар и дипломата.

¹⁵⁴ на одбрани (фр.)

¹⁵⁵ Милутин Ускоковић, видети Ђорђе Поповић: *Љубави српских писаца*, Ниш, 1991, стр. 235

¹⁵⁶ из виђења (фр.)

¹⁵⁷ désister, франц. одустати, одрећи се

¹⁵⁸ Светислав С.Симић (1865-1911), публициста, дипломата, оснивач и први власник СКГ, уредник *Самоуправе*, оснивач и сарадник *Дела*, од 1908. посланик у Софији.

¹⁵⁹ место у Швајцарској у коме је Симић преминуо

¹⁶⁰ Slobodna misao – glasnik hrvatskih i srpskih slobodnih mislilaca, Zagreb 1910-1911.

Рипањ 21/ 10 07

Драги Јово,
Твоје писмо, упућено ми у Влад[ичин] Хан, добио сам овде. – Пакет, о коме је реч, нисам до данас добио, а то сам ишчекивао, па да ти јавим.
Ако ти се није вратио, упитај у пошти у Влад[ичином] Хану.
Учинићу услугу, колико се могадне.
Ја сам овде, по рецепту физијашком; да не бих био тамо о избору кметова.

Срдачно те поздрављам
Твој Михаиловић

Ибр. 3300

Емил **Оман Јовану Скерлићу**

писмо, недатирано, 4 исписана листа, поцепано, вел. 17 x 10,8 см
Emile Haumant (1859-1931), француски историчар и слависта, професор на Сорбони, написао више дела о нашој земљи.

Paris, 14, rue De l' ann...

Cher Monsieur,

J'ai reçu le livre que vous avez eu l'amabilité de m'adresser et je vous en remercie bien vivement. Je l'ai déjà lu en partie, et j'y ai trouvé une infinité de renseignements que je n'aurai pu me procurer nulle part. De plus, il est clair, d'une exposition vive et intéressante, et enfin écrit dans une langue qui fait mon bonheur. Je comprends tout, du premier coup – et ce n'est pas toujours le cas dans les articles écrits il y a vingt ou trente ans! A vos observations sur les influence française dans le développement de la Serbie contemporaine, vous auriez pu ajouter qu'elles ont contribué, peut-être, à débarrasser la langue de la critique de certains tourneurs pesants et compliqués. Du moins je suis tenté de le croire, mais peut-être est-ce là une illusion chauvine.

En même temps, que cette lettre, je me permets de vous adresser un petit article qui suscitera sans doute de nombreuses observations. Je serai bien aise d'avoir les vôtres. En fait, cet article est surtout une annonce à discussions.

Veillez présenter mes respectueux hommages à Madame Skerlitch, et agréer, Cher Monsieur, l'expression de mes sentiments tout dévoués.

E. Haumant

P.S. Nous suivons avec grand intérêt les lettres adressées au Књижевни Гласник à propos de l'екавщина.

Драги господине,

Примио сам књигу коју сте ми љубазно послали, и много вам захваљујем на томе. Већ сам је деломично прочитао и у њој нашао безброј обавештења која иначе нигде не бих могао да прибавим. Штавише, књига је јасна, живог и занимљивог излагања, и најзад писана језиком који је за мене права срећа. Разумем све од прве, што се не догађа са чланцима писаним пре 20 или 30 година. Вашим разматрањима о француским утицајима у развоју савремене Србије могли сте да додате да су они допринели, ваљда, да се језик критике

ослободи извесних тешких и сложених обрта. Бар сам ја у искушењу да у то поверујем, али можда је то само илузија једног затуцаног родољуба.

У исто време кад и ово писмо слободан сам да вам пошаљем мали чланак који ће несумњиво произвести бројне примедбе. Било би ми веома драго да добијем ваше. У ствари, овај чланак је нарочито подстицајан за дискусију.

Пренесите моје поштовање госпођи Скерлић и примите, драги господине, изразе моје оданости. Е. Оман

P.S: Пратимо с великим интересовањем писма која се упућују *Књижевном гласнику* поводом “екавштине”.

Ибр. 3386

Бож. Р. Павловић Јовану Скерлићу
писмо, 2 исписана листа, оштећено, вел. 34,2 x 21 см

Господину Dr. Јовану Скерлићу професору Универзитета и народном посланику

Београд

Уважени господине посланиче,

Нас више од 15 службеника мајстора надзорника и мајстора месечара при управи вој. тех. завода задужени смо порезом при оvd. пореском одељењу са порезом по скали I ве групе чл 59 закона о порези, по којој се порезује пореза чиновницима осигураним платом и пензијом.

Ми смо се прошле године жалили на ову неправилност и пореско одељење са уделом пореске управе донело је решење да се за 1913 годину и убудуће не задужујемо по I вој групи чл 59 закона о порези, већ по II групи чл 60 и 61 поменутог закона, као телесни раденици, као што се види из под ./ уверења, које Вам шаљем у видној копији на увиђај.

Међу тим сада када је пореско одељење порезивало порезу за ову годину, оно нас задужило опет по старом.

На ову неправилност жалио сам се неколико пута пореској управи и прилаго Бланкет за решење, као и Министру финансија, па никакве вајде. Пореска управа после Ваше оне интерпелације у скупштини наредила је крагујевачком пореском одељењу да ме саслуша, и сва акта по томе да пошаље пореској управи, што је пореско одељење и послало под прбр. 2304 од 17 маја 1913 год. и до данас никакво решење по томе нисам добио, ја сам се више пута обраћао код оvd. пореског одељења тражећи решење, нашта ми се одговарало да нема ништа, тада се ја обратим једном нашем пријатељу у Београд који је отишао у Пореску управу и видео да су сва акта по мом предмету послата из Пореске Управе, Крагујевачком пореском одељењу под Прбр.8707 од 27 Маја тек. године, које решење мени није саопштено, те према томе видите г. посланиче да крагујевачко пореско одељење таји акта, те нам онемогућава да се можемо и даље жалити, ако би жалења имало.

Из ових разлога а с погледом на околности у којима се налазимо ми Вам шаљемо Уверење и решење оvd. пореског Одељења, и молимо Вас да уложите

претест на надлежном месту, да нам се пореза разреже по законим одредбама, зашта Вам и у име мојих другова унапред веома благодарим.

Примите Г. посланиче моје одлично поштовање.

25. Септембар 1913 год.
Крагујевац

Бож. Р. Павловић
машиниста

Ибр. 3298

Љуба Павловић¹⁶¹ Јовану Скерлићу

пола затворене дописне карте, недатирано, вел. 7,8 x 7,8 см

Љубомир Павловић (1865-1936), географ и етнограф, професор гимназије, написао више студија из антропогеографије

...некаквом распису министра Љ[убе] Стојановића.¹⁶² Кад сам ово обоје прочитао, ... М. Поповић¹⁶³, начелник министарства просвете, који је повраћену доставу потписао, иде на то да одсуство не одобри. Извештавам те унапред о овоме, о овим смицалицама, којима се иде да ми се не одобри тражено одсуство. Молим те поради још одмах, чим добијеш ово писмо, да ми се одобри одсуство. *Ја сам га већ рекламирао*, почем сам известио многе познанике, да ћу ићи и долазити к њима. Ми немамо директора, директор ми је Кока¹⁶⁴, а ваљда знаш ко је и колико вреди. *Стога мораш одмах ово свршити*. Теби и твојој вереници искрен другарски поздрав од твога Љубе

Ибр. 3299

Љуба Павловић Јовану Скерлићу
пола писма, вел. 10 x 13 см

У Шапцу 18. марта 1909. год.

Драги Јово,

Јуче сам добио од Академије мој рад “Ужичку Црну Гору”.¹⁶⁵ Ја ћу приступити, а већ приступио сам у велико, поправци, допуни и препису обележених места. Да ми није војног вежбања, рад бих довршио ускршњег одмора, па бих га већ и вратио.

Уз рад добио сам од Академије и писмо њено с потписом г. Љубе Ковачевића¹⁶⁶ у коме ме извештава да сам награђен из Књижевног Фонда пок.

¹⁶¹ Љуба Павловић је тада предавао у Шабачкој гимназији хемију, јестаственицу и математику

¹⁶² Љубомир Стојановић (1860-1929) филолог, један од вођа Самосталне радикалне странке, био је више пута министар просвете у српској влади, академик.

¹⁶³ Миливоје Ј. Поповић

¹⁶⁴ Ђорђе Д. Кока, проф. немачког и математике и хемије с минералогичјом

¹⁶⁵ Рад је објављен тек 1925. г у Српском етнографском зборнику : књ. 34. стр. 1-39.

¹⁶⁶ Љубомир Ковачевић (1848-1918), историчар, од 1894. професор Велике школе, од 1906. до 1912. секретар Српске краљевске академије.

Архимандрита Нић¹⁶⁷ ... нећу ништа радити до твога одговора, а шта бих радио и шта ћу урадити, ако останем у обвези да поступим по чл. 9 (њених правила)¹⁶⁸ ево мога одговора. Одрећи ћу се награде, а то могу, пошто нисам ни у каквој обвези према фонду. Рад ћу предати Географском Заводу с молбом, да га прими и штампа како зна. Ово ће ми бити за памет да ни с каквим фондом немам посла. Ја нећу својим трудом да подижем славу Дучићеву. Ако су Дучић, или Академија хтели, да своју славу подижу на овај начин, онда су требали да одреде награде за награђивање романа или приповедака. Такви људи имају рачуна да приме Дучићеву награду, да им фонд плати... јер чини ми се, мораће проћи доста времена докле г. Др Цвијић буде спремио једног таквог радника, који би могао у свему заменити пок. Перу¹⁶⁹. И данас их доста званих, али мало изабраних.

Много те поздравља твој увек искрено одани
Љуба Павловић

Ибр. 3297

Сима Пандуровић Јовану Скерлићу

писмо, 2 исписана листа, мало исцепано, вел. 17,3 x 11,2 см

Сима Пандуровић (1883-1960), песник, есејист, преводилац, један од оснивача српске Модерне, преводилац са француског и енглеског језика

Ваљево, 7. септ. 1908.

Поштовани Г. докторе,

У “Српским Новинама” од пре три дана објављен је стечај Министарства Просвете и Црквених Послова за избор два питомца, који ће на страни студирати практичну философију. Вама је, бесумње, познат тај стечај, и познати услови који се од кандидата траже. Како ја, додуше, имам квалификације које се у расписаном стечају траже, али како бесумње, немам благовољење оних који су стечај објавили, ја бих Вас најучтивље замолио за дискретан савет: да ли би требало да се и сам за поменути конкурс јавим, или да од посла, који би био неуспешан, одустанем.

Ви ћете разумети, без нарочитог наглашавања, да је мени на овом положају и у овој паланци веома непријатно и веома тешко. Ви ћете ми веровати да никаквих неоправданих амбиција немам, и да ничије заслужено место не мислим заузимати; а пошто сте у могућности да сазнате кандидате који ће компетовати, расположење у Министарству и факултетском савету на Универзитету, Ви ћете бити љубазни да ми препоручите или не препоручите

¹⁶⁷ Нићифор Дучић (1832-1900) архимандрит. Учио је богословију и Велику школу у Београду, закалуђерио се у манастиру Дужи 1849, учествовао је у српско-турском рату 1876-1878. као вођа добровољаца, био је библиотекаар Народне библиотеке и кустос Народног музеја. Оставио је Српској краљевској академији легат од кога је образован Дучићев фонд за награђивање радова из српске историје “а може и из српске филологије, географије и етнографије уопште”.

¹⁶⁸ члан 9 је предвиђао да Академија одређује референте за дела, првенствено из редова чланова Академије, па је овде, изгледа, више реч о сујети.

¹⁶⁹ Петар Јанковић (1874-1909), географ, професор Прве мушке гимназије у Београду,

овај корак. Понављам да нисам рад надметати се са способнијим људима до себе.

Ја не бих волео пропасти на утакмици из разлога који стоје ван домашаја правилног разумевања и исправног рада, и пошто се надам да ми Ви најтачније и најискреније можете то рећи, ја Вас молим да ми што скорије одговорите, јер је рок за пријављивање 20 септембар.

Примите и овом приликом уверења о мом искреном поштовању.

Ваш
С. Пандуровић

Ибр. 3296

Васа Пелагић Јовану Скерлићу

затворена дописна карта, недостаје део, вел. 7,5 x 12,3 см

аресовано Господ. Јови Скерлићу, Јованова улица, Београд, оловком додато

Милет. ул. 23

Васа Пелагић (1833-1899), представник утопијског социјализма код Срба, бањалучки архимандрит. Поред бројних политичких књига, брошура и чланака, нарочито познат по свом *Народном учитељу*

1897 15/8

...Примио сам...Сад је немогуће да ... 1. Св. Економије Вујићеве¹⁷⁰, ... то сам био опасно болестан.. па још се чувам.. соби. Кад ме стегоше грчеви.. да сам се с тешком муком ... трљања, мислио сам да..и моја истинска.. економија” а о Вујићевој ни .. ни абера, као ни о свима економијама народним, јер ништа друго до брбљиво погле-...шлост се посве некорисним за радни народ, освртањем на жалостну садашњост и правичнију будућност. Ма да Вујић не напада на социјализам и социјалисте, ипак његова као и све листом бирократско-буржуаске “народне економије толико користе народу и људству колико бронзане минђуше на издртом, гладном и потиштеном телу. Према томе, изучи добро француски те читај економије социјалдемократе. Чини ми се да је Малон¹⁷¹ превео и популарисао “Капитал” Карла Маркса. Ту ми је књигу показивао ваш славни Милић Радовановић.

Јесте ли спремили и дали у штампу “Раднички Календар за 98¹⁷²”, као што сам поручио по Ђокићу и Николајевићу?

Братски поздравље теби, брат Милошу и драгим сестрицама
ВПелагић

¹⁷⁰ Михаило Вујић (1853-1913), државник и научник, академик. Поменуто дело је *Начела народне економије*, књ. 1-3, Београд 1895-1898. Књ. 1 : Основна привредна питања – Историјски развитак науке о народној привреди, Београд 1895.

¹⁷¹ Беноа Малон (Benoit Malon, 1841-1893), француски револуционар, један од организатора секција Прве интернационале у Паризу, један од вођа Париске комуне, Бавио се, као публициста, историјом социјализма у Француској.

¹⁷² *Раднички календар* излазио је са великим прекидима све до 1940. године. Први број био је за 1898. годину.

Вељко Петровић Јовану Скерлићу

писмо, 4 исписана листа, поцепано по дужини, вел. 15,7 x 11,2 см

Вељко Петровић (1884-1967), песник, приповедач, члан САНУ, председник Матице српске, управник Народног музеја у Београду

у Бпешти, 12. IV. 06.

Високоцењени Г. Докторе,

Ваша мила карта веома ме је обрадовала. Једно, што нам се тако радо одазвасте, те сте вољни написати за наш лист омањи есе. (Ово, као за нас од једног свеучилишног професора нарочито написан рад, много ће подићи лист.) А друго је што напоменусти моје послате песме. Верујте, већ сам био у недоумици и, када угледах најновији број Гласников, а не добих никаква одговора, поче ми то вољу да депласује.

Чудим се да се г. Поповић срди после оне моје извине. И сада је прошло месец дана без одговора, те је по све разумљива моја журајивост, што је и иначе карактеристика младих људи.

Ја га поново молим да ми опрости и наглашавам, да ћу све своје најбоље радове *једино у Гласник слати*.

Ево ове песме, које сам Вама послао, само су код Вас. Па их и не мислим на које друго место слати. Сем ако ми не јавите, да коју од истих нисте вољни издати. Сад и опет имам неких 4 нове. Две су такве, да би једино за Ваш лист биле погодне. Али не знам сад шта да чиним? Да ли и те да пошаљем? Бојим се, сматраћете да је несмерно.

... Моја би жеља била искључиво се Вашем листу посветити. Јер његов правац поклапа се са мојим естетским назорима.

У опће даљина, која нас географски раставља, много смета међусобном споразумевању. Кад бих био у Вашој непосредној близини, свакако да бих се у већим размерима развијао.

Дакле молим Вас, да у моје име замолите г. Поповића, да ми извини и опрости учињену грешку.

На расправи напред захваљује (радознало је очекујем!) и топло Вас поздравља Ваш одани поштоваоц ВПетровић

NB. Сутра ћу послати на адресу Гласника за г. М. Ракића први број *Croatije*¹⁷³. Ако будете тако добри, па успишете, веома Вас лепо молим прикључите ми адресу г. Ракића. ВП.

Ибр. 3295

Вељко Петровић Јовану Скерлићу

писмо, 1 исписани лист, вел. 28,9 x 11,5 см

Поштовани Господине Докторе,

¹⁷³ *Croatia*. Horvat-szerb socialpolitikai, gazdasági és szépirodalmi haviszemle. Budimpešta, I, 1906

Опростите што Вам на овом папиру пишем, али ми је прека и хитна потреба. Молим Вас да сутра, у уторник, приправити изволите за мене, ако Вам је икако могуће 150 динара. Да није ратно време и да нисам пресечен од дома, верујте да Вам не бих досађивао. Али је зима, а имам неодложне потребе у оделу. Ја ћу Вам, верујте, савесно одрадити. Немам у Београду никог кога бих могао, без повреде свог поноса, пумповати.

Молим Вас, ја ћу доћи сутра у С. К. Гласник с једном божићном причом и да питам, имате ли за прве бројеве Бору, Типика или Кочића, које Ви за то употребљавате. Ако немате, ја бих Вам до уреченог времена дао рукопис новеле за 4-5 бројева. Она ће бити таква, да се нећу стидети ње, као ове најновије, да ме бог убије. И Омир је понекад дремао, тешим се.

Ваш поштовалац
ВПетровић

Б. 10. XII 912.

Ибр. 3293

Светислав **Петровић Јовану Скерлићу**

део разгледнице, исечен део са марком, текст очуван, вел. 8,8 x 14 см.

Адресовано Господин Др. Јован Скерлић, уредник "Срп.Књ.Гласника" Belgrade (Serbie)

Светислав Петровић (1883-1935), књижевни и позоришни критичар, преводилац, уредник, од 1921. до 1928 *Српског књижевног гласника*. Завршио факултет у Београду, био на студијама у Греноблу и Паризу. Преводио са француског и писао уџбенике француског језика.

Grenoble,
44, rue Les dignères
среда, 23. 10. 07.

Поштовани Г. Скерлићу,

Молим вас, по други или трећи пут, да кажете да ми се пошљу све свеске "Гласника" који нисам примио.

Је ли вам мој рукопис стигао на време? Ништа ми не јављате јесте ли задовољни преводом¹⁷⁴.

С поштовањем и поздравима ваш одани СПетровић

Ибр. 3288

Милорад **Поповић Јовану Скерлићу**

само један део дописнице, 5,9 x 9 см

Милорад Поповић (1875-1905), истакнути активиста радничког покрета у Србији крајем XIX и почетком XX века. Због опозиционог држања искључен из СС ДС 1904. године, заједно са Скерлићем, К. Јовановићем, К. Јовчићем и другим

Budapeste, le 1 Sep. 1901

¹⁷⁴ Вероватно превод Мопасана

Mon cher ami, nous allons changer le titre du journal. Pour la Serbie seulement bien entendu. Etant plus prudent d'envoyer les prochains numéros par petits paquets, nous vous demandons de nous envoyer six à sept adresses pour Belgrade et surtout pour la province... m'écrit de Pojega et m'annonce..

Будимпешта, 1 септембар 1901

Драги мој пријатељу, променићемо наслов новина. Само у Србији, наравно. Пошто је паметније да се следећи бројеви шаљу у малим пакетима, молимо вас да нам пошаљете шест до седам адреса у Београду и нарочито у унутрашњости...ми пише из Пожеге и најављује ми...

Ибр. 3289 / 1

Милорад **Поповић Јовану Скерлићу**
дописница, поцепана на пола, вел. 9 x 14 см

Bpest, le 7/10 1901.

Mon cher ami, je viens de recevoir aujourd'hui votre carte de 4 septembre. D'où peut venir ce retard? C'est peut-être parce que je changé de domicile et que la carte avait dû me suivre.

Vous pouvez m'écrire à l'adresse suivante: János Schild... "Lovetsky... Ecrivez-moi au plus tôt. Je n'ai pas de nouvelles de là-bas et suis impatient d'en avoir. Nous avons l'intention de faire paraître un *calendrier*. C'est pourquoi nous avons besoin de quelques *clichés, poésies, articles et contes*. Envoyez-moi les clichés de Pelagitch, de Sv. Markovitch et autres. *Mais surtout envoyez quelques articles et poésies ouvrières*. Je n'ai rien ici en fait de poésie. Ecrivez moi un article sur la situation politique en Serbie et un autre sur le mouvement syndical; les deux pour le calendrier.

Mes meilleurs salutation, bien à vous M.

адреса Muranyi uteza 46/-17

Будимпешта, 7. октобар 1901.

Мој драги пријатељу, данас сам примио вашу карту од 4. септембра. Одакле толико кашњење? Можда зато што сам се преселио, па је карта морала да ме тражи.

Можете да ми пишете на следећу адресу: Јанош Шилд..Ловецки. Пишите ми што пре. Одоздо немам новости а нестрпљив сам да их добијем. Намеравамо да објавимо календар. Зато нам је потребно неколико клишеа, песама, чланака и прича. Пошаљите ми Пелагићев клише, Светозара Марковића и других. Али ми обавезно пошаљите неколико чланака и песама о радницима. Овде заиста немам никаквих песама. Напишите ми један чланак о политичкој ситуацији у Србији, а други о синдикалном покрету: оба за календар.

Све најбоље, ваш М.

Милорад **Поповић Јовану Скерлићу**
 писмо, 3 исписана листа, расцепљено по средини, вел. 17,2 x 11,1 см

Бпешта 20/VII 1904

Драги Скерлићу,

Шаљем вам ово писмо по Росићу¹⁷⁵, јер вам тачне адресе не знам. Писмо ваше примио сам данас. Зачуђавало ме је ваше дуго ћутање. Но сад разумем да су вас могле домаће ствари и болест очева - чије опорављање искрено желим - омести да о нашим стварима детаљније размислите и ситуацију испитате.

Мој повратак још виси у ваздуху. Сад сређујем - ако ми буде пошло за руком - материјалну страну питања (повратка). Појмићете да сеоба много кошта, нарочито кад сам се овде за ово три године готово окућио и фамилију - Ма и преко воље и умножио. Кад са тим будем готов онда ме ето одмах тамо. Мислим заиста ићи најпре на месец дана у село. Овамо су несносне врућине, а оне су ми врло непријатне, те се мислим мало ојекити, за *посао* који нас чека.

Односно војске ништа нисам предузимао. Мислио сам да ћете ви распитати како ствар стоји. За то вас молим да то сад учините, наравно врло *дискретно* у сваком погледу.

Чим тамо будем посетићу вас. Ја немам поузданих информација много. Разговорићемо се о свему. Односно "Р[адничких] Нов[ина]" ја се без вашег пристанка нећу упуштати. И ако то буде, мораћемо захтевати најозбиљније гаранције, како нас *нико* после неби могао изиграти. Морамо до крајности обазриви бити. Ја већ осећам с каквим ћемо људима имати посла.

Јесте ли помишљали на покретање дневног листа? Има ли изгледа на успех? И како бисмо уредили материјалну страну питања, без опасности да стварамо лист за *другога*?

Одавде бих радо што пре. Пешта је пуна прашине, а ускоро ће и библиотека у којој пре подне радим бити затворена.

Будите добри те ми пишите што пре.

Претресите добро Росићеве планове. Све се бојим да у какво ћораво предузеће не заглиби- где му ни лепо стихови неће помоћи.

Поздравље вам искрено ваш Милор[ад] Поповић

Ибр. 3343

Павле **Поповић Јовану Скерлићу**
 пола дописнице упућене Ј.С. 24 VIII 1910 у Луцерн
 Павле Поповић (1868-1939), књижевни историчар и критичар, професор и ректор
 Универзитета у Београду, академик. Поред бројних расправа и студија из историје
 старије и новије књижевности, написао историју српске књижевности.

... то што мисли учинити, то ми јавите где ћете и *кад* то учинити. Ја бих волео да одговор штампате у Гласнику (и ви и ја.)

Поздрав ваш у жалости друг Павле Поповић

¹⁷⁵ Највероватније Војислав Росић, песник и партијски друг Поповића и Скерлића

Ибр.3290/1

Душан **Протић Јовану Скерлићу**
део дописнице, вел. 8,8 x 8 см

1 септембар Скопље

Драги Жане, поред све моје добре воље да ти што пре одговорим бар на ово друго писмо ако нисам на оно прво, принуђен сам да одложим опширан одговор. Од пре неколико дана стегла ме и то други пут скопљанска грозница која ме свега... Нисам у стању... ДПротић

Ибр. 3290

Душан **Протић Клари Скерлић**
један део разгледнице, вел. 8,5 x 7 см
8 априла

Драга госпођа Клара,

Приштина је после Београда само так сношљива што имамо из Харкова вести које личе на добре. Одавно ми Београд није изгледао тако љубазан и предусретљив као овог пута. Много поздрава вама и Лили од нашег ДПротића

Ибр. 3349

Раушар-Жуборић Јозеф Јовану Скерлићу
дописница, веома оштећено и упрљано, вел. 9 x 14 см
адресовано: Р.Г. др Jovan Skerlić prof. univerziteta књижевник итд Belgrade Serbie
exp. S.Z. Raušar Vien Hütteldorf
Јозеф Раушар (Raušar Josef Zdeněk, 1862-1947) псеуд. Жуборић, чешки писац и преводилац са српског језика, објавио је прву велику антологију српске поезије на чешком језику, један од оснивача и дугогодишњи председник чешко-југословенске лиге.

Драги госп. професоре!

Велика хвала на Ваш одговор и информацију. Баш сад пишем чланак о Мил[ици] Стојадиновић¹⁷⁶ .. ћу да употребим Вашу студију, која ме дојмила. Желећи Вама и српској књижевности напредак остављам се

Беч-Хителдорф

19 VI /606

Велештовањем
Ваш Раушар-Жуборић

Ибр. 3383

Жорж Ренар **Јовану Скерлићу**
писмо, 1 исписани лист, оштећено, вел. 15,5 x 7,7 см

¹⁷⁶ Милица Стојадиновић Српкиња (1830-1878), једна од првих жена песника у српској књижевности.

Жорж Ренар (Georges Renard 1847-1930), француски
социјалиста, професор у Лозани,
Скерлићев професор и пријатељ

Lausanne, 1 Avril 1900

Mon cher Skerlitch,

Prenez connaissances des deux circulaires ci-jointes, faites les connaître à vos camarades serbes et faites les parvenir à *destination*, je vous prie.

J'ai pris connaissance de votre diplôme, dont les notes sont très bonnes. Mais il faudrait encore *le programme d'examen* afin d'établir nettement l'équivalence du diplôme. Pouvez-vous le faire venir de Belgrade?

A vous cordialement
Georges Renard

Лозана, 1. април 1900.

Мој драги Скерлићу,

Упознајте се са садржином два циркуларна писма у прилогу, саопштите их вашим српским друговима и пошаљите их на њихово одредиште, молим вас.

Проучио сам вашу диплому, у њој су оцене веома добре. Али био би потребан још програм испита да би се јасно установила иста вредност дипломе. Можете ли да га добијете из Београда? Срдачно ваш Жорж Ренар

Ибр. 3384

Жорж и Лујза Ренар Јовану и Клари Скерлић
писмо, поцепано уздуж, 8 исписаних листова, вел. 17,4 x 11,4 см

16 Décembre 1906
16, Rue Meslay

Mon cher ami,

Je suis toujours devant vos livres comme le renard chez la cigogne: affamé, mais impuissant à les dévorer. Je vois par le résumé que vous m'en donnez, je sais par la conscience et le talent dont vous êtes coutumier que le dernier est plein d'intérêt et contient plusieurs années de travail acharné. Mais mon ignorance de la langue serbe m'oblige à m'en tenir là. Je ne puis que vous féliciter d'avoir mené à bonne fin une oeuvre considérable et vous souhaiter du fond du coeur grand succès.

Une autre de vos oeuvres que je peux mieux apprécier grâce à la photographie que nous envoie votre femme, c'est Melle Skerlitch: elle nous fait l'effet d'une enfant vive intelligente et vigoureuse; elle a un grand front qui promet Suisse elle réunir la grâce de la maman et l'énergie de papa avec l'esprit ouvert et le caractère droit de tout deux! Cette petit âme qui grandit sous vos yeux et par vos soins est ce qui peut vous consoler le mieux des chagrins de vie. Affections qui viennent, affections qui s'en vont, n'est ce pas dans ce contraste qui tient l'essentiel de la pauvre vie humaine. Heureux encore ceux qui voient rempli par un enfant le vide que la maladie menace de creuser autour d'eux!

Nous allons briser pour le moment et regardons de tous nos yeux ce qui se passe. Je ne crois pas du tout à une profonde agitation religieuse; il manque l'élément

le plus nécessaire, la foi. Rien de plus mesquin que l'opposition faite par l'Eglise à l'Etat: chicanes sur des pointes d'aiguille, biais longuement cherchés au lieu de franches résistances. Cela donnera lieu à quelques bagarres, cela fera un peu de mousse et d'écume. Mais la victoire de l'esprit laïque est certaine.

Après quoi l'on en viendra aux réformes sociales. C'est sur cette question que se coupera en deux le bloc républicain. Il y a beaucoup de radicaux qui au moment décisif diront aux socialistes: Bon Soir, citoyens! Les jeunes générations boucheront les trous faits ainsi dans la troupe d'avant-garde. Pour aider le socialisme, qui est arrivé en France à un tournant de son existence, qui a besoin maintenant de projets pratiques et bien étudiés et non plus de théories aussi vagues que vastes, je publie avec quelques jeunes collaborateurs un volume assez gros qui s'appellera: *Le socialisme à l'oeuvre* (Ce qu'on a fait – ce qu'on peut faire). Il paraîtra chez Cornély (101, rue de Vauguiard) vers le 11 Février.

Mon histoire de la *République de 1848* est en vente. Mais les éditeurs ne veulent la lancer, c'est à dire faire le service de presse et la publicité qu'après le delaye des livres d'étrennes. Il faut donc patienter. J'ai en attendant fait imprimer à mes frais ma brochure de *Notes et références* que je vous enverrai.

Mon neveu dont vous me demandez des nouvelles, a repris sa classe à Orléans. Il achève de copier sa thèse volumineuse, qui l'absorbe depuis trois ans! Nous le verrons au jour de l'an et lui transmettrons votre bon souvenir.

A vous trois nos cordiales amitiés et nos meilleurs souhaits de santé et de bonheur.

Georges Renard

J'ai pu déchiffrer (et j'en suis fier) sur le sommaire des deux revues que vous m'envoyez, que vous avez reproduit, un fragment de mes *Paroles d'avenir*. Le petit livre vient d'être tiré à nouveau en français et traduit en russe et en roumain.

Chère petite Madame, je dois vous dire que votre Princesse héritière est très bien, si bien que je vous la volerais volontiers! Elle doit être drôle comme tous, et elle, Vous, Skerlitch (en papa) vous devez faire une trinité tout à fait amusante.

Je voudrais bien me rencontrer en Suisse avec vous, mais qui sait? Où nous serons l'été prochain. Ce sont les choses qu'on ne peut encore prévoir. Pour le moment je fais ma "rentrée" dans le monde parisien; après 2 ans de maladies (et aussi de soucis causés par des maladies dans ma famille) je sens la nécessité absolue de sortir de ma retraite. Il n'est pas bon, ici, de se laisser oublier. J'en sors du reste, de cette retraite, avec plaisir, et ce qui m'était intolérable l'an dernier m'est devenu facile: je veux dire recevoir beaucoup de monde à la fois. Nous ouvrons donc toutes grandes les portes de notre no 16, qui est bien plus commode que le 32. Et je n'ai qu'un regret, c'est de ne pas pouvoir vous inviter. Mais vous avez bien d'autres choses à faire que d'aller au soirée je suis sûre que votre fille crie comme un petit chat quand vous vous permettez de sortir sans elle! Et il n'y a rien de plus amusant que de jouer à la poupée avec une mignone créature de ce genre; c'est pourquoi je vous trouve très heureuse.

Mon mari vous a dit tous ce qui se passe d'intéressant chez nous: à notre âge, la vie a pris un certain train qu'il faut suivre, voilà tout! Nous suivons. Mais il y a des choses qui m'amuse dans la comédie parisienne: comme par exemple de voir tous les *salamalecs* qu'on fait à mon mari depuis que le vent est tout à fait au socialisme...

Affection à vous deux, chers amis, baisers à la petite Maman et au gros bébé.

Louise Les Renard

P.S. Et mille mercis pour la photo!!

Мој драги пријатељу,

Ја сам увек пред вашим књигама као лисица код роде: изгладнео, али немоћан да их прогутам. Видим по резимеу који сте ми дали, знам по савести и таленту који су ваша навика, да је ова последња веома корисна и да садржи неколико година преданог рада. Али моје непознавање српског језика ме присиљава да се овде задржим. Могу само да вам честитам што сте срећно привели крају једно значајно дело и да вам пожелим велики успех од свег срца.

Једно друго ваше дело, које могу боље да проценим, захваљујући фотографији коју нам шаље ваша жена, јесте г-ђица Скерлић: стекли смо утисак да је она једно веома интелигентно и снажно дете; има високо чело које наговештава Швајцаркињу – она сједињује у себи мајчину љупкост и очеву енергију, са отвореним духом и правим карактером и једног и другог. Ова мала душа која расте пред вашим очима и под вашим старањем јесте оно што може најбоље да вас утешу у јадима живота. Осећања долазе, осећања одлазе... Срећни су они којима је дете испунило празнину коју болест прети да направи око њих. Прекинућемо за тренутак и посматраћемо широм отворених очију оно што се дешава. Уопште не верујем у неки дубоко религиозни покрет: ту недостаје најнеопходнији елемент: вера. Ништа није бедније од супротстављања Цркве Држави: спорови на оштрици ножа, дуго тражена околишања уместо отвореног отпора. То ће дати повода метежима, то ће направити мало пене. Али победа световног духа је извесна. После чега ће се доћи до друштвених реформи. На том питању ће се расцепити на два дела републикански блок. Има много радикала који ће у одлучујућем тренутку рећи социјалистима: Довиђења, грађани! Младе генерације ће крпити тако настале рупе у јату авангарде. Да бих помогао социјализам који је у Француској доспео на прекретницу, коме су сада потребни практични и добро израђени предлози, а не више теорија, исто толико магловита колико и широка, објављујем са неколико младих сарадника доста велику књигу која ће се звати *Социјализам на делу* (шта је урађено – шта може да се уради). Појавиће се код Корнелија око 11 фебруара.

Мој рад *Република из 1848.* је у продаји. Али издавачи не желе да је пласирају тј. тек по повлачењу новогодишњих књига ће затражити услугу штампе и јавности. Треба се, значи, стрпети. Ја сам, чекајући, објавио о свом трошку брошуру *Оцене и препоруке*, коју ћу вам послати.

Мој сестрић за кога се распитујете, поново је у својој учионици у Орлеану. Завршава преписивање своје обимне дисертације која га је сасвим запослила три године. Видећемо га за Нову годину и пренећемо му ваше лепо сећање.

Вама тројима наше срдечно пријатељство и најбоље жеље за здравље и срећу.

Жорж Ренар

Могао сам да дешифрујем (и због тога сам поносан) из садржаја ова два часописа која ми шаљете, да сте прештампали један одломак из мојих *Речи*

будућности. Та књижица је поново објављена на француском и преведена на руски и румунски.

Драга мала госпођо, морам да вам кажем да је ваша принцеза наследница веома слатка тако слатка да бих вам је радо украла. Она мора да је смешна као и све бебе, и она, ви, Скерлић (као тата) чините забавно тројство.

Радо бих се састала са вама у Швајцарској, али ко зна где ћемо бити следећег лета – то су ствари које човек не може увек да предвиди. Сада је у току мој повратак међу париски свет после две године болести (а такође и брига узрокованих болестима у мојој породици), и осећам апсолутну потребу да изађем из свог склоништа. Није добро, овде, да дозволите да вас забораве. Уосталом ја излазим из своје усамљености са задовољством, и оно што ми је било неподношљиво прошле године, постало ми је лако: хоћу рећи да примам много света истовремено. Отворили смо, дакле, широм наша врата у броју 16, који је много подеснији од броја 32. Само ми је жао што не могу да вас позовем. Али имате ви много других ствари да радите него да идете на вечерње забаве, сигурна сам да се ваша кћи дера као маче када се усудите да изађете без ње. А нема ничег занимљивијег од играња са једним тако слатким створењем; зато сматрам да сте веома срећни.

Мој муж вам је рекао за све занимљиво што се дешава код нас: у нашим годинама, живот је узео изванредан ток који треба следити, то је све! Ми следимо. Али има ствари које ме забављају у париској комедији: као на пример да видим све дубоке наклоне који се указују мом мужу откад је ветар дунуо ка социјализму.

Вама двојима, драги пријатељи, моја љубав, пољупци младој мами и великој беби. Лујза

П.С: И хиљаду пута хвала за слику.

Ибр. 3281

Иларион Руварац Јовану Скерлићу

писмо, 2 исписана листа, вел. 17,4 x 11,1 см

Иларион Руварац (1832-1905), историчар, архимандрит манастира Гргетег, оснивач српске критичке историјске мисли

Гргетег, 28 Јуна 1901.

Поштовани и љубезни пријатељу,

Влајко, синовац мој, положивши испит зрелости у Загребу, отишао је јутрос одавде преко Руме у Београд на састанак овогодишњих Матураната. Ако вам се јави или потражи и нађе, нека вам је препоручен и ако би потражио упутства од вас, молим вас, да га упутите.

Предао сам му за вас моју расправицу о хумским владикама п. Херцеговачким Митрополитима.

Вашу хрватску расправицу, послану и од мене с благодарношћу примљену и већ прочитану,- као уздарје, и потоме сте ми за расправицу о херцеговачким митрополити дужни нову и најновију расправу па ма и на хрватском језику.

А што се Живаљевића¹⁷⁷ и мојих с њиме веза тиче, имам вам напоменути, да су те везе врло лабаве. Живаљевић прими што му пошљем у свој лист “Коло” и по доброту својој да отштапати неколико екземплара мојих приложака, за коју љубав ја сам му благодаран у души већ и за то што ме тим стави у стање, да се могу тим отштапаним ситницама својим пријатељима по мало одуживати а по где ког и обвезати, да ми пошље уздарје. Та јел’ то што подозриво за вас одлучне Радикале? ван ако вам смета, што вашем Књижевном Гласнику прави конкуренцију?! Збиља сте чудни и чудовишни ви Радикали!

Жао ми је што ми непосласте уз Хамеровог¹⁷⁸ Хаџи Калфу¹⁷⁹ и односну карту.

Да ли се, Бога вам, вратио г. Љуба Стојановић с хаџилука у Ужице и околото Ужица - у Београд?

Мој брат Мита¹⁸⁰ послао ми је с Хаџи-Калфом и књигу Јована Ристића¹⁸¹ о спољашњим одношајима Србије без и најмање обавести о провенијенцији те књиге и да ли ју је он купио или од кога за мене примио? И тај мој брат Мита кадкад је чудноват!

Примите најсрдачнији поздрав од Ил[ариона] Руварца

Ибр. 3280

Милан Савић Јовану Скерлићу

дописница, поцепано уздуж, вел. 9 x 14 см

Адресовано Господин Дг Јован Скерлић

Уред “Српски Књижевни Гласник”

Belgrad

Милан Савић (1845-1931), писац и преводилац, секретар Матице српске од 1895. до 1912. Писао песме, приповетке, позоришне комаде, књижевне критике. Превео Гетеова дела.

Поштовани Господине,

На Ваше питање не могу Вам тачно одговорити.

Држим, да ће ући у свеску за новембар.

Рукопис¹⁸² ћу свакако изнети пред најближу седницу Редакцијоног Одбора а што се ту реши, то ћу Вам јавити. С поштовањем МСавић

у НСаду 19/VIII 05

Ибр. 3279

Милан Савић Јовану Скерлићу

дописница, десни угао исцепан, вел. 9 x 13,8 см

¹⁷⁷ Данило А. Живаљевић, власник и уредник часописа *Коло*

¹⁷⁸ Hammer-Purgstall, Joseph von (1774-1856)

¹⁷⁹ Хаџи Калфа или Ђатиб Челебија, турски географ XVII века који је писао о Балканском полуострву. Ову тему је обрадио и Стојан Новаковић.

¹⁸⁰ Димитрије Руварац (1942-1931), свештеник и историчар, библиотекар

¹⁸¹ Јован Ристић (1831-1899) државник и политичар, вођа Српске либералне странке, историчар, заступао Србију на Берлинском конгресу 1878. Дело је *Спољашњи одношаји Србије 1848-1872*.

¹⁸² Вероватно је реч о Скерлићевом рукопису рада о Милицы Стојадиновић Српкињи, који је објављен у *ЛМС*, бр. 234 (1905), стр.1-18

Адресовано Госп. Др Јован Скерлић, доцент на Универзитету
Скопљанска 9 Belgrad

Поштовани Господине,

Јуче сам Вам ... признао, с великом х... признао, пријем књиге.

Са шиљањем *Dioskura*¹⁸³ послао сам Вам и писмо.

Мени није познато, да је од Франклових¹⁸⁴ чланака и мали део преведен.

Уосталом, сумњам да ту књигу има још који брат Србин.

Коректуру о Јанку¹⁸⁵? Тек за добар месец дана. И о том сам писао у писму.

С поштовањем МСавић

13 / XII 06 НСад
у НСаду 19/VIII 05

Ибр. 3319

Васа Стајић Јовану Скерлићу

дописница, мало расцепљено, вел. 9 x 14 см

адресовано Господин Др Јован Скерлић проф. на Универзитету Belgrade Serbie

Васа Стајић (1879-1947), писац и истакнути културни и национални радник у Војводини. У Паризу и Лајпцигу студирао романистику и германистику, али је дипломирао у Пешти 1902. године.

Мокрин, 5. IX [1906]

Поштовани пријатељу,

Већ два извештаја добих из Карловаца, с меродавне стране, да је Патријарх на све готов да мој улазак у автономну службу запречи. Неће да потпише одлуку, једногласну, шк[олског] савета, уложио призив на Министарство, иако је ово противно авт[ономној] Уредби, по којој је шк[олски] савет коначна инстанција у школским стварима. Ако се дакле икако може допуст, макар на месец дана, ако три не може, дотле се надам да изиђем победилац из ове борбе, у којој ће морати уза ме стати сви фактори автономije.

Поздрав, хвала за све, Васа.

Ако нема допушта, идем у Пљевља.

Ибр. 3320

Илија Станојевић Јовану Скерлићу

порука на празној визиткарти, вел. 6,2 x 10,7 см

Илија Станојевић – Чича Илија (1859-1932), популарни глумац, члан и редитељ

Народног позоришта од 1886. Писао позоришне комаде, хумористичке фељтоне.

¹⁸³ *Die Dioskuren*-бечки часопис у којем је Франкл, после смрти Милице Стојадиновић-Српкиње, објавио своју преписку са њом и многе биографске податке. Превод овог чланка објављен у *СКГ*, 1906, књ. XVII, бр. 12, стр. 903-924

¹⁸⁴ Лудвиг Аугуст Франкл (1810-1894), лекар и књижевник, превео српске народне песме на немачки – *Gusle, Serbische Nationallieder*, Беч 1852. Био је чест гост у кући Вука Караџића, где се и упознао са Милицом Стојадиновић-Српкињом.

¹⁸⁵ Ради се о Скерлићевој књижевној студији о Јанку М. Веселиновићу која је објављена у *ЛМС*, бр.242 (1907), стр.1-4

Био жива анегдотска хроника београдског друштва.

Драги Бато,

Ону прву меницу поцепај, а ову потпиши, како бих је још данас поднео
Врачарској задрузи на есконт. Сутра ћу свакако примити новац, јер ми сви иду
на руку да ми меница буде исплаћена без цензуре. Дакле, драги Бато, потпиши
одмах, и пошљи ме је по доносиоцу.

Остајем с поздравом твој *оскудни* побратим чича – Бата Илија

4 / X 1902 год.

Београд

Ибр. 3387

Т. Стојановић Јовану Скерлићу

писмо, оштећено, вел. 16,9 x 10,4 см

27 / XII – 906 г. СБања

Драги Јово,

Добио сам послате књиге. Фала на поклону, остале ћу распродати
после 1 ог. и послаћу ти новац.

Поно сам да читам.

Прими искрени поздрав

Твој Т. Стојановић

Ибр. 3301

Радован Т[унгуз] **Перовић Невесињски Јовану Скерлићу**

разгледница, недатирано, недостаје угао са марком, вел. 9,5 x 13,8 см

Адресовано Поштованом Господину Гну Dr- у Јовану Скерлићу, ур. “Срп. Књиж.
Гласника” Скопљанска улица – Belgrade – Serbie

Радован-Невесињски, Тунгуз-Перовић (1879-1944), писац. Докторирао у Бриселу
1912. године са темом “Црна Гора уочи кримског рата”. Био професор гимназије у
Београду, Скопљу, Никшићу, Подгорици, Смедереву и Сарајеву, кустос Земаљског
музеја у Сарајеву. Објављивао романе, приповетке, поеме.

Драги Господине Скерлићу,

По Вашем сам савету, предао једну збирку приповедака Академији. Рад
бих био знати, да ли Вам је уручена на оцену. Тако исто, да ли сте узели од г.
Грола ону моју причу за “Гласник”. Постараћу се, да Вам, чим отаљам испит,
напишем што-год ново. Сад сам веома заузет радом око *првог* доктората (*I ète
épreuve*), за који треба да платим 105 fr. испитне таксе. А ту је чвор. Зато, ако
Вам је Бог дао, пошљите ми коју десетину динара, и то *што пре*, а ја ћу их Вама
поштено одрадити. У убеђењу, да ме се ни сад, као ни досад, нећете оглушити,
молим Вас, да примите уверење мог Вам најбољег поштовања и херцеговачки
поздрав.

Невесињски

Névessignsky, 21, rue Frantz Binjé, Schaerbeek, Bruxelles

Иво **Ћипико Јовану Скерлићу**

доња половина писма, вел. 8,7 x 11,2 см

Иво Ћипико (1869-1923), књижевник из Далмације, истакнути приповедач, описивао живот далматинских, приморских и загорских сељака и њихове невоље и патње. У његовим делима је присутан социјални протест против неправедних друштвених односа.

...za "Otrgnuti život"¹⁸⁶ Ijepo Vas molim da to učinite čim prije.

Šaljem Vam jedan sastavak za list a do malo, jer prepisujem, poslaću Vam jednu ovcu novelu, poslaću je...napišem utiske. Kažu da je to divan predjel. Molim Vas da mi se javite i pošaljete honorar, i iskreno Vas pozdravljam.

Vaš sam

Ivo Ciprico

Vrlika, 14/7 06

Светозар **Ђоровић Јовану Скерлићу**

писмо, 3 исписана листа, вел. 17,1 x 11 см

Светозар Ђоровић (1875-1919), књижевник, сликар херцеговачког живота, писац приповедака, романа, драма. Живео у Мостару. Један од оснивача мостарског листа *Зора*.

Драги Јоване,

твоје писмо примио сам и Владимиру опремио онај позив у сватове, да прегледа. Дакле нас се оба (а и отац ми) слажемо да буде са мање буке, јер држим да ће тако бити и љепше и веселије. Ипак, молим те, бићеш добар те ми писати: кога ти све мислиш звати од своје стране? Да знам, одприлике, колико ће нас скупа бити. Незгодно ми је, додуше, што – макар што ме овдје држе напола београђанином, - не знам ваших обичаја и све се бојим да се у чему не осрамотим, а, Бога ми, то нипошто не бих желио. Зато те молим, ако треба каквих упуштава, да ми их напријед саопштиш. Алекса¹⁸⁷ такођер не зна обичаја и има 15 дана како ми проби главу питајући: а шта ћу ја радити. И он мисли, да ја знам све обичаје биоградске. Данас је добио карту од Мила-Крпе¹⁸⁸, који га зове, да код њега ноћива. Ја сам савјетовао Алекси, да му ово одговори : "Од афере Ајленбург-Молтекове¹⁸⁹ из принципа не ноћивам код нежењених људи." Тако ће му и одговорити. Не знаш како с радује што си му похвалио пјесму! Частио ме, кад сам му причао.

¹⁸⁶ Иво Ћипико, *Отргнут живот*, СКГ, 1905, стр. 721-729, стр. 801-811, стр. 881-902.

¹⁸⁷ Алекса Шантић

¹⁸⁸ Милорад Павловић, Миле-Крпа (1865-1957), писац, основну и средњу школу завршио је у Београду, слушао је филозофске науке на универзитетима у Јени, Лајпцигу и Берлину. Преводио је са немачког и других језика.

¹⁸⁹ Eulenburg-Moltke афера, највећи скандал II немачког Рајха. У времену од 1907-1909. вођено је 5 процеса у којима су за хомосексуалност оптужени чланови кабинета Вилхелма II

Моју причу волио бих да штампаш прије, него да чека годину. Дуго је. Међутим ја ћу “Гласнику” још нешто написати (можда и донијети собом) и гледаћу да будеш задовољан. Него о томе се можемо и кашње разговорити.

Сад те и опет молим: ако треба упуштава, упућуј их одмах, да кашње не буде и сувише касно. И поздрави много гђу Клару, Љиљану, Јелену, а тебе братски поздравља твој Светозар

Моја жена поздравља гђу Клару много. Вели: ”једва чека” да се састану.

Ибр. 3324

Светозар **Ђоровић Јовану Скерлићу**

писмо, 2 исписана листа, мало оштећено и поцепано, вел. 22,5 x 14,5 см

Драги Јово,

твоје писмо примио сам јуче и хвала ти на њему. Него молио бих те да ми *препоручено*, у крстоплету, пошаљеш све табаке “Дивљака”¹⁹⁰ (*један примјерак*) како бих могао пре[гле]дати и исписати штампарске погрешке које кваре смисао, те да се могу на задњој страници штампати. Ја сам их већ побилежио у “Гласнику” (има их крупних) али не могу означити странице на којима се оне налазе док не добијем табаке од књиге. Кад књига буде готова, јавићу ти коме да се пошаљу примјерци тамо. Мени ће требати 20 ком. Остало ћу дати Цвијановићу¹⁹¹ да распрода.

Ни ми овамо ни о чему нијесмо говорили него о рату. Крвав, али и славан, за Српство славнији и чак значајнији него онај са Турцима. Клањамо се и дивимо српском сељаку и српским официрима. Превазишли су далеко сва очекивања, храбрији и силнији него је ико мислио. Твоја давнашња вјера у снагу српског племена потпуно се обистинила, песимисте ваљда и сами увиђају колико су се варали.

Збиља! Зашто си пустио пјесму Мио. Петровића¹⁹² у “Гласник”? Варварски је, бугарски, и ни мало естетично тражити у пјесми да жена – отрује мужа. Осим тога она је увредљива за Муслимане, који су врло осјетљиви кад се говори о ђауру и њиховим женама. А на то морате пазити. Немој, Бога ти, да се више то понови, нарочито не у “Гласнику” који сви воле и цијене.

Много те поздравља твој Светозар

Јави ми колико сте примј[ерака] “Дивљака” оштампали?

Ибр. 3325

Милан **Ђурчин Јовану Скерлићу**

писмо, 3 исписана листа, вел. 18 x 13,2 см

Милан Ђурчин (1880-1960), публициста и преводилац. Уређивао је у Загребу, од 1920. до 1941. часопис *Нова Европа*. Писао песме. Превео Ничеово дело *Тако је*

¹⁹⁰ Књига Светозара Ђоровића *Дивљак* објављена је 1913. године у Београду. Пре тога објављена је у наставцима у СКГ, 1912, XXX, стр. 481-489, стр. 561-571, стр. 644-651, стр. 729-734, стр. 809-816, стр. 898-898.

¹⁹¹ Светислав Б. Цвијановић (1877-1961), један од најпознатијих српских издавача и књижара

¹⁹² Песма Милорада М. Петровића “Зејна” штампана је у СКГ 1913, XXXI, стр.119-121.

говорио Заратустра

Драги госп. Скерлићу,

Критика госп. Ђоровића на Муркову¹⁹³ књигу била је, по мом мишљењу, - неоправдано опора и врло слабо написана, и није требало пуштати је у Гласник. Ко напада Мурка мора се сâм добро потпасати, а г. Ђоровић још није доста показао, да би могао озго и олако изрицати осуду над човеком Муркове вредности. Ја немам узрока да браним Мурка, али имам дужност да вам саопћим своју бојазан за Гласник, особито сад кад се у њему настављају ови неоправдани нападаји. Не иде то, да млади људи, тек што почињу писати, нападају озбиљне раднике, и то без икаквог узрока. Из овог мог чланчића видећете, како мислим да је неоснован прекор Мурку у последњем Гласнику; ја сам додуше изабрао најблажи облик да кажем своје мишљење, али вама овде могу искрено рећи, да се чудим како сте могли превидети тешку неправду која је садржана у приказу на Мурков чланак, те која пада на Гласник.

Молим вас да донесете ову моју суперкритику у идућем броју¹⁹⁴.

Можда ћу вам се јавити ускоро с већим чим. Засад вас срдачно поздрављам, ваш

Милан Ђурчин

Париз, 17. 30 марта 1909.

29, rue Bertrand

Ибр.3325/1

Милан Ђурчин Јовану Скерлићу

део разгледнице, вел. 8,5 x 7

Срдачно вас поздрављам, из Бретање, ваш М.Ђурчин

Канкан, 27. јула 1911.

Ибр. 3371

Рудолф Хериш Клари Скерлић

писмо, куцано на машини, поцепано,
само прва страна, вел. 28,5 x 22,1 см

Leipzig, le 1 er juillet 1914

Rudolph Hörisch,

¹⁹³ Матија Мурко (1861-1952), слависта, професор словенске филологије на Универзитету у Бечу, Грацу и Лајпцигу. Бавио се историјом средњовековне књижевности код Срба, Бугара и Руса. Критика Владимира Ђоровића на књигу Матије Мурка, *Geschichte der älteren südslavischen Literaturen, Leipzig 1908 (Историја старих југословенских књижевности)* објављена је у СКГ, 1909, XXII, стр. 51-57.

¹⁹⁴ Ђоровићеву критику је, у истом броју, у *Белешкама*, стр.76-77. ублажио Павле Поповић, па зато, вероватно, и није објављена суперкритика М.Ђурчина. И сам Скерлић је у писму од 27.децембра 1905. (Јелена Скерлић-Ђоровић: *Породична писма Ј.Скерлића, Прилози за књижевност...*, 1964, св.1-2, стр.99) Владимиру, рекао да је он (Скерлић) морао да ублажи критику, и саветује га да не троши снагу на разним пољима, већ да се усредсреди, да узме да ради стару књижевност коју нико не ради.

Buchh. Leipzig – 1
Kahlgartenstr.57
Aux Héritiers de Feu Monsieur le Professeur Skerlic, Belgrade

Messieurs,

J' ai appris des journaux la mort de célèbre Monsieur le Professeur Scerlic, ce qui est une perte cruelle pour tout le monde savant, et je ne manquerais pas de vous exprimer mes condoléances les plus sincères.

Messieurs, j'ose à vous faire des propositions au sujet de la bibliothèque laissée de Feu Monsieur le Professeur Scerlic, et je vous prierais de bien vouloir prendre en considération bien-veillante ce que je vous propose ci-dessous.

D'après la spécialité de ma maison (: Littératures et Linguistiques Slaves) je serais très volontiers acheteur de la collection qui, comme je ne doute pas, est d' une valeur vraiment scientifique. Pour pouvoir faire une évaluation assez exacte, il serait le mieux, si vous vouliez, m' envoyer par retour du courrier le catalogue manuscrit de la bibliothèque, qui sans doute existe, et je vous renverrais après avoir fait la taxation. Car vous comprendrez qu' il m' est tout à fait impossible de venir moi-même à Belgrade sans savoir quelques détails sur la composition et le contenu de la bibliothèque. En tous cas je crois que vous êtes en état de me donner vous-même *des renseignements les plus détaillés*.

Лајпциг, 1.јули 1914

Рудолф Хериш

Наследницима покојног господина професора Скерлића

Господо,

Сазнао сам из новина за смрт чувеног господина професора Скерлића, што представља окрутан губитак за цео учени свет, и нећу пропустити да вам изразим своје најискреније саучешће.

Господо, усуђујем се да вам предложим нешто у погледу библиотеке коју је оставио покојни господин професор Скерлић, и молио бих вас да благонаклоно изволите узети у разматрање ово што вам доле (овде) предлагем.

Према специјалности моје куће (словенска литаратура и лингвистика) био бих врло радо купац колекције која, у то сам сигуран, поседује заиста научну вредност. Да би се начинила тачна процена, било би најбоље када бисте ми ви послали, повратном поштом, попис библиотеке који сигурно постоји, који ћу вам вратити пошто направим процену. Јер разумећете, немогуће је да лично дођем у Београд не сазнавши претходно нешто више о садржају и саставу библиотеке. У сваком случају верујем да ви можете да ми дате детаљнија обавештења.

Ибр. 3345

Марко Цар Јовану Скерлићу

писмо, 4 исписана листа, без почетка, исцепано по средини на два дела,
вел. 17,6 x 12, 5 см

Марко Цар (1860-1933), књижевник, историчар, критичар, есејиста, приповедач и
путописац. Једно време председник Српске књижевне задруге.

...овај мах могао послати. Главне моје публикације наћићете свакако побилежене на приложеном листићу. Уз те треба још додати писма с пута “Кроз Умбрију и Тоскану”, која су излазила у неколико бројева “Дела” за год. 1895, и у томе часопису и данас “санак бораве”. У рукопису имам једну другу серију “Естетичких писама” (сасвим нова ствар) приказаних једној мојој умној земљакињи. Али о томе – о неиздатој ствари – нема смисла овдје говорити, јер тај састав не припада још јавности.

Питате ме: на које своје књиге највише полажем, и које је резултате имао мој књижевни рад?

*En vérité*¹⁹⁵, не знам што бих вам на то одговорио – вама, који сте позвани и који се спремате да о томе сами судите. Све што вам могу рећи то је: на полажем особито ни на једну своју књигу; ал' ако се моји списи икад проберу и уједно саберу, мој ће књижевни рад имати барем ту извину, што ће моћи да послужи као грађа за историју новицијата српске књижевне критике, нарочито српског књижевног *essay-a*, и уједно као оглед првих покушаја српског путописа са интенцијама естетичким. Ја сам те ствари, по својим силама, радио у модерном духу, кад су у нас, безмало, још владали естетички појмови “Срба из давнине”. Нека је част и свако признање придошлим раденицима, али те ствари не би требало заборавити.

Мој земљак, пок[ојни] С[имо] Матавуљ¹⁹⁶, означио је једном приликом (в. “Бр[анково] Коло” г. 1903) опћи карактер и правац мога рада, и, ако ме сујета не вара, рекао бих доста тачно.

Друго што о себи, као књижевнику, не бих знао додати.

Драги господине, ви ме с правом корите, што сам заборавио “Срп[ски] Књ[ижевни] Гласник”. Искрено рекавши, нијесам га заборавио, него сам се у потоње вријеме *наивно* спремао за један посао, од којег неће бити ништа. Ако прочитате штампано писмо, које вам шаљем, видјећете о чем се радило. Сад се већ може казати: било и битисало. Према томе, нека ме “С[рпски] К[њижевни] Г[ласник]” не броји у изгубљене овце: јавићу се што прије.

Дотле, поштовани пријатељу, примите моје топло и колегијално поздравље!

Ваш Марко Цар

Ибр. 3326

Павле **Чубровић Јовану Скерлићу**
писмо, 1 исписани лист, мало оштећено, вел. 17,5 x 11,2 см
Павле Чубровић (1880-1942)

Адреса
Tal Strassn. 48

У Јени 10. март 1908

Поштовани Господине Професоре,

¹⁹⁵ Заиста, уистину (фр.)

¹⁹⁶ Симо Матавуљ (1852-1908), књижевник

Послао сам данашњом поштом редакцији “Књ[ижевног] Гласн[ика]” један мали радић “о критеријуму морала”.¹⁹⁷ Да ли је рад добар или не, то ћете ви проценити, ја немам, за сад право, да о томе даднем своје мишљење. Само бих вас учтиво молио, ако ми рад не будете примили у ваш лист, да жртвујете мало труда и да ме о томе известите.

С поштовањем
Павле Чубровић ст. фил.

Ибр. 3330

Алекса Шантић Јовану Скерлићу
разгледница, недостаје горњи десни угао, вел. 9 x 13,9 см
адресовано Signore Jovan Skerlić profesor Belgrado Serbia
Алекса Шантић (1868-1924), песник, припадао мостарском кругу

[март 1909]

Драги Јово,

Ја сам дошао амо да се мало у здрављу опоравим. Са мном је Светозар и Н[икола] Кашиковић. Молим “Гласник” ми пошаљи амо, јер ћу овђе остати дуже времена.

Поздрав Алекса

Traghetto S. Maurizio 2729 Venezia

Ибр. 3327

Алекса Шантић Јовану Скерлићу
писмо, 3 исписана листа, недостаје горњи десни угао, вел. 20,7 x 16,1 см

Мостар 24 септ 1911

Драги Јово,

примио ... Срп[ске] Књиж[евне] Задруге *Уговор* ме и подписао га ... нисам мислио ни слутио да ће се овака филистарска цијена одредити мојим пјесмама. Док се другим пјесницима, како ми рекоше, плаћало од штампаног табака 80 динара, мени се плаћа само 60 динара, као да ми се даје нека милостиња.

...уговор подписао...га задрузи и више...зачим стало није...у кога мољакати да.. се цијена повиси. Али да сам знао да ћу се овако подцјенивати ја никад и не бих својих *Пјесама* тамо поднио. Ако је за то разлог тај, што су моје пјесме у тој збирци већ прије објелодањене по листовима, зашто се онда плаћа другима по 80 динара, који су такође своје ствари.. прије тога шт.. товима?! Мени је..жао и хоћу теби, ..ме пријатељу то и ...жем, јер си ти у *задрузи* један од најглавнијех доктора? па да чуваш књижевнике од филистарских одредаба.

¹⁹⁷ Рад није објављен у СКГ-у већ, нешто проширен, у Лајпцигу 1911 под називом Die Auschaung im Moralunterricht – ein neuer Beitrag zur Lehre über die bildung des moralischen Willens.

Прими братски и пријатељски поздрав од твога А. Шантића

Ибр. 3328

Алекса **Шантић Јовану Скерлићу**
писмо, 1 исписани лист, вел. 17,3 x 13,2 см

У Мостару 24. III. 914.

Драги Јово,

Данас сам ти послао у крстоплету, мој комад, апотеоза “Сунце” што се приказала у тамношњем срп[ском] краљ[евском] позоришту о Светом Сави ов. г. Молим те прочитај га, па ако ствар има књижевне вредности донеси је у “Гласнику” а у противном случају поврати ми га на моје трошкове. Ако би у комаду штогод било што се не би са овдашњом цензуром слагало а ти стави тачке.

Ја ових дана или по Васкрсенију идем у Беч на операцију.

Болест ме убила и ако вако устраје подлећи ћу.

Поздрав твој Алекса

Бога ти, одговори ми што пре.

Ибр. 3329

Алекса **Шантић Јовану Скерлићу**
парче затворене дописне карте

Драги Јово,

неких дана писао сам ти и молио те да ми одговориш: хоћу ли “Кириције” унијети у јубиларну књигу, коју сам већ уготовио. Па како ми ниси одговорио, ево ме опет да те замолим за одговор. Ако ти се свиди “Сунце” заишти га у Грола па донеси у “Гласнику”. Поздрав твој А. Шантић

Ибр. 3338

Непознато лице Јовану Скерлићу
писмо, 4 исписана листа, недостаје крај, вел. 21,5 x 14 см

22. марта 1901. годин.

Б.

Драги мој Жане,

Мислим да ми не би било тешко оправдати се што ти до сада не писах – не би бар зато што ми ти – зар није? – на крају крајева опет веровао, па ма се и не правдао добро. Него се нећу правдати, оставићу да ме ти сâм оправдаш, а оно места што би правдање заузело гледаћу да попуним занимљивијим ћаскањем. Ето, на пример, знам да ће за тебе много интересантније и важније бити да ти јавим о унутрашњем положају нашем и грозничавоме ишчекивању Устава.

Претпостављам да се не вараш о стању у којему се налазимо, и да ти није све то непознато. У том би случају знао да на рушевинама Владанова¹⁹⁸ режима није порасло Бог зна какво цвеће, и да је садашњи политички живот овамо чудновата смеша од Владанове реакције и примамљивих покушаја за слободнији положај; од Владанове владе и радикалних обећања, од руке која стеже и лепе речи која обећава – у сваком случају један неодређен, колебаљиви, слабо утешни положај. Целокупна владавина последњих дана и месеца личи ти, по томе, на крмељива и буновна човека, који се изненада пренуо из дуга и тешка сна, па јоште није добио времена да се прибере, не зна куда ће и где је. А старо стање још непрестано траје. Од свих владиних обећања ниједно не испуњено. Још и сад полиција одређује правац мишљења и рада, још и сад бира посланике и кметове, опредељује понашање у сваком случају: и кад се треба веселити и кад плакати, и кад се ваља одушевити и када протестовати, и када треба истаћи тробојну и када црну заставу. Још и сад она једина расуђује да ли је ко заслужан или није, да ли је Милетић¹⁹⁹ велики човек или није, да ли је Јужин²⁰⁰ уметник или не, да ли су руски ђаци у праву или нису, да ли нам Устав треба или не треба – она је која даје патенте на учењаштво и заслуге, она која досуђује, она која осуђује. И све то уз масу лепих речи и безброј још лепших обећања. И Бог би знао докле ће се тако. Слободна штампа и не постоји да би се могло што год рећи (данас се не сме ни против управитеља позоришта ништа написати што не би било у вољи њему или ономе другоме управитељу – у полицији) а свет се већ навикао на то да нема права ни у што да се меша и да је живети у Србији, што и слушати и покоравати се. И тако без промене месецима. Помирио се свет и чека. Тако је бар са правим стањем. Ох, разуме се, да се сасвим друго види, ако се погледају владајућих људи обећања. Судије ће се бирати, чиновници ће добити осигурани положај, народ широка права и мање дажбине, постићи ће се уштеде, кренути напред привреда, обезбедити свака сигурност, а земљи повратити углед и положај. Но најважнија је новост да ћемо ускоро добити Устав. Говори се да ће то бити красан, слободоуман и савремен Устав, у којему ће бити загарантовано све што је потребно за чисту парламентарну владу са јаким учешћем народа у законодавству и управи, да ћемо у њему наћи обезбеђену и слободу избора, и слободу збора и договора, и слободу удружења, и слободу штампе, и тајно гласање, и све друго потребно и корисно. Устав ће бити октројисан указом; завешће се Горњи Дом у којему ће осамнаест чланова од педесет и више бирати народ; (како се говори односно) да ће се у њега утурити како се говори најнемилије и најсумњивије одредбе, о којима сам у недоумици да ли да их споменем, јер... јер и сада непрестано читају приватна писма на поштама српским.- Уз то постоји тако звана радикално-напредњачка

¹⁹⁸ Владан Ђорђевић (1844-1930), лекар, књижевник, дипломата, политичар и научник, Основао је Српско друштво Црвеног Крста и Српско лекарско друштво. Био је председник српске владе од 1897. до 1900. године. Због вођења политике “чврсте руке” његов режим је био познат под називом “владановштина”.

¹⁹⁹ Светозар Милетић (1826-1901), адвокат, политичар, новинар, вођа српског народног покрета у Војводини у 19. веку, оснивач и творац програма Српске народне слободоумне странке у Угарској, први уредник листа *Застава*

²⁰⁰ Иван Александрович Сумбатов Јужин (1857-1927), кнез, руски глумац, редитељ, драмски писац и почасни редитељ Народног позоришта у Београду

фузија, жалосни и несрећни плод радикалне политике последњих година, и у мени се буди пакосна злурадост при самој помисли на дане који ће јој следовати, на дане када ће се једанпут морати давати рачуна и себи и другима о сваком проиграном завештању и свакој заборављеној дужности, на дане који ће јој следовати, на дане, који можда нису близу, али морају доћи. О смејаће се неком тада, у праску и најсвесрдније смејати, и није тешко погодити да то неће бити напредњаци смешни. Ох, то су ти људи, то су ти људи, ти напредњаци. Да им се диви човек како се, повезани као чичак, гурају кроз све редове и пробијају напред, и када треба згазити Устав, и кад га треба донети, и када ваља бичем пуцати и када слободе стећи, и кад се има примити положај и кад га ваља отети. Увек су, увек они знали хватати струје у своју корист, и увек бити први, увек, једини заслужни. И данас, и на влади, и у одбору који бира судије, и у одбору који ради Устав, они су који воде прву реч, и они, најжалосније, који диктирају. А чекај само састав Горњег Дома, па ћеш видети, како ће места с којих их нико неће моћи кренути, опасна, важна места, узети само они. Правда захтева рећи, да су то и заслужили.

Него, већ не смем више о томе; не смем и нећу. Покушаћу-када већ гњавим-да почнем и о себи. То је најслађе-а згодно и за прелаз, јер опет личи на српску политику.

Ибр. 3340

Непознато лице Јовану Скерлићу

писмо, 4 исписана листа, мало оштећено, вел. 17,5 x 11,1 см

Скопље, 25 октобра 1912

Драги Г. Скерлићу,

По обећању, које ће се тек сад, како изгледа, моћи да испуни, јављам вам се из Скопља, где сам већ читаву недељу дана. Сетићете се да вам пишем из ново освојене области, из “ратне зоне”, и треба да знате да је овде ратна цензура у пуном јeku, и да приватна писма пролазе врло тешко, а затворена, у опште никако. Редовног поштанског саобраћаја са овим крајевима још нема, и ово неколико редака шаљем вам по једном пријатељу који путује за Београд.

Из средине која је толико различна од нашег Београда, пишем вам са једним неодређеним осећањем, разумљивим за овај моменат и ово место. Осети се друга атмосфера, чим се стара граница пређе, чим се уђе на територију турске царевине у Европи, којој су, по свима изгледима, избројани и последњи часови. Већ на Зибевчу, где нас је очекивао војнички воз, видели су се трагови рата, и човек осећа, поред свега метежа на станици, једно свечано расположење. Нов натпис “Зибевче” на железничкој станици, први је знак измењене ситуације. Нема пасоша, прегледа, туђих чиновника! Негдашња царинарница, са шрапнелом пробијеном фасадом и жалосним натписом “Douane impériale”, пушта је и остављена. Наше страже су постављене, наши официри и војници пролазе тамо-амо, наши сељаци иду по својој новој држави, све је измењено, а све је тако као и у целој Србији.

Чекали смо подуже да се воз крене са путницима, врховном командом, са вагонима пуним материјала, војника, кола, коња, аутомобила... Кад је

командант трека²⁰¹, један виши официер, издао наредбу да воз пође, - то није ишло тако брзо и глатко, - пошли смо кроз крајеве који су били све празнији и мртвији. Недалеко од старе границе још су се виђале прилике земљорадника за плугом (као да ништа није било!) испред убогих товара сирових дрва, на путу не зна се одакле и куда. Јер све је, ипак, изгледало страшно пусто: нигде шумарка, села, ливаде; све је гола ледина и пуст предео. Па опет, кроз те крајеве, свуда су, само пре неколико дана, прошле зарађене војске и документовале озбиљност народне изреке “тешко земљи куда војска прође”, види се да трагично и комично није далеко, и човек добија прилике да се осмене, кад види, на пример, како пред колима дрва полако корача један сељак, који је до јуче носио фес и чалму, а данас – цилиндар!

Све очи су биле упрте кроз прозоре вагона на нешто што се осећало, али се није видело: на земљу којом је прошао бацил рата, а на којој није било апсолутно ништа, сем видљиве и страшне пустоши. С времена на време само покрај пута у земуницама или колебицама покрај ватре, укажу се силуете неколико наоружаних људи који чувају пут.

Тек пред историским Кумановом узбуђење у вагонима, на платформама, свуда у возу, постаје много јаче. Био је сумрак; али сви путници су пажљиво посматрали околину. Украј самог пута, недељу дана после чувене битке, виделе су се лешине побијених коња, изломљене топовске каре, оружје и трагови великог окршаја, а у даљини с једне и друге стране, као епилог очајне битке, напуштена села су горела, и огромни пламенови осветљавали замрачени и мистични хоризонт.

Доцкан у вече били смо у Скољу. Без обзира на то што те ноћи нисмо могли наћи стана, и што смо преседели до сутра дан у вече по кафанама, Душанова престоница је оријенталска варош у пуном смислу. Сем..

Ибр.3350

Делови пет писама упућених Скерлићу
доста оштећено

Ибр. 3351

Десет коверата писама упућених Скерлићу
већина оштећена

Ибр.3352

Делови 28 писама упућених Скерлићу
исцепано, оштећено

Ибр.3332

Делови 22 разгледнице упућене Скерлићу
исцепано, оштећено

²⁰¹ војнички – комора, возарска трупа

Исечак из неког [швајцарског] листа
исечени део, вел. 5,5 x 7 см

(16 mai 1914 La Pièce de...=

Mort de M. Skerlicht

Un télégramme de Belgrade annonce la mort de M. Skerlicht, professeur à l'Université et député au Parlement serbe. Cette triste nouvelle sera accueillie avec un douloureux regret par les nombreux amis qu' il comptait en France et dans la Suisse romande.

Profondément imbu de la culture française, plus passionné même, disaient malicieusement ses compatriotes, pour la politique de notre pays que pour celle de la Serbie, M. Skerlicht laisse à tous ceux qui l' ont connu le souvenir d' une brillante intelligence et d' un cœur loyal.

Смрт господина Скерлића,

Телеграм из Београда јавља за смрт Г.Скерлића, професора Универзитета и посланика у Српском парламенту. Ову тужну вест ће дочекати, с болним жаљењем, многобројни пријатељи које је имао у Француској и романској Швајцарској.

Дубоко прожет француском културом, више заинтересован, говорили су злобно његови сународници, за политику наше него своје земље, Г. Скерлић оставља свима који су га познавали успомену на једну бриљантну интелигенцију и честито срце.

циркулар за одобравање кредита
веома исцепано и изгужвано, вел.28 x 22,3 см

Управи фондова Краљевине Србије
Београд, 13 Јун (1914)

Госпођи Клари уд. Јов.

Управа Фондова примила је данас од вас вашу пријаву за зајам од Дин.40.000 – са – комада исправа приложених у пријави и Дин. 60 за трошкове.

О решењу Управног Одбора по овој пријави вашој, Управа ће вас у своје време извести.

Благајник
Потпис нечитак

Секретаријат
Управе фондова
Потпис нечитак

Јован Скерлић 1899. год.

Породица Ђоровић

ПОРОДИЧНА ПИСМА

Ибр. 3361

Персида Скерлић²⁰² Милошу Скерлићу²⁰³

писмо, веома оштећено, првобитна вел. око 33 x 20 см, п.жиг 2. јан. 1878
адресовано: Господину Милошу Скерлићу при телеграфском парку корпуса
Шумадиског или гди буде хитно је

Љубезни Милоше,

Примила сам твоје писмо од 26 децембра и видим да си здрав и жив али на велику несрећу, проноси се дакле глас овуда по вароши да је Скерлић погинуо, али незнаду који Милош чим примиш ово моје писмо пиши ми ако мислиш да ме живу нађеш нигди мира немам пиши чим примиш ма у поноћи примио моје писмо шиљала сам депешу па нису тели да приме с поздравом твоја љубећи те

Персида М. Скерлић

Додато нешто оловком

Ибр. 3359

Милош Скерлић Персиди Скерлић

писмо, 2 исписана листа, вел. 34 x 21 см
адресовано: Госп. Персиди М. Скерлић савва мала бр. 46 у Београду

13. јануарија 1878 год. Лесковац

Љубезна Персо!

Када сам овде дошао јавио сам ти а писао сам преко тебе и Живку нашем јуче сам ти телеграфирао да јавиш Марку Касапину Ставрином брату да пошље новаца што више може Ставри јербоће Ставра по окончању рата да иде кући својој, депеше са свим траљаво иду зато ако не будеш депешу примила зовни Марка и кажиму шта Ставра зактева а кажиму некаму одговори шта он тамо ради.

Дал пак ја од тебе нисам скоро писмо добио осим оно последње у коме велиш да си чула да сам погинуо с тога одговорими одма какосте тамо сви и како сте са послом.

За мене се ништа небрините – јасам Милостивоме Богу подпуно здрав – а данас је отишао кући Петар Аранбашић мој другар и обећао ми је даће са његовом женом доћи код тебе дате поздраву од моје стране што се тиче мога долазка то по свим изгледу даће се скоро војна окончати јербо се и овуда установљава народна војска; па кад се то сврши ондаћу у име Бога и ја доћи а може бити даћу и пре окончаног рата доћи.

²⁰² Персида Скерлић (1854-1894), Скерлића мајка

²⁰³ Милош Скерлић (1835-1904), Скерлићев отац

У осталом тебе љубезно поздрављајем поздрави Марију и Катицу²⁰⁴ чувајте ми и негујте нашега малог Јову учитега какоћеме дочекати и ако Бог да те се скоро вратим поздрави Живка нашега да је његов брат Павле и мој Теодор савршено здрав, но да нису близу мене јербо су далеко напред отишли, поздрави Марка и Јулку, Г. Илију и Г. Јулку са децом. Персо, ти знај да мене овде ништа тешко није, него само што нисам код куће, и зато се ви за мене немојте бринути, ми ћемо одавде у Врање путовати или може бити на друго место, а ти мене опет пиши овде у Лесковац или гди будем.

Пишима дали си ми одговорила на оно писмо у коме сам ти јавио дами јавиш садржај писама која на мене долазе, јербо ја таково нисам добио.

Сад будите здрави и ништа се немојте бринути само на себе и посао пазите.

С поздравом љубећи те твој МСкерлић

Ибр. 3360

Милош Скерлић Јовану Скерлићу

писмо, 1 исписани лист, изгужвано и поцепано вел. 26,5 x 21,4 см

Београд 27 јунија 1901 год.

Мили Сине Јово!

Карту твоју коју си писао Јованки²⁰⁵ примила је и ја сам ишао у Министарство двапут и тек данас нашао сам у великој школи г. Спасојевића и он ми упутио у државну штампарију да примим 32 динар за твој конорар у просветном гласнику, кад сам тамо отишао на благајни рекоше да немају пара кроз 2-3 дана но да видим у књиговодству колико имаш примати кад сам видео дадошеми ову цедуљицу по којој треба да напишеш признаницу па да се новци издаду, дакле напиши признаницу и пошљи ми а евоти нумера просвет. 55.87, плату за месец јуни нисам примио и ако сам и данас ишао веле држава нема новаца као што сам ти и пре писао жале се многи на немаштину веле да би многи ишли по бањама но немогу без пара.

Уосталом здрави смо и тебе поздрављамо срдечно

твој отац

Милош Скерлић

Ибр. 3363

Клара Шмидлин²⁰⁶ Јовану Скерлићу

писмо, 2 исписана листа, вел. 13,5 x 10,5 и 6,7 x 13,5 см

²⁰⁴ Персидине сестре

²⁰⁵ Јованка (1885-1907), Скерлићева сестра, бавила се превођењем

²⁰⁶ Клара Берта Шмидлин Скерлић (1880-1963), Швајцаркиња. Удала се за Скерлића 27. децембра 1902. у Бечу. У литератури често неоправдано и без стварних доказа оптуживана и критикована, било за наводни несклад у браку, нетрпеливост према Скерлићевом оцу и сестрама, па чак и за физички изглед.

Monsieur,

J' ai reçu aujourd' hui votre envoi, et vous en remercie bien. Vous voilà enfin hors de peine et j' en suis bien aise pour vous, car je commençais à me faire des reproches de vous tourmenter tellement. Surtout je me pardonne difficilement de vous avoir privé de votre droit à la bibliothèque pendant ces jours de vacances qui nous restent. J' ai accepté votre généreuse offre sans trop réfléchir et avec une disposition un peu trop égoïste. J' espère pouvoir une fois m' acquitter de ma dette envers vous en vous rendant un service semblable.

Vous avez encore en vos mains ma carte de la bibliothèque qui m' autorise à 6 livres. Mais ne me l' envoyez pas, cela ne vaudrait pas la peine, qu' en ferais-je ici à Lucerne?

Seulement, conservez-la bien jusqu' à mon retour à Lausanne et alors vous me la transmettez personnellement à l' université.

Encore une fois, bien, bien des remerciements, Monsieur, et les salutations les plus cordiales.

Kl. Schmidlin

Villa ...
3/ IV 1901

Господине,

Примила сам данас вашу пошиљку и захваљујем вам на њој. Најзад сте се ослободили бриге и драго ми је због вас, јер сам себи пребацивала да вас много мучим. Нарочито тешко опраштам себи што сам вас лишила вашег права на библиотеку у дане распуста који вам преостају. Прихватила сам вашу великодушну понуду без много размишљања и са склоношћу ка себичности. Надам се да ћу једном моћи да вам се одужим чинећи вам сличну услугу.

Ви још увек имате код себе моју чланску карту Библиотеке која ми даје право на 6 књига. Али немојте да ми је шаљете, не би вредело труда, шта бих са њом радила овде у Луцерну? Само је добро чувајте до мог повратка у Лозану и онда ћете ми је предати лично на универзитету.

Још једном, много, много хвала, Господине, уз најсрдачније поздраве.

Клара Шмидлин

П.С: Прилажем у поштанским маркама 55 сентима, као поштанске трошкове..

Ибр. 3363

Клара Скерлић Јовану Скерлићу
дописница, оштећено, вел. 9 x 13,9 см
поштански жиг 22 VI 12
адресовано Г.Др. Јован Скерлић Проф. Универзитета Народни Посланик Belgrad
(Serbien)

Mon cher,

Pourquoi tu n... longtemps? ...C' est mon tour... d' être inquiète, sois...

Demain, jeudi, je pars dans les montagnes; avec maman c' est toujours la même chose, quoiqu' elle soit très mal. Mais il paraît qu' on a vu des malades pareilles

restés un an dans le lit toujours avec des injections de M. C' est pourquoi je m' en vais maintenant dans les montagnes, sans cela ? , tout l' été pourrait passer et on n' aurait pas eu sa cure. C' est un endroit tout près de Lucerne, de sorte que je pourrai aller voir maman chaque semaine une fois. Le temps ici est désespérant; chaque jour presque la pluie.- Ll²⁰⁷. on n' a voulu nulle part dans les montagnes accepter pour la moitié du prix. On fait pour elle seulement une réduction de 30%, c' est tout.- As-tu déplacé le piano? Aussitôt en haut, je t' écrirai une longue lettre.

Bien de chose Klara

Nouvelle adresse Kurhaus Eigenthal bei Luzern Mr. Leo Burri

Мили мој,

Зашто не... тако дуго? Ред је на мене, али... Сутра, у четвртак, одлазим у планине; са мамом је увек исто, иако види веома слабо. Али изгледа да је било сличних болесника који су провели годину дана у постељи увек са ињекцијама М. Због тога сада одлазим на планину, јер би без тога цело лето могло да прође а ми не бисмо имали лечење. То место је веома близу Луцерна, тако да могу да идем сваке недеље да виђам маму. Овде је време очајно, скоро сваки дан киша. Љиљану нису у планини нигде хтели да прихвате за пола цене. Само су јој дали попуст од 30%. То је неправда. Јеси ли преместио клавир? Чим будем стигла горе, написаћу ти дугачко писмо. Много поздрава Клара

Ибр.3366

Јелена Скерлић Ђоровић²⁰⁸ Јовану Скерлићу

пола дописнице, поштански жиг 9. 12. 09, вел. прибл. 9 x 7

Драги Јово,

Прејуче сам ти послала писмо са признаницом и “примедбама преводиоца”, али сам заборавила једну напомену. Ствар је у томе што ја нисам знала како се обављају грађански бракови у Француској, да ли пред ... и сад чекам одговор. Иначе, ја сам добро, и сад, кад немам посла, читам, и “крпим лику на опуту”. То не значи да немам новаца, него само да сам штедљива.

Г. Кипфер ми је послао карту редакције листа *Ami de Morges* за позориште у Лозани, и јуче по подне гледала сам *La robe rouge*.²⁰⁹ Позориште само не чини леп утисак, али је игра била, веруј, нешто боља, него игра наших каботена.²¹⁰

Срдачан поздрав свима Јелена

²⁰⁷ Lilly – Љиљана (1906-) ћерка Јована Скерлића. Одселила се у Француску 1927. године. Била удата за Едуарда Гренду (Grinda), из тог брака има двоје деце, др Жана Робера Гренду који је преминуо 4. јануара 2007. и ћерку Лену, глумицу и сценаристу. У другом браку супруг јој је био Роже Тропини (Tropini). Према сведочењу њене унуке, била је изузетно лепа жена која је зрачила харизмом. Увек је са посебном љубављу и топлином причала о свом оцу и својој земљи и с поносом истицала своје српско порекло.

²⁰⁸ Јелена (1887-1960), Скерлићева сестра, венчала се 1910. са Владимиром Ђоровићем (1885-1941). Бавила се превођењем.

²⁰⁹ Драма француског писца Ежена Бријеа (Eugène Brieux) написана 1900. г. уперена против корупције у судству.

²¹⁰ путујући глумци

Јелена Скерлић Ђоровић Јовану Скерлићу
писмо, недатирано, 4 исписана листа, вел. 22,5 x 14,3 см

Драги Јово,

Ево где сам скоро заборавила како се пише, и не знам како ћу се показати на овом искушењу.

Данас смо добили твоје писмо са нашим сликама и нарочито “поласкани” одговарамо одмах. Владимир је хтео нешто да допише, али данас је као секретар “Просвјете”²¹¹ на том т.зв. Кермесу, од трошка на коме нека ме милостиви бог сачува.

Из ове монотоније управо не знам шта бих писала. Можда се вама чини да у политици има “догађаја” али мени изгледа да су одозго пустили децу нека се играју сабора и странака и завааравају неким националним успесима, или бар изгледима на успех.

У последње време било је неколико Београђана, међу њима и Ђурчин. Знаш да њим не општиш па ти можда није ни познато да нам је наћинио посету. Био је необично љубазан.

Моја ћерка прилично напредује и зна већ – десетак речи. Наравно већином једносложне и по која, по која огромне дужине од два слога. Доста брзо схвата. Нисам јој неколико пута показала Лилину слику и поновила то име, она већ и сама каже нешто што би требало бити Лили, али у ствари више личи на кљикљи. Иначе већ стоји сама и по мало почиње да хода око постеља и дивана. Врло је несташна и врло весела, и Ђурчин је био пронашао да личи на Лили.

У кући ми је још дојкиња и отићи ће тек за месец дана, а дотле сам без девојке, па богме посла имам више него доста. Нарочито ми кујна додијала. Да ми је само месец дана “господовати”. Владимир ме натеривао да узмем и девојку, али једно што нема где да спава, а друго ме изванредно скупо дође у Сарајеву ранити две одрасле сељакуше.

Светозар (који ће нам бити скоро преко целе зиме гост) каже да се на тебе није ни љутио. Био је у послу око преправљања куће, а осим тога, као што знаш, он вазда пише. То је породична болест.

Јако ми је жао што нисмо могли доћи у Београд, и ко зна кад ћемо моћи са малим жгебетом. Да је видиш само колишна изгледа кад пуже по нашој највећој соби. Једва се види како неко граби кроз средину, као лешник који би се котрљао по столу.

Ради моје лењости никаквих вести из Београда, ни од кога, мада ево у мислима живим више са старим Београђанима него новим Сарајлијама. Апсолутно немогуће наћи занимљиво и пристојно женско друштво. Скроз некултурни типови, чији разговори – но чији су разговори само грлати, да

²¹¹ Културно-просветно друштво *Просвјета* у Босни и Херцеговини основано 1902. године са задатком да шири просвету, помаже привредно подизање Срба и шири српску националну мисао. Владимир Ђоровић је био секретар друштва и када је на почетку Првог светског рата ухапшен и затворен због “државне издаје”.

узнемире нерве човеку. Мушко друштво нам опет слабо долази, јер то изгледа није ред, кад и кад се сам позове Г. Радуловић. Пре неко вече довео нам је био и Вељка Милићевића²¹².

По причању, Београд ври од литератора типа Боре Продановића. Збиља, да ли је Бора предао један наш поклон оцу и мајци. Још онда кад се вратио с крштења. Они нам о томе нису ништа писали, а пошто знам колико је он генијалан и како му је срце пуно полета то ми се сад некако чини сумњиво.

Кад би то могао узгред дознати или видети?

Много срдачних поздрава Јелена

Кад је куповао поклон, гледајући једну гривну изјавио је мајстору – турском балији, да је груба и да није за фину клавирску руку! Да нису он и она у четири клавирске руке отсвирали поклону?

Ибр. 3365

Јелена Скерлић Ђоровић и Владимир Ђоровић Јовану Скерлићу
писмо, недатирано, 4 исписана листа, оштећено по средини, вел. 17,4 x 11 см

Драги Јово,

Зачудићеш се неочекиваној вредноћи на писању, али како је Владимир по цео дан у Архиву, а ја, не надајући се да ћу ићи у Дубровник нисам понела ништа ни за рад ни за читање, то ми је баш дугочасно, што рекли Хрвати. Пре подне је доста незгодно шетати јер се мора ићи већином уз брда, а ових дана ...сунце. Само што је време лепше, то се више осећа оскудица друштва и пара. Знаш ли да без 12 круна дневно не можемо нас двоје изићи на крај – и то кад се живи скромно, кад се не пусти на вољу финансијском генију Владимировом. Он ти има неке чудне особине. Све је добро док се не сретне фијакер, или не наиђе на биоскоп; иначе одмах седа у кола и купује улазнице. (Због овог последњег сасвим ће ући у вољу Јаши Продановићу²¹³). Његова је идеја да останемо у хотелу, јер тврди да су приватни станови већином заражени.

Иначе се могу видети занимљиви типови (сад почиње сезона за странце па траје све до Божића; од Божића до марта-априла време није погодно, а лети је велика врућина). Ту су ти разноврсни младенци, младе жене са старим мужевима, Енглези који вуку фотографски апарат и у гостионици одмах поручују “гулаш”. Енглескиње што пате од сплина (излечивог, а ружноће неизлечиве) и т.д. Само швапски офоцири загорчавају човеку живот...Пун их је Дубровник. И њихове шарене униформе страшно одударају од старинских камених кућа, и њихово “модерно” утегнуто држање и безлична, неизразита лица чине жалосну дисхармонију са духом старине, отмености и лепоте који наилазимо на зградама, улицама, зидинама града.

²¹² Вељко Милићевић (1886-1934), књижевник и преводилац са енглеског, писао приповетке, романе и есеје

²¹³ Јаша Продановић (1867-1948), политичар, публициста, академик, један од вођа Самосталне радикалне странке, министар просвете и министар народне привреде у српској влади, основао је са Љубом Стојановићем 1921. г Републиканску странку, министар и народни посланик, потпредседник Владе ФНРЈ.

Која је по Прапорчетовићева кућа што сте је срили. Је ли она преко пута Г-ђе Могорањац?

Срдачно поздравља тетка Јелена

Драги Јоване!

Списак *Просвјетиних* повјереника имаћеш сав у календару, који ћеш добити кроз 10-15 дана. Адресе ти још дајем ове: у Сарајеву Ристо Радуловић,²¹⁴ у Тузли Стеван Макула, професор, у Бањ. Луци имаш ваљда...Перо Ивановић, у Сарајеву још др. ... Васић, у *Рељеву* др Симо Поповић. То су сви, које бих ти смио препоручити.

Мени импонује та твоја кураж. Ја не бих лако издао књиге о свом трошку, нити бих се икад усудио штампати једну монографију у 3000 комада!

Ја сам овде нашао много нових повеља и писама. Наравно, да их не ћу издавати дјеломично. Више него ишта био би за то потребан један систематски зборник.

Ми остајемо овдје, ја мислим, још три недјеље. Онда ћемо мало у Мостар и онда у Сарајево.

Поздравља вас све Владимир

Ибр. 3366

Јелена Скерлић Ђоровић Јовану Скерлићу
писмо, недатирано, 4 исписана листа, вел. 13,5 x 11 см

Драги Јово,

Хтела сам да ти пишем опширно, кад сам ти послала рукопис, али сам, на велико запрепашћење видела да је крајњи рок да га препишем и одмах пошљем; и тако нисам стигла ни речи да додам. И сад се бринем да ли си ркп. добио на време? Забуна је била због друкчијих датума, календара.

Јави ми за кад ти је потребан други део. Молим те, реци нека ми шаљу *Гласник* и бар једном недељно новине.

Јер, мада је свет са киме сам врло љубазан, ипак се осећам прилично сама и тужна.

У вече, када сам дошла соба је учинила врло рђав утисак, јер је дугачка, а узана, са постељом у дну. Али сад видим да је довољно осветљена, и потпуно здрава, сунцу окренута. Госпођа код које сам има много добротe, истинске добротe, и обилну и лепо справљену кујну. Г-ђа Кипфер ми је казала да је то најбоља жена у Моржу, и већ видим да у тим речима има много истине. Побожна, строга протестантсица, и жена која је имала доста невоља у животу.

Г. Кипфер је отишао на војну вежбу, одмах сутра дан по моме доласку. Цела породица је врло симпатична, и према мени су необично љубазни. Г-ђа ми је ставила библиотеку на расположење, и тако никад нећу бити сасвим сама.

²¹⁴ Ристо Радуловић (1880-1915), публициста из Мостара, уредник листа *Народ* и календара *Просвјета*, прогањан и хапшен од аустроугарских власти због рада на националном уједињењу.

Ишла сам до Лозане и поручила књигу, али ми још до данас није послао. Стога ћу или замолити некога, или сама морати ићи поново. Лозана је на мене учинила врло леп и пријатан утисак. Видела сам и Шилон.

Околина је уопште ванредна, само сезона није најзгоднија. Да ли је утицај промене климата или шта друго не знам, али осећам сталну хладноћу. Или је можда то услед слабијег кретања. Ружно је време, магла, и принуђена сам да останем у соби. Чудновато је да сам се најбоље осећала на путу: изгледало ми је онда да сам потпуно здрава.

Што се финансија тиче ствари стоје овако: у овом моменту имам 97 франака. Морам ићи да платим 3 динара за пријаву, иначе бих имала пуних 100, таман колико је потребно за пансион.

Владимир ми пише да му се твоја студија о Сремцу изванредно свидела. Чуди се твојој плодности.

Ја се често сећам Љиљане и њеног ћеретања и мило ми је што сте сви добро.

Много поздрава свима од Јелене

Ибр. 3366

Јелена **Скерлић Ђоровић Јовану Скерлићу**
пола дописнице, поштански жиг 9. 12. 09, вел. прибл. 9 x 7

Драги Јово,

Прекјуче сам ти послала писмо са признаницом и “примедбама преводиоца”, али сам заборавила једну напомену. Ствар је у томе што ја нисам знала како се обављају грађански бракови у Француској, да ли пред ... и сад чекам одговор. Иначе, ја сам добро, и сад, кад немам посла, читам, и “крпим лику на опуту”. То не значи да немам новаца, него само да сам штедљива.

Г. Кипфер ми је послао карту редакције листа *Ami de Morges* за позориште у Лозани, и јуче по подне гледала сам *La robe rouge*.²¹⁵ Позориште само не чини леп утисак, али је игра била, веруј, нешто боља, него игра наших каботена.²¹⁶

Срдачан поздрав свима Јелена

Ибр. 3367

Јелена **Скерлић Ђоровић и Владимир Ђоровић Јовану Скерлићу**
писмо, недатирано, 4 исписана листа, оштећено, вел. 22,5 x 14,3 см

Драги Јоване!

(прва четири реда прецртана – белешка са стране: Ово је, да знаш, брисала Јелена, јер се тицало ње.)

Одговарам ти преко обичаја, овако брзо из овог разлога. Вељко Петровић стиже тамо у понедељак. Ти знаш, да је Радуловић предао за њ молбу

²¹⁵ Драма француског писца Ежена Бријеа (Eugène Brieux) написана 1900. г. уперена против корупције у судству.

²¹⁶ путујући глумци

и код Јаше и код Милована, да му даду по 100 кр. динара штипендије. Јер с мање ићи нема смисла, и пустити га био би гријех. Ти си мени говорио, да би још лани штипендија могла бити 100 динара, а остало да би се дало добити с које друге стране. Али ја држим, да је боље дати човјеку за двије године дана пуну вашу штипендију, па да прије сврши, него га пустити 3-4 године с пола, па да пола мјесеца проводи у писању на брзу руку, да би само могао да заради. С тога те молим, да порадиш за ту ствар и у том смислу.

Чим прође ова забаве с *Коштаном*, ја ћу отићи на 10-15 дана у Корјениће и Жупу, стару требињску област, да тражим записе и старе гробове, а онда ћу одмах почети да радим за Доситејеву прославу.

Много поздрава Владимир

Чујем да ћемо имати ту срећу да нам о крштењу дође Бора у кога су “очи пуне звезда, а уста стихова”. (Ово последње нарочито). Једва чекам да се сврши и та комедија.

Ово дана имали смо мало више бриге и посла око мале која није била сасвим добро. А узрок је томе једна особина коју је сигурно примила од ујака: вазда јој је апетит био већи него је потребно. (Ово је за мајчину музикалност!) Не можемо...да се баш превише дере (То... отац мало јуначки претерује), а ... њених пет минута досаде више него читав сат дерања друге деце: гласина неиздржљива.

Збиља кад је реч о деци, реци Љиљани да је Урош Круљ²¹⁷ својој кћери наденуо њено име. Нек се сад поноси! Или ће се можда љутити што је то учињено без њене дозволе?

Владимир се тако радовао мислећи да ће главна свечаност о стогодишњици Доситијевој бити у марту, па се спремао на пет дана у Београд. Да ли ти мислиш долазити ове године к нама?

Срдачни поздрави Јелена

Ибр. 3367

Јелена Скерлић Ђоровић и Владимир Ђоровић Јовану Скерлићу
писмо, недатирано, 4 исписана листа, оштећено, вел. 22,5 x 14,3 см

Драги Јоване,

Писао бих ти ја, брате, још прије, него све чеках на Јелену. А она никад да се накани. Као да је перо ћускија и писање најтежи физички посао. На превод се, истина, дала, али га ради споро и мало. Није шала, толика кућа, толики посао!

Хвала ти на слици. Врло ти је добра и необично изразита. И баш данас имао сам прилике, да упозорим Јелену на њу. Ми ћемо своју послати, чим се сликамо, односно боље речено чим доведемо финансије у ред. Јелена показује сваки дан, да је била у Клариној школи и на своје велико увесељеније открива на мени сваки дан по неку особину нашег оца.

²¹⁷ др Урош Круљ (1875- ?), инспектор Министарства народног здравља у Сарајеву. Оснивач и власник листа *Народ*. Активно учествовао у национално политичком покрету и раду у БиХ.

Ми смо врло задовољни. Живимо у извјесном реду и ја тек сад, први пут од како сам изишао из Мостара, послје толико година, осјећам, како те сређене прилике и редован живот помажу необично сталан и редован рад. Ни оних трзања, ни оног нервозног мамурлука ранијих дана, нити безвољности при самом послу.

Сумњам, да ћу ти ових дана моћи што послати. Сав сад радим своје Светогорце, с којима сам прилично одмакао.

Је ли каква Истор[ија] старе књижевности од А[ндре] Гавриловића? Је ли је ти читао?

С поздравом Клари и Љиљани твој Влада

Ала је нашао оправдање: чека мене; ја могу рећи исто: чекала сам њега. А он нити зна шта радим, нити колико преводим, јер ја све то вршим кад он није код куће. Оволико, тек да се одржи обичај, да жена ма у чему, опонира мужу!

Нисам сасвим добро разумела да ли треба превести само *En famille* или целу књигу? или још једну-две новеле. Непознате речи већ сам извадила и превођење започела. Бићу готова на време – нашег 20-ог мислим.

Изненадила ме Лилина болест. Није ваљда ништа било озбиљно? Само треба добро да се чува.

Не пишеш ми ништа да ли си послао мој сандук са књигама, и, ако јеси, кад ћемо га отприлике добити. Влада је, још чим смо дошли у Сарајево дао шпедитеру да испошље Кларину корпу. Кључ ћу послати ја, ових дана, у засебној кутици.

Ракић се био наљутио мислећи да је уредн. *Б[осанске] В[иле]* песму *уступило Дн[евном] Л[исту]*, и зато овамо отказује сарадњу. Они су му објаснили ствар, и мораће дати једну белешку у *Вили*.

Ако би ко, случајно затражио кућну адресу, она гласи Хаци-Омерова ул. бр. 7.

Као што видиш буџет нам не дозвољава да се овога месеца сликамо. А коштало би нас одиста много, јер бисмо имали давати на много страна. Кад се будемо сликали наравно да ћемо ти слику одмах послати. А ова твоја најбоља је од свију које имаш.

Какве су Лилине нове опсервације, или како се она лепше и тачније изражава “вицови”?

Пуно срдачних поздрава свима од Јелене

Шта је са Стирановићима.

Пошљи ми теткину адресу, молим те!

Ибр. 3368

Јелена Скерлић Јованки Скерлић

затворена дописна карта, 1 исписани лист, мало оштећено, вел. 16,1 x 12,3 см

адресовано Госпођица Јованка Скерлић Београд Јованова, 34 поштански жиг 19.10.07

Драга Јованка,

Имала сам посла и ником се нисам могла јављати. Почела сам да преводим за *Дневни Лист* роман *Арсен Лупен*. Стварно је врло занимљиво и требала би да читаш, да се разонодиш мало.

Кад ти буде дошла Љуба Голубовићева молим те да је замолиш за извињење од моје стране. Била сам јој обећала да ћу изаћи на лађу да је испратим, па нисам стигла. Изгледа да имам доста времена на расположењу, а ипак сваки сат ми је заузет, не стигнем ни да читам што ми је нужно.

Тутора запитај да ли је примио бродарску карту коју сам му послала.

Код мене баш ничег новог; један дан апсолутно исти као и други. Код тебе сигурно новости има, или добрих или рђавих. Јави ми да знам. Ако ти штогод буде требало пиши ми, ја ћу учинити колико могу.

С искреним поздравом Јелена

Ибр. 3365

Јелена **Скерлић Љиљани Скерлић**

новогодишња честитка, оштећено, вел. 8,9 x 14 см

адресовано Melle Lily Skerlitsch, aux soins de Monsieur Prof. Dr Skerlitsch *Belgrade* Serbie

Milles bonnes choses à ma bien chère petite Lily

Ta Bien affectionnée Tante Jela

Kinylinque le 29/ XII 903

Ибр. 3337

Владимир **Ђоровић**²¹⁸ **Јовану Скерлићу**

писмо, оштећено, вел. 22,6 x 14,4 см

дописао један део Светозар Ђоровић

Владимир Ђоровић (1885-1941), историчар, професор и ректор Београдског универзитета, академик. Бавио се археологијом, филологијом, историјом књижевности, историјом културе и политичком историјом. Ожењен, од 1910. Скелићевом сестром Јеленом.

Мостар, 1905

Поштовани господине!

Слободан сам понудити вам за “Срп[ски] Књ[ижевни] Гласник” ове двије ствари: једно је прилог библиографији народних прича,... рада г. Павла Поповића, а друго су примједбе на Врчевићеве²¹⁹ народне приповијетке. Премишљао сам се да ли да ствари пошаљем “Гласнику” и то с тога, што ово нијесу чланци, а за биљешке су и сувише дуге ствари. (Ако хоћете, можете им дати један заједнички назив, па их тако донијети, или како већ нађете за добро).

²¹⁸ Иако Ђоровић није био Скерлићев зет када је писао ова два писма, сматрали смо да је прегледније да његова писма буду на једном месту.

²¹⁹ Вук Врчевић (1811-1882), скупљач народних умотворина, родом из Рисна, описао многе народне обичаје, а радио и на фолклорној приповетци. Прилог Владимира Ђоровића, *О Врчевићевевој подјели српских народних шаљивих приповиједака*, објављен је у СКГ, 1905, XV, стр. 378-384. Владимир Ђоровић је у прилогу критиковао Врчевићеву поделу народних мушких приповедака и уношење истинитих догађаја у народне приче.

Али Светозар ме натјера на то. Само...пошаљете ту свеску “Гласника” у коју уђу..., као што ми је г. Павле послао ону свеску, гдје је отишла оцјена на Караџићеве приче.

С одличним поштовањем
Владимир Ћоровић

Драги Јоване, молим те да у “Дн[евном] Листу” донесеш белешку о Нушићевом подвигу. Напомени да је било скупљено више претплатника него су они захтијевали, да су плакати (по њиховој наредби) штампани и разаслани у публику и – ипак нису дошли. Од претплате закинули су нас неких 32 К. а плакате *нису* никако платили.

Поздрав твој Свет[озар]
Ибр. 3321

Владимир **Ћоровић Јовану Скерлићу**

писмо, недатирано, 1 исписани лист, мало расцепљено, вел. 17,9 x 11,2

Поштовани Господине!

Јуче и данас ишао сам у дворску библиотеку ради оних бечких *Анала*; из дворске је библиотеке дјело однешено на читање, год. 1801-1806, а у Универзитетској библиотеци их нема. С тога ћете морати, да причекате док се поврате, да бих вам онда могао преписати ону оцјену.

Из Zeit. von und f. Ungern шаљем Вам одмах.

За *Гласник* послаћу Вам оцјену на једну врло занимљиву књигу дра Карасека²²⁰ о Коларову²²¹ педагошком и политичком раду послвије 1848, (оно, што је и наш Суботић имао). А, ако доспијем, израдићу Вам и послати два мала прилога. С поздравом и поштовањем

ВЋоровић

Ибр. 3344

Владимир и Светозар **Ћоровић**

парчићи Владимир о позивницама – вероватно за венчање

Ибр. 3322

Владимир **Ћоровић Јовану Скерлићу**

писмо, 1 исписани лист, заглавље Бос.-херц- земаљски музеј, Сарајево, Bosnien, вел. 23, 5 x 15 цм

Драги Јоване,

Јелена је јутрос стигла овамо. И ако сам јој писао да ме причека, да дођем по њу, она то није хтјела да учини. Додијало је, вели, гори, гдје је у задње

²²⁰ Јозеф Карасек (Joseph Karásek, 1868-1916) чешки слависта и новинар. Приказ Владимира Ћоровића књиге Kollárova dobrozdání a nástin životopisný z roku 1849, vydela uvodem opatril dr Josef Karásek, Praha 1903., објављен је у СКГ, 1907, XIX, стр. 866-868.

²²¹ Јан Колар (Ján Kollár, 1793-1852), књижевник, професор словенске археологије у Бечу, ватрени поборник јединства Чеха и Словака и одушевљени панслависта.

вријеме велика магла. Изгледа врло добро (добила је 9 кила!) и осјећа се ванредно.

Одавде ћемо кроз који дан у Мостар, а одатле у Дубровник.

Тражене оцјене послаћу ти кроз који дан. Белић²²² ми нуди сталан реферат у том новом славистичком часопису²²³. Да ли си и ти у тој редакцији?

Него реци вјера ти тамо у администрацији, да ми пошљу хонорар за лањску годину из *Гласника*. Ових дана требаћу више новаца.

Много поздрава Владимир

²²² Александар Белић (1876-1960), лингвиста, угледни слависта, проф. Универзитета у Београду, председник САНУ (од 1937. до своје смрти) ,

²²³ Вероватно је реч о *Јужнословенском филологу*, часопису за словенску филологију и лингвистику. Основали су га А.Белић и Љ.Стојановић 1913. године

Јован Скерлић на студијама у Лозани

ДОКУМЕНТА ДЕЛАТНОСТИ

Рукописи Јована Скерлића

Ибр.3353

**Српска књижевност XVIII века (предавања на Университету)
20 септембра 1906. 5 априла 1907. Ј. Скерлић**

свеска, 126 исписаних страна, вел. 24 x 19,5 см

[Садржај: Општи поглед, Српски народ у Јужној Угарској, Школе и школске књиге, Штампарије, Писци: Кипријан Рачанин, Гаврило Стефановић, Ђорђе Бранковић, Христифор Жефаровић, Василије Петровић, Захарије Стефановић Орфелин, Павле Јулинац, Јован Рајић, Алексије Везилић]

Ибр.3354

**Школа објективне лирике I. Предавања на Университету
1908/1909. Ј. Скерлић**

свеска, 94 исписане стране, вел.24 x 19 см

Ибр. 3355

**Српски приповедачи. Предавања на Университету летњи семестар 1906/1907
II. Јован Скерлић. Српска књижевност XVIII века III летњи семестар 1907/1908.
Школа “објективне лирике”III април-мај 1909. Ј. Скерлић**

свеска, 73 исписане стране, вел. 22 x 19, 5 см

[Садржај: Стјепан Митров Љубиша, Продужење Доситеја Обрадовића, Школа “објективне лирике” (свршетак), Васа Живковић (крај), Јован Ст. Поповић]

Ибр. 3356

**Српска књижевност XVIII века (предавања на Университету) II, 11 априла 1907.
Ј. Скерлић**

свеска, 140 исписаних страна, вел. 24 x 19,5 см

[Садржај: Викентије Ракић, Додатак библиографији Ј. Рајића, Српски листови у XVIII веку, Доситеј Обрадовић, Библиографија о њему, Биографија, Његов карактер, Библиографија његових списа, Његова читања и писци који су на њ утицали, образовање његова духа]

Ибр. 3357

**Српски приповедачи у другој половини XIX века летњи семестар 1904/1905,
зимњи семестар 1905/1906, летњи семестар 1905/1906. Почето предавање 4. априла
1905. Предавања у овој свесци завршена 23 фебруара 1906. Јован Скерлић**

свеска, 112 исписаних страна, вел. 23 x 17,5 см

[Садржај:Померање српског књижевног средишта са Југа на Север и са Севера на Југ.- Беч, Српски национални покрет у Пешти, Мађарски утицај на српску књижевност 1830-1836, Заход Милована Видаковића, Богобој Атанацковић, Јован Суботић, Коста Руварац, Милорад П. Шапчанин, Ђура Јакшић]

Notes et extraits

четири поцепана дела различитих свезака, исписани текст на француском језику

1. **Notes et extraits X**
горњи део свеске, 40 исписаних страна, вел. 9,5 x 17,5 см
на корицама део садржаја:
M. Guyau: L' irréligion de l' avenir.....1
Pierre Loti: Mon frère Yves.....4
Henri Lyon: Mérimée.....5
Benjamin Constant: Adolphe.....6

2. **Lausanne, février 1900**
доњи део свеске, 29 исписаних страна, вел. 11 x 17 см, на крају текста пише, читано 28. фебруара 1900. Вероватно рад о Шамфору.

3. доњи део свеске, 40 исписаних страна, вел. 11,5 x 17,5 см
садржај на корицама:
L.Crevel: La Révolution de 1830
Emili C: La Garde Nationale
J. Matelain: Juillet 1830.....19
L. Castillon: La Liberté20
L. et H. Cogniard: Au peuple.....21
Condret: Tribut patriotique21
Adolphe Ducrad: Les Parisiennes.....22
A.Bonjour: Le Triomphe des libertés.....24
A. Dumas: Le trône renversé.....24
Auguste B: Aréole26
J.A.Gardy: Jérôme Duteau.....26
Constans: La Régénération..... 28
F.Requesne: Le Triomphe de la liberté...29
Lepleux: Le Roi par la grâce de Dieu.....29
A.P. Le conseil de 25.....30
H. Dorvo: Poëme sur la Révolution.....31
N. Henry: Le Panthéon

4. **Notes et extraits XIV Paris 17 novembre 28 novembre**
део свеске, 40 исписаних листова, вел. 11 x 18 см
садржав исписан на корицама:
1. Un sacriistain: Desolation des prêtres.....1
2. Un auteur célèbre: La famille des cornichons.....1
3. M. Odry: Les cornichons.....2
4. César: Serment des juges.....2
5. “ La bataille des places.....3
6. “ La bataille des jésuites.....3
7. Un vrai patriote: Epitre au roi.....4
8. E. Lamarchand: Epitre au France.....5

Condorcet: Progrès de l' Esprit Humain

рукопис на српском језику, 1 исписани лист, вел. 34 x 21 см

Ибр. 3373

Први стојици, Први стојици (2), Стојици (3), Последњи стојици, Последњи стојици (3)

Рукопис на 14 страна, вел. 36 x 22 см

Ибр. 3374

[О Риму]

рукопис без наслова, писано је о Риму, оловком са стране написано - Стојици
6 исписаних страна, вел. 34 x 21 см

Ибр. 3375

Научни морал

рукопис на 4 стране, вел. 34 x 21 см

Ибр.3376

Материјал за Епиктет

рукопис, 10 исписаних страна, писано само на једној половини, вел. 43 x 21 см

Ибр. 3377

Епиктет

рукопис, 6 исписаних страна, вел. 34 x 21 и 22 x 18 см

Ибр. 3378

Доктрине Епиктетове

рукопис, 2 исписане стране, вел. 34 x 21 см

Ибр. 3379

Београдска романса бр. 2

рукопис, 4 исписане стране, вел. 38 x 21 см

Ибр. 3380

[Некролог др Ђорђу Ђорђевићу]

рукопис концепта и преписани текст, 4 исписане стране, вел. 21 x 14, 5 и 21 x 11,5 см

Ибр. 3381

Светозар Марковић

рукопис, 6 исписаних страна, без реда, неке су пагиниране, вел. 34 x 21 см

Ибр. 3331

Светозар Марковић

списак места и имена, вероватно продаваца “Светозара Марковића” – белешка о броју примерака, вел. 12,5 x 7 см

Ибр. 3382

Разно

цедуљице, 14 делова, разни записи, различите величине

Скерлићева документа

Ибр.3331

Визит карта

Јован Скерлић, Београд, вел. 5 x 8,3 см

[Ула]зница у Скупштину

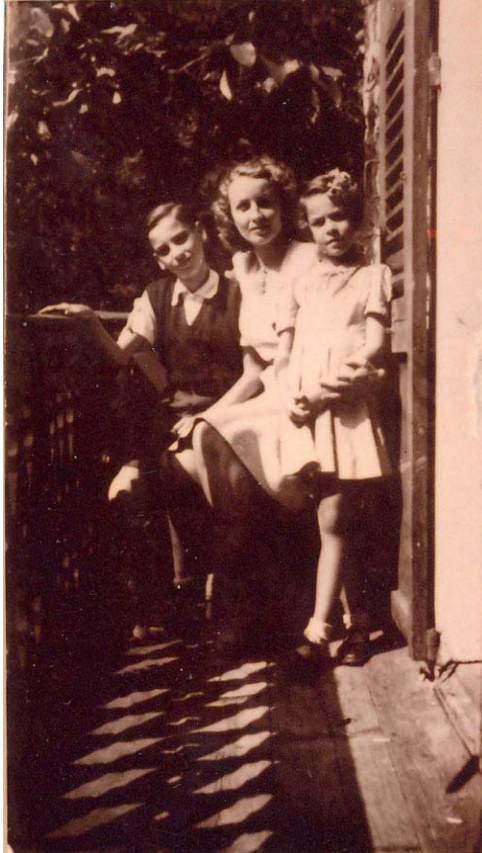
само половина, потписан Подпредседник Народне Скупштине Дим[итрије] Катић

Љиљана, кћерка Јована Скерлића (илустрацију уступила породица Гренда, потомци Јована Скерлића)

Јованка Скерлић, Јованова сестра (ову слику је Љиљана Скерлић држала на камину своје куће; слику су послали потомци Јована Скерлића, породица Гренда)

**Љиљана Скерлић са децом: сином Жан Робером рођ. 14. IX 1930, † 4. I
2007. године и кћерком Леном рођ. 25. XII 1934.
Снимљено четрдесетих година прошлог века. (Слику су послали потомци
Јована Скерлића, породица Гренда)**

**Љиљана Скерлић у Београду седамдесетих година прошлог века поред
очевог споменика на Калемегдану
(Слику су послали потомци Јована Скерлића, породица Гренда)**

ИМЕНСКИ РЕГИСТАР

Анђелковић Анка	19 ²²⁴
Аранбашић Петар	96
Атанасијевић Љ.	20
Атанасковић Данило	20,21
Бајрон Џорџ Гордон	37
Барић Хенрик	21, 22
Бауринг Џон	36
Бегић Мидхат	7, 15
Беговић Милан	7, 22
Белић Александар	18,108
Богићевић Милош	63
Божановић Мил.	21
Божовић	31
Болије Лероа	63
Бопчев Стефан	26
Бранко	51
Бујошевић	41
Бугле Селестин	24
Бури Лео (Bugri Leo)	99
Васиљев Љупка	9
Васиљевић Наташа	9
Васић др	102
Велерс Жорж	23
Веселиновић Јанко	81
Вјетровић	44
Војиновић Станиша	9
Волтер Ф.М.А.	5, 16
Враз Станко	22
Врчевић Вук	106
Вујић Михаило	70
Вукићевић Немања	24, 61
Гавриловић Андра	105
Генчић Ђорђе	49
Георгијев Михалаки	25, 26
Герхард Вилхелм	36

²²⁴ подељани бројеви означавају да је особа аутор писма

Гијо Жан Мари	17, 44
Глушац Васо	52
Голубовићева Љуба	106
Грбић Бранислава	9
Гренда Масон Ан	9
Грол Љубица	27
Грол Милан	26, 27 , 31, 32, 82, 89
Дамњановић Мирко	27, 28
Данев Стојан	59
Димитријевић Мита	28, 29
Дојчиновић Мих.	30
Драговић Радован	48
Драшковић Милорад	41
Дука	59, 60
Дучић Јован	7, 30, 31, 32 , 51
Дучић Нићифор	69
Душко	59
Ђокић	70
Ђорђевић Владан	90
Ђорђевић Ђорђе	7, 112
Ђорђевић Тихомир	18, 33
Елвира	65
Енгелс Фридрих	64
Епиктет	112
Ередија Жозе Мари де	31
Живаљевић Данило	80
Жујовић Јован	33
Жупанић Нико	34
Зеваес Александар	24
Ибровац Миодраг	53, 54
Ивановић Перо	102
Ивезић Герасим	7, 33, 34
Илешић Фран	7, 34
Илић Војислав млађи	52
Јагић Ватрослав	7, 34, 35
Јанковић Драгомир	27
Јанковић Милорад Ст.	38
Јанковић Петар	69

Јовановић	56
Јовановић Јован М.	38
Јовановић Коста	7, 38, 40, 42, 72
Јовановић Милан Павлов	42, 43
Јовановић Милутин	7, 43, 44
Јовановић Светислав Шишко	31, 32
Јовановић Слободан	32, 44, 45, 65
Јовановић-Марамбо, Војислав	35, 38
Јовчић Љубомир	7, 41, 45, 46, 47, 49, 72
Јужин	87
Јулка	97
Карасек Јозеф	107
Карацић Вук Стефановић	36, 107
Катић Димитрије	113
Кашиковић Никола	43, 88
Кидрич Франце	22
Кипфер Емил	54, 55, 99, 102, 103
Кисић	36, 37
Кнежевић Светозар	20
Ковачевић Љубомир	68
Кока Ђорђе	68
Колар Јан	107
Коп Б.	49, 50
Копитар Јернеј	36
Королија Мирко	50
Косор Јосип	7, 50, 51
Костић Драгутин	51
Костов Цвета	9
Кочић Петар	52, 72
Кошанин Недељко	53
Краус Фридрих	33
Крстев Крсто	53, 54
Круљ Урош	104
Лавасер	63
Лазаревић Бранко	7, 55, 65
Лапчевић Драгиша	33, 45
Ливије Џон	38
Ловрић Божо	7, 55
Луковић Рада	56
Луковић Стеван	56
Макула Стеван	102

Малон Беноа	70
Маринковић Павле	24, 28
Марко	96, 97
Марковић Божа	57
Марковић Никола	58
Марковић Светозар	7, 20 , 58, 59, 73, 112 , 113
Маркс Карл	16, 70
Матић	20
Матић Томо	37
Матавуљ Симо	87
Матош Антун Густав	56
Мериме Проспер	36, 37
Мијаиловић Павле	57, 59
Мил Стјуарт	16
Милан Обреновић	17
Милетић Светозар	90
Милићевић Вељко	101
Мило	61
Милован	104
Милојевић Милан Ђ.	54, 59 , 60
Милутиновић	43
Мирковић Катица	97
Мирковић Марија	97
Митковић Риста	24, 60 , 62 , 63 , 64 , 65
Михаиловић	65 , 66
Младеновић Живомир	9
Могорањац	102
Мурко Матија	85
Н	
Николов	25, 26
Николајевић	70
Нинковић Милица	19
Новаковић Стојан	36
Нушић Бранислав	107
Љ	
Љотић Владимир	57
Љубинковић Ненад	9
О	
Одавић Риста	27
Обрадовић Доситеј	38, 110
Оман Емил	66 , 67
Омир	21
Остојић Тихомир	12
П	
Павић Петар	7
Павловић	22

Павловић Бож. Р	67, 68
Павловић Љубомир	68, 69
Павловић Миле-Крпа	83
Павловски	61
Пандуровић Сима	69, 70
Пастер Луј	16
Пашић Никола	56, 57
Пелагић Васа	52, 70 , 73
Петровић Вељко	7, 71 , 72, 103
Петровић Милорад	84
Петровић Светислав	7, 72
Плеханов Георгиј Валентинович	64
Поповић Богдан	29, 44
Поповић М	48, 68
Поповић Милоје	68
Поповић Милорад	7, 47, 48, 72, 73, 74
Поповић Павле	29, 34, 74 , 106
Поповић Симо	102
Прапорчетовић	102
Продановић Бора	95
Продановић Јаша	23,96,98
Протић Душан	23,25, 70,71
Радовановић Милић	70
Радосављевић Вој.	21
Радуловић Ристо	101, 102, 103
Ракић Милан	71, 105
Ранке Леополд	36
Раушар-Жуборић	75
Ренар Жорж	23, 75, 76, 78
Ренар Лујза	76, 79
Решетар Милан	57
Ристић Јован	80
Росић Војислав	75
Руварац Влајко	79
Руварац Димитрије	80
Руварац Иларион	79
Ружић Добросав	50
Рузвелт Теодор	62
Савељић	30
Савић Милан	80, 81
Саки (Sacchi)	50
Сима	33
Симић Светислав	59,60
Скерлић Илија	82

Скерлић Клара	6, 7, 8, 14, 18, 97, 98
Скерлић Љиљана	8, 84, 99, 103, 104, 105, 106
Скерлић Јован	6, 7, 8, 9, 14, 18 , 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 91, 92, 93, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 106, 107, 110, 113
Скерлић Јованка	6, 14, 97, 105, 106
Скерлић Марко	96, 97
Скерлић Милош	7, 96, 96, 97
Скерлић Павле	50 ?
Скерлић Персида	7, 96, 96, 97
Скерлић Теодор	97
Скерлић-Ђоровић Јелена	6, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106
Славејков Пенчо	54
Спалајковић Мирослав	57
Спасојевић Владимир	21,92
Ставра	96
Стајић Васа	81
Станојевић Илија	7, 81
Стирановићи	105
Стојадиновић Милица-Српкиња	75, 80, 81
Стојановић Љубомир	24, 68, 80, 101, 108
Стојановић Т.	82
Тодоров Петко	53, 54
Тодоровић Владимир	41
Толстој Лав Николајевич	16
Топузовић	60
Трговац Селман	9
Тунгуз Перовић Радован Невесињски	82
Тургењев Иван Сергејевич	16
Турнбол Хенри	38
Њипико Иво	7, 72, 83
Ђоровић Владимир	101, 103, 104 , 107
Ђоровић Светозар	83, 84 , 85, 88, 100, 106, 107
Ђоровић-Љубинковић Мирјана	55
Ђурчин Милан	84, 85 , 100
Урош	27
Ускоковић	65
Учелини Фрањо	22
Филипи Матутиновић Стела	9
Фордајс Вилијам	37

Франкл Лудвиг Аугуст	81
Хамер Пургстал Јозеф фон	80
Харизанов	60
Хериш Рудолф	85, 86
Херцен Александар	24
Хофер Хенрик	9
Цар Марко	86, 87
Цвијановић Светислав	84
Цвијић Јован	64, 69
Ценко	42
Чубровић Павле	87, 88
Џени	65
Џонић Урош	8
Шајковић Иван	29
Шајковић Јелена	9
Шантић Алекса	7, 83, 88, 89

САДРЖАЈ

Предговор.....	6
Писма Јована Скерлића.....	14
Писма упућена Скерлићу.....	19
Породична писма.....	96
Документа делатности.....	110
Рукописи Јована Скерлића.....	110
Скерлићева документа.....	113
Именски регистар.....	118